

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
 ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

‘ Ο ρόλος της ιδεολογίας στον σχηματισμό της Αμερικάνικης
 εξωτερικής πολιτικής κατά την διάρκεια και μετά τον Ψυχρό
 πόλεμο ‘.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Α.Μ: Μ/Θ 07038

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ. ΕΙΣ.	63084 + CD
COMP.	43957
ΤΑΞΗ	949.507 4 ΣΤΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

00163024

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2009

Ευχαριστίες

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν και με στήριξαν στη διάρκεια των Μεταπτυχιακών μου σπουδών και στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Ένα μεγάλο ευχαριστώ χρωστάω στους γονείς μου, τον πατέρα μου Θεόδωρο και τη μητέρα μου Ευγενία για την υλική υποστήριξη καθώς και για την ενθάρρυνση τους να ασχοληθώ με το αντικείμενο που ήθελα και αγαπώ. Χωρίς την βοήθειά τους δε θα μπορούσα να παρακολουθήσω το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Έχοντας φέρει σε πέρας πλέον την διπλωματική εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων Καθηγητή Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, ο οποίος μου έδωσε τις αρχικές κατευθύνσεις και συμβουλές και ήταν πάντα προσηνής να με βοηθήσει στη διάρκεια της προσπάθειάς μου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού προγράμματος κυρίως για την αγάπη και σεβασμό που μας μετέφεραν για το γνωστικό αντικείμενο των Διεθνών Σχέσεων.

Περιεχόμενα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.....	1
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	1
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ	1
Αντί προλόγου	5
Εισαγωγή.....	6
Μέρος 1ο : Ανάλυση των μηχανισμών διαμόρφωσης των αντιλήψεων της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην προ ψυχροπολεμική εποχή	8
Η αμερικανική πολιτική πρακτική και η πολιτική θεωρία στην Αμερικανική κοινωνία.	8
Κεφάλαιο 1.....	12
Οι ιδεολογικές παραδόσεις της Αμερικάνικης κοινωνίας	12
<i>Τα τέσσερα βασικά ρεύματα σκέψης σύμφωνα με την τυπολογία του Walter Russell Meand:</i>	12
Κεφάλαιο 2.....	20
Το διεθνές σύστημα κατά τον Ψυχρό πόλεμο.....	20
2.1 Γενικά.....	20
Κεφάλαιο 3.....	28
Οι ιδεολογικές καταβολές της προεδρίας των John F. Kennedy και Nixon στη διαμόρφωση της εξωτερικής της πολιτικής.....	28
Η περίοδος της Προεδρίας του J. F. Kennedy (1961-1963).....	28
Η περίοδος της Προεδρίας του Richard Nixon (37ος Πρόεδρος των ΗΠΑ).....	31
1969-1974.....	31
3.1 Η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του John F. Kennedy	33
3.2 Η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του Nixon.....	37
Μέρος2ο : Η διαμόρφωση της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον ψυχρό πόλεμο και η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ σήμερα	42
Κεφάλαιο 4.....	42

Το τέλος του Ψυχρού πολέμου	42
4.1 Η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του Reagan	42
4.2 Το τέλος του Ψυχρού πολέμου	47
Κεφάλαιο 5.....	51
Μια νέα παγκόσμια τάξη.....	51
5.1 Το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα.....	51
5.2 Οι Μεταψυχροπολεμικές προεδρίες των ΗΠΑ 1992-2002	53
Επίλογος.....	66
Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ Σήμερα	66
Βιβλιογραφία:.....	71

Αντί Προλόγου

‘Οι ιμπεριαλιστές δεν συνειδητοποιούν τι μπορούν να κάνουν, τι μπορούν να δημιουργήσουν! Έχουν κλέψει δισεκατομύρια απ’ αυτή την ήπειρο (Αφρική) κι αυτό επειδή είναι υπερβολικά κοντόφθαλμοι για να καταλάβουν ότι τα δισεκατομυριά τους ήταν πένες σε σύγκριση με τις δυνατότητες! Ανατότητες που πρέπει να περιλαμβάνουν μια καλύτερη ζωή για τους ανθρώπους που κατοικούν σε αυτή τη γη’.

Franklin Roosevelt, 1943 ¹

¹ Louis 'Imperialism at Bay' σελ: 227

Εισαγωγή

Η ανάλυση που ακολουθεί θα επιδιώξει χρησιμοποιώντας ως βάση την αμερικανική ιδεολογία να μελετήσει την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου και μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις πολιτικές αποφάσεις και την στρατηγική των προέδρων καθώς και την επιρροή που άσκησαν για να καταλήξουν στις συγκεκριμένες κυβερνητικές αποφάσεις. Επίσης αναλύονται ζητήματα όπως η επικράτηση της αμερικανικής υπεροχής και η μονοπολική δομή κατά την διάρκεια και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου στο διεθνές σύστημα, ο ρόλος και η επιρροή της ιδεολογίας καθώς και οι ιδεολογικές καταβολές των προέδρων στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και μεταψυχροπολεμικά κ.α. Η κεντρική υπόθεση της εργασίας στηρίζεται στη νεορεαλιστική θεωρητική παραδοχή περί της επιδίωξης διατήρησης της δεδομένης κατανομής ισχύος στο διεθνές σύστημα από την υπερέχουσα μονάδα. Τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα επηρεάζονται από την πιθανότητα μελλοντικών ανακατανομών ισχύος, οι οποίες ενδεχομένως να θέσουν υπό αμφισβήτηση την αμερικανική παγκόσμια πρωτοκαθεδρία, ως επίσης και την ίδια τη δομή του διεθνούς συστήματος. Υπό αυτά τα δεδομένα αποκρυσταλλώνεται η αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Ως εκ τούτου οι ΗΠΑ καταλήγουν να αποκτούν την πρωτοκαθεδρία στο τέλος του Ψυχρού πολέμου, και να ακολουθούν μια στρατηγική ελέγχου των ενοποιητικών βημάτων της Ευρώπης ούτως ώστε να μην βρεθούν στο μέλλον αντιμέτωπες με το ενδεχόμενο της ανακατανομής ισχύος και της συστημικής αλλαγής. Η θεωρητική βάση της εργασίας εντοπίζεται στη νεορεαλιστική θεωρία των διεθνών σχέσεων, στις παραδοχές του Kenneth Waltz, Robert Gilpin και John Mearsheimer για τη δομή, το χαρακτήρα και τις προϋποθέσεις αλλαγής του διεθνούς συστήματος. Επίσης βασίζεται και στις ιδεολογικές παραδοχές της αμερικανικής ιδεολογίας μέσα υπό το πρίσμα του Russell Mead. Στη συγκεκριμένη υπόθεση εργασίας, ως ανεξάρτητη μεταβλητή ορίζεται η ενδεχόμενη ανακατανομή ισχύος, ενώ ως εξαρτημένη μεταβλητή ορίζεται ο βαθμός στον οποίο επηρεάζονται τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα, δεδομένης της αμφισβήτησης της παγκόσμιας πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ και της μεταβολής της διακυβέρνησης του διεθνούς συστήματος. Οι πιο πάνω μεταβλητές συνδέονται με μια αιτιώδη σχέση, στο βαθμό που μια ενδεχόμενη ανακατανομή ισχύος στο μέλλον θα μεταβάλει τον παγκόσμιο χάρτη ισχύος και θα θέσει υπό αμφισβήτηση το ρόλο των

ΗΠΑ ως εντολέα/ηγέτη του διεθνούς συστήματος. Όλο αυτό το σύστημα αιτιωδών σχέσεων επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι ΗΠΑ κατευθύνονται προς τη διαμόρφωση μιας ενιαίας εξωτερικής πολιτικής ταυτότητας και, κυρίως, την απόκτηση ανεξάρτητων μέσων αυτοπροστασίας.

Για την καλύτερη κατανομή της έρευνας και για την πιο αποτελεσματική υποστήριξη του κεντρικού επιχειρήματος, η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο αναφέρεται στην ανάλυση των μηχανισμών διαμόρφωσης των αντιλήψεων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στη προ ψυχροπολεμική εποχή και περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η θεωρητική βάση της εργασίας που είναι οι ιδεολογικές παραδόσεις της αμερικανικής κοινωνίας και τα τέσσερα βασικά ρεύματα σκέψης σύμφωνα με την τυπολογία του Walter Russell Mead. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στο διεθνές σύστημα κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου αναφορικά με τις διεθνείς εξελίξεις που το χαρακτήριζαν και τη διαμόρφωση του καθώς και τον ρόλο των ΗΠΑ την περίοδο αυτή. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στις ιδεολογικές καταβολές των προέδρων John F. Kennedy και Nixon. Επίσης, σε πιο βαθμό και πώς επηρέασαν την άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής. Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στη διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον ψυχρό πόλεμο και στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ σήμερα. Στο τέταρτο κεφάλαιο μελετώνται η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του Reagan και το πώς τελείωσε και τι συνέπειες είχε το τέλος του ψυχρού πολέμου. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους σημαντικότερους χειρισμούς στην αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Προσεγγίζονται οι τρεις προεδρίες που μεσολάβησαν από το 1989 μέχρι σήμερα και εξετάζεται η συμβολή τους στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα. Ταυτόχρονα με βάση τις αμερικανικές ιδεολογικές παραδόσεις πάντα γίνεται μια συγκριτική αποτίμηση της μεταψυχροπολεμικής εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, καθώς και μια αναφορά στην σημερινή αμερικανική εξωτερική πολιτική και τον ρόλο που έχουν οι ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα σήμερα.

Μέρος 1ο : Ανάλυση των μηχανισμών διαμόρφωσης των αντιλήψεων της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην προ ψυχροπολεμική εποχή

Η αμερικανική πολιτική πρακτική και η πολιτική θεωρία στην Αμερικανική κοινωνία.

Στην αμερικανική πολιτική κυριαρχούν ο καπιταλισμός, ο ατομικισμός, ο απομονωτισμός και τέλος ο εθνικισμός στοιχία τα οποία αποτελούν διαχρονικές τάσεις στον αμερικανικό τρόπο δράσης. Όπως ο White είχε παρατηρήσει, το σύνταγμα των ΗΠΑ αντλεί τις επιδράσεις του από την φιλοσοφία του Χομπς και τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του Καλβίνου. Πιο συγκεκριμένα πίστευαν στην κατάρα με την οποία έχει κληροδοτηθεί ο άνθρωπος και στην Χομπσειανη αντίληψη ότι ο άνθρωπος είναι εγωιστής και ανταγωνιστικός. Συνεπώς αυτό τους οδήγούσε στο να μην πιστεύουν στον άνθρωπο άλλα στην ισχύ ενός αποτελεσματικού θεσμικού συστήματος ικανού να τον ελέγξει².

Είναι γεγονός πως οι άνθρωποι εκείνοι που συνέταξαν το 1787 το Σύνταγμα στην Φιλαδέλφεια ήταν βαθιά πεπεισμένοι τόσο για την δαιμονική όσο και για την εγωιστική φύση του ανθρώπου. Υπό αυτές τις συνθήκες ποιες θα έπρεπε να ήταν οι επιλογές των «Ιδρυτών» κατά την διάρκεια της νομιμοποιητικής διαδικασίας; Να αλλάξουν την φύση του ανθρώπου και να κατασκευάσουν ένα ιδανικό Σύνταγμα; Αυτό που οι «Πατέρες» αναζητούσαν ήταν μία *ισορροπημένη κυβέρνηση* (balanced government), θεμελιωμένη σε απλούς φυσικούς νόμους, όπου θα έμοιαζε με ένα μηχανισμό, κάθε εξάρτημα του οποίου θα αλληλεπιδρούσε με το άλλο κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μένει το καθένα στη θέση του. Η ιδέα της ισορροπημένης κυβέρνησης είναι τόσο παλιά όσο η φιλοσοφία του Αριστοτέλη. Σε ένα σωστά σχεδιασμένο κράτος, πίστευαν οι Αμερικάνοι Εθνοπατέρες, οι σχέσεις έλεγχου των συμφερόντων πρέπει να διεξάγονται οριζόντια, δηλ τάξη με τάξη, συμφέρον με συμφέρον, παράταξη με παράταξη. Σε πρακτική μορφή, αυτό αποτυπώνεται σε τρία σημαντικά συνταγματικά χαρακτηριστικά /τεχνάσματα τα οποία οφείλουν να υπάρχουν. Αυτά είναι:

² R. Hofstadter στο άρθρο του 'the American Tradition'

- i. Το πλεονέκτημα μιας ομοσπονδιακής κυβέρνησης η οποία, θα διατηρεί την τάξη σε περίπτωση λαϊκού ξεσηκωμού ή μιας τοπικής δικτατορίας.
- ii. Ο μηχανισμός εκπροσώπησης της. Σε μια μικρή άμεση δημοκρατία η έντονη πολυφωνία συχνά επηρεάζεται από τα πάθη των ατόμων που συμμετέχουν και γεννά έναν άσχημο και φορτισμένο διάλογο με αμφίβολα αποτελέσματα.
- iii. Και η πίστη στην δήλωση του Αντάμς, ότι η Αριστοκρατία και η Δημοκρατία πρέπει να συνυπάρχουν ώστε η μια να εξισορροπεί ή να εξουδετερώνει την άλλη μέσα από δυο διαφορετικά σώματα.

Ένας άλλος κοινός τόπος στην σκέψη των αμερικανών εθνοπατέρων είναι και η μη ταύτιση της δημοκρατίας με την ελευθερία. Η δημοκρατία χωρίς τα κατάλληλα checks and balances θα κατέστρεφε την ουσία της ελευθερίας στην ιδιοκτησία, γι' αυτό και άλλωστε αυτές οι δυο έννοιες δεν ταυτίζονταν μεταξύ τους.

Επιπροσθέτως, όσον αφορά την αμερικανική κοινωνία και πολιτική επιπλέον το βασικό στοιχείο που τη διαφοροποιεί από την Ευρωπαϊκή είναι κατά τον Hartz³ η απουσία της φεουδαρχίας. Οι ΗΠΑ ξεπέρασαν το στάδιο της φεουδαρχίας και των μεσαιωνικών αξιών που στην Ευρώπη άφησε ανεξίτηλα σημάδια μέσω εντονότατων αμφισβητήσεων, διαφωνιών και επαναστάσεων (όπως π.χ. η Γαλλική επανάσταση) γιατί δημιουργήθηκαν ουσιαστικά από ανθρώπους που ξέφυγαν από το πλαίσιο της κοινωνικής διαμάχης που προήλθε από τη φεουδαρχία και το μεσαίωνα. Συνεπώς οι διαμάχες του «Παλαιού Κόσμου» δεν μεταφέρθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες εκτός από το έργο και τις σκέψεις του Locke περί κατοχύρωσης των κεκτημένων των αστών που αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν την κυρίαρχη ιδεολογία χωρίς ουσιαστικό αντίπαλο στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Η έλλειψη κοινωνικής επαναστατικής παράδοσης στις ΗΠΑ όπως για παράδειγμα η εξέγερση των πουριτανών κατά του αγγλικού θρόνου κατέστησε τις ΗΠΑ μια χώρα ανθρώπων που «γεννήθηκαν ελεύθεροι» όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Tocqueville. Η ενδημική αυτή ισότητα φέρνει στο προσκήνιο την αμερικανική δημοκρατία και το φιλελευθερισμό ως φυσικό επακόλουθο.

Συνέπεια τις απουσίας της Φεουδαρχίας ήταν και η απουσία του Σοσιαλισμού αφού στην Ευρώπη ο Rousseau και ο Marx εμπνεύστηκαν, από την αντιπαράθεση

³ Louis Hartz 'The liberal tradition in America' Harvest 1991 page:3-6

τους με λεγόμενο «ancient regime»⁴. Η μόνη προσπάθεια αμφισβήτησης του φιλελεύθερου Λοκιανισμού προήρθε από τον Νότο και από την θέληση των Νοτίων κυρίως «απογοητευμένων αριστοκρατών» να εφαρμόσουν μια συντηρητική θεωρία βασισμένη στις αρχές του φεουδαλισμού και της δουλοκτησίας χωρίς όμως την απαιτούμενη «μεσαιωνική μαγιά» που υπήρξε στην Ευρώπη. Ο Νότος έμοιαζε με το άσωτο παιδί μιας φιλελεύθερης οικογένειας που ουσιαστικά προσπάθησε να αντιγράψει τα ευρωπαϊκά πρότυπα χωρίς όμως να έχει τη δυνατότητα. Με τον εμφύλιο πόλεμο και την ήττα των Νοτίων τελειώνει άδοξα η μόνη σοβαρή προσπάθεια αμφισβήτησης του αμερικάνικου φιλελευθερισμού ως κυρίαρχης ιδεολογίας.

Υπό το πρίσμα λοιπόν του φιλελεύθερου Λοκιανισμού πορεύθηκαν οι ΗΠΑ συγκεντρώνοντας τις διαφορές ανάμεσα σε Χαμιλτονιανούς Τζεφερσονιστές και Τζακσονικούς. Ακριβώς αυτός ο φιλελεύθερος Λοκιανισμός ήταν που έκανε την μικροαστική τάξη να σκέφτεται με όρους καπιταλιστικής προόδου δηλαδή με γνώμονα την ατομική επιτυχία. Έτσι στις ΗΠΑ δεν είχαμε ταξική συνειδητοποίηση και σοσιαλιστικό κίνημα. Κάθε πρόβλημα δεν αντιμετωπίζεται φιλοσοφικά ή ιδεολογικά αλλά προτάσσοντας τον πραγματισμό ακόμα και κατά την περίοδο του New Deal, που μπορεί μετά την κρίση του '29 να κλονίστηκε η πίστη των Αμερικανών στους κανόνες της αγοράς, δεν διακόπηκαν οι δεσμοί όμως με τον Λοκιανισμό και την εμπιστοσύνη στην ατομική επιτυχία, που εδράζεται στο μύθο του Horatio Alger του μεγιστάνα που ξεκίνησε πάμφτωχος και έφθασε να υλοποιήσει το αμερικάνικο όνειρο. Σχετικά με τη θέση των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική συναντάμε την ενδημική αντίφαση του απομονωτισμού από τη μία και της ενεργούς ανάμειξης στο διεθνές σύστημα έναντι του κομμουνιστικού κινδύνου από την άλλη.

Η ιδεολογική κυριαρχία του φιλελεύθερου Λοκιανισμού και το δόγμα ενός έθνους του οποίου οι πολίτες «γεννήθηκαν ελεύθεροι» (born equal) συνιστά μια ιδεολογική μονολιθικότητα για τις ΗΠΑ που έχει ως συνέπεια αφενός την αδυναμία τους να επικοινωνήσουν και να κατανοήσουν τα άλλα κράτη αφετέρου αυξάνει και την κοινωνική φοβία απέναντι σε καθετί διαφορετικό. Η κομμουνιστοφοβία για παράδειγμα είναι ένα φαινόμενο το οποίο δεν επηρέασε μόνο το εσωτερικό των ΗΠΑ αλλά και την εξωτερική τους πολιτική. Στις ΗΠΑ από την εποχή του Jefferson υπήρχε ισχυρό ρεύμα προς τον απομονωτισμό καθώς θεωρούσαν ότι είχαν ξεφύγει από τα «ειδεχθή αμαρτήματα» του Παλαιού κόσμου. Ακόμα και με το πνεύμα του Ουίλσον οι ΗΠΑ

προσπάθησαν να «επιβάλουν» την φιλελεύθερη ιδεολογία και αξίες στην Ευρώπη⁵ και την Ασία θέλοντας να αποφύγουν καθετί ξένο προς αυτήν. Άρα και η λογική του απομονωτισμού και η λογική του αμερικανικού εκδημοκρατισμού και της ενεργούς ανάμιξης στη διεθνή πολιτική έχουν κοινή ιδεολογική αφετηρία.

Ο ιμπεριαλισμός που πηγάζει από την ιδεολογική αντίληψη των ΗΠΑ για τον μεσσιανικό τους ρόλο στο διεθνές σύστημα προβάλλει πολλά ζητήματα επικοινωνίας και πολιτισμικής κατανόησης των υπολοίπων. Παράδειγμα ιδεολογικού πολέμου στον οποίο δεν διακυβεύονταν ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ αποτελεί η επέμβαση στις Φιλιππίνες. Κατά βάση η μεσσιανική ιμπεριαλιστική αντίληψη παραμένει ξένη προς τον φιλελευθερισμό. Παρ' όλα αυτά η ενεργός ανάμιξη των ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική ακόμα και μέσω ενός περιέργου και ιδεολογικά συγκεχυμένου φιλελευθερισμού εισήγαγε τις ΗΠΑ στη διεθνή πολιτική.

Με τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και την επανάσταση των Μπολσεβίκων ο ιμπεριαλιστικός έλεγχος αντικαθίσταται από τον εθνικό αυτοπροσδιορισμό και τα δημοκρατικά ιδεώδη. Η αμερικανική πολιτική καθορίζεται πλέον με τους όρους του φιλελεύθερου Λοκίανισμού (σταυροφορία για την επικράτηση της δημοκρατίας, εμφάνιση της Γερμανίας ως του κακού μη ηθικού κράτους που αθετεί τις συνθήκες). Η πολιτική του Ουίλσον ήρθε σε αντιδιαστολή τόσο με την *realpolitik* των Ευρωπαϊκών δυνάμεων όσο και με το πνεύμα του απόλυτου αμερικανισμού σύμφωνα με το οποίο πολέμησαν οι ΗΠΑ. Η λανθασμένη αντίληψη του Ουίλσον κατά τον Hartz εδράζεται στην εσωτερική αντίφαση (*inner contradiction*) της σκέψης καθώς και την εμπειρία του από την αμερικανική αντίληψη της διεθνούς πολιτικής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Harding⁶ " One cannot be half American or half European or half something else".

Η Γερμανία κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο δεν αντιμετωπίστηκε τόσο σαν απειλή για τον Αμερικανισμό όσο η επαναστατική ιδεολογική του κομμουνισμού παρ' ότι αρχικά αντιμετωπίστηκαν με τον ίδιο τρόπο. Τα παραπλανητικά στοιχεία που διόγκωσαν την κομμουνιστική απειλή ήταν μια παλιά τακτική των συντηρητικών αριστοκρατών που κατηγορούσαν τους αντιπάλους τους ως σοσιαλιστές και μη Αμερικανούς και η οποία βρήκε πρόσφορο έδαφος στην ιδεολογική ευαισθησία των Αμερικάνων προς καθετί διαφορετικό ή αντίθετο με τον φιλελευθερισμό.

⁵ Το ίδιο σελ: 27

⁶ Το ίδιο σελ:39-50

Η κυριαρχία της κομμουνιστοφοβίας ανέδειξε ακόμα μια φορά το χτύπημα της αδυναμίας επικοινωνίας και κατανόησης των υπολοίπων αφού οι ΗΠΑ εξακολουθούν να βλέπουν τους άλλους υπό το πρίσμα της δικής τους ιδεολογίας.

Κεφάλαιο 1

Οι ιδεολογικές παραδόσεις της Αμερικάνικης κοινωνίας

Ένα κράτος για να επιβιώσει συνήθως ακολουθεί τους κανόνες της Realpolitik. Έτσι η εξωτερική πολιτική των κρατών διαμορφώνεται κυρίως σύμφωνα με τις πιέσεις του διεθνούς συστήματος και όχι τους εσωτερικούς παράγοντες όπως οι ιδεολογίες και τα πολιτικά καθεστώτα τους. Οι ΗΠΑ όμως σήμερα αποτελούν εξαίρεση καθώς ως μοναδική υπερδύναμη δεν υφίσταται τόσο έντονα τις πιέσεις του διεθνούς συστήματος και αντιμετωπίζουν λιγότερες απειλές από ότι τα υπόλοιπα κράτη. Άρα η εξωτερική τους πολιτική επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό και από τις εσωτερικές παραδόσεις της αμερικανικής κοινωνίας σχετικά με τα διεθνή ζητήματα⁷.

Τα τέσσερα βασικά ρεύματα σκέψης σύμφωνα με την τυπολογία του Walter Russell Mead:

Οι Hamiltonians⁸ (conservative internationalists, economic nationalists, hawks), υποστηρίζουν τη συμμαχία μεταξύ της εθνικής κυβέρνησης και των μεγάλων επιχειρήσεων ως το κλειδί για την εσωτερική σταθερότητα αλλά και την επιτυχημένη δράση στο εξωτερικό και δίνουν έμφαση στην εμπλοκή των Η.Π.Α. στο διεθνές εμπόριο με προνομιακούς για εκείνη όρους. Γενικά αντιμετωπίζουν τον κόσμο ως μια τεράστια αγορά και θεωρούν κρίσιμο να προωθούν τη θέση τους οι Η.Π.Α. σε αυτή την αγορά. Η μεγαλύτερη επιτυχία του χαμιλτονισμού ήταν η μεταπολεμική δημιουργία και διαχείριση του ανοιχτού διεθνούς οικονομικού συστήματος. Είναι οι βασικοί υποστηρικτές της ειδικής σχέσης με τη Μ. Βρετανία από την περίοδο που η τελευταία ήταν η μεγάλη εμπορική δύναμη του κόσμου μέχρι και σήμερα, από το 1789 ως το

⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα εκδόσεις ποιότητα σελ: 107

⁸ Walter Russell Mead 'Special Providence' page:99-131

1941 θεωρώντας ότι η θέση των Η.Π.Α. είναι δίπλα στη Μ. Βρετανία και από το 1941 και μετά ότι η θέση της Βρετανίας είναι δίπλα στις Η.Π.Α.. Είναι πεσιμιστές όσον αφορά την ανθρώπινη φύση αλλά αισιόδοξοι για το θεσμό του εμπορίου, αφού πιστεύουν ότι προκαλεί ειρήνη ενώ η πολυμερής επικερδής στρατηγική του εμπορίου μπορεί να αντικαταστήσει τη μηδενικού αθροίσματος λογική του πολέμου. Μπορούν να θεωρηθούν ρεαλιστές αφού όροι όπως το «εθνικό συμφέρον» και «ισορροπία δυνάμεων» είναι συχνά στο λεξιλόγιό τους. Προκρίνουν ως ξεχωριστής σημασίας την ελευθερία των θαλασσών και την εξασφάλιση της απρόσκοπτης ναυσιπλοΐας ακόμα και σε καιρό πολέμου. Το ίδιο ισχύει και για την ελευθερία των ουρανών και της διακίνησης κεφαλαίων. Η ίση αντιμετώπιση των αμερικανικών προϊόντων είναι εξίσου σημαντική και το άνοιγμα των αποικιακών αγορών αποτέλεσε σημαντικό οικονομικό στόχο. Οι Hamiltonians υποστηρίζουν οτιδήποτε συνεισφέρει θετικά στην ελευθερία του εμπορίου το οποίο είναι και το υπ' αριθμόν ένα «εθνικό συμφέρον» ενώ από το 1940 και μετά είναι κατά οποιασδήποτε μορφής κρατικού προστατευτισμού. Ως παράδειγμα συμπεριφοράς υπαγορευόμενης από τον χαμιλτονιανό τρόπο σκέψης μπορεί να αναφερθεί η είσοδος των Η.Π.Α στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο μετά τη βύθιση του πλοίου Λουζιτάνια από τους Γερμανούς. Οποιαδήποτε χώρα ή μπλοκ κρατών διαθέτει κάποιο κρίσιμο μονοπώλιο σε στρατηγικής σημασίας προϊόν και προσπαθήσει να το χρησιμοποιήσει εναντίον των Η.Π.Α. οφείλει να αντιμετωπίζεται με σκληρά αντίμετρα.

Μετά το Β'Π.Π. ενέταξαν στους υπολογισμούς τους ως «εθνικό συμφέρον» τη δέσμευση σε συμμαχίες με άλλες χώρες –δεν είναι ακριβές ότι δεν υποστήριζαν τη λογική της συλλογικής ασφάλειας και πιο πριν αφού και για τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και την Κοινωνία των Εθνών η διαφωνία τους ήταν ως προς το περιεχόμενο και όχι για το εάν θα έπρεπε να συμμετέχουν οι Η.Π.Α. Σήμερα, ο χαμιλτονισμός δίνει έμφαση στην παγκοσμιοποίηση ως παράγοντα εδραίωσης της αμερικανικής επιρροής παγκοσμίως. Γενικότερα το συγκεκριμένο ρεύμα τείνει να προσεγγίζει την εξωτερική πολιτική με πραγματιστικούς όρους εθνικού συμφέροντος και όχι ιδεολογίας ή ηθικών αξιών. Έτσι, με τη χαμιλτονική στρατηγική τους οι ΗΠΑ, κατόρθωσαν να θέσουν το μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης εντός της Ατλαντικής συμμαχίας, χωρίς να ρίξουν ούτε μια σφαίρα. Μέρος της στρατηγικής αυτής αποτελεί και το πολεμικό ναυτικό των ΗΠΑ που είναι το ισχυρότερο στον κόσμο⁹.

⁹ Niall Ferguson 'Colossus' page:16

Οι **Wilsonians**¹⁰ (liberal, idealistic internationalists, doves)προσβλέπουν στη διεθνή διάδοση του φιλελευθερισμού, ανταποκρινόμενοι στην πιο ιδεολογική πλευρά της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής¹¹. Πιστεύουν ότι οι Η.Π.Α. έχουν ηθική υποχρέωση αλλά και εθνικό συμφέρον να εξαπλώσουν τις Αμερικανικές δημοκρατικές και κοινωνικές αξίες στον κόσμο δημιουργώντας μια ειρηνική κοινότητα που αποδέχεται την ισχύ του δικαίου. Η δημοκρατία είναι η υψηλότερη αξία και η παγκόσμια εξάπλωσή της ο μόνος τρόπος για να ενισχυθεί και στο εσωτερικό της χώρας. Θεωρούν ότι η αμερικανική επανάσταση είναι ανολοκλήρωτη όσο δεν έχουν επικρατήσει παντού τα «ίσα δικαιώματα». Οι δημοκρατίες είναι καλύτεροι και πιο αξιόπιστοι σύμμαχοι γιατί αντιπροσωπεύουν πιο αξιόπιστα και συνυπολογίζουν τις διάφορες απόψεις που υπάρχουν στην κοινή γνώμη, σε αντίθεση με αυταρχικά καθεστώτα των οποίων η αντίληψη είναι μονομερής και επομένως μπορεί να αλλάξει δραματικά. Η αποικιοκρατία είναι στον αντίποδα της δημοκρατίας και για αυτό την πολέμησαν με συνέπεια. Κεντρικό στοιχείο της σκέψης τους είναι η αντικατάσταση του πολέμου από τη διαιτησία και τη θεσμοθέτηση Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Η συμβατική διπλωματία δυσκολεύεται να αντιληφθεί την αντίληψη των Wilsonians για το δικαίωμα που έχουν οι Η.Π.Α. για ανάμιξη ακόμα και στα εσωτερικά ενός κράτους στο όνομα της προώθησης των δημοκρατικών αξιών. Αυτό το δικαίωμα είναι χαρακτηριστικό της κεντροδεξιάς εκδοχής που πρεσβεύουν οι νεοσυντηρητικοί για να δικαιολογούν τις μονομερείς δράσεις τους. Ενώ η κεντροαριστερή εκδοχή του ρεύματος τείνει να ταυτίζεται με τους διεθνείς οργανισμούς και το διεθνές δίκαιο όπως για παράδειγμα η Κοινωνία των Εθνών. Τώρα επιστρέφοντας στην ανάμιξη των ΗΠΑ βλέπουμε ότι αυτή δεν έχει να κάνει μόνο με κρατικές δράσεις αλλά και με αυτό που σύγχρονα μπορεί να ονομαστεί διπλωματία των πολιτών, π.χ. τους αμερικανούς ιεραπόστολους που εξήγαγαν τις χριστιανικές αρχές. Το ιεραποστολικό κίνημα έχει παίξει ένα ξεχωριστό ρόλο στην κυβερνητική πολιτική αλλά πολύ περισσότερο στη διαμόρφωση της κοινωνίας των πολιτών όπως αποκαλείται σήμερα.

Η επιθυμία των ΗΠΑ να σώσουν τον υπόλοιπο κόσμο διαδίδοντας τις αξίες τους προήλθαν από την αμερικανική κοινωνία και όχι από την αμερικανική κυβέρνηση. Από τον 19^ο αιώνα και έπειτα αμερικανοί ιεραπόστολοι δραστηριοποιήθηκαν σε κάθε ήπειρο του πλανήτη. Ίδρυσαν σχολεία και πανεπιστήμια στα Βαλκάνια, την Οθωμανική

¹⁰ Walter Russell Mead 'Special Providence' page: 132-170

¹¹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα' εκδόσεις ποιότητα σελ: 109

αυτοκρατορία, στην Κίνα και άλλες περιοχές, βέβαια προσέβλεπταν και στον θρησκευτικό προσηλυτισμό¹². Το ιεραποστολικό κίνημα ήταν εκείνο που έπεισε την αμερικανική κυβέρνηση να μην κηρύξει τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1917 επικαλούμενη τον κίνδυνο να κλείσουν τα σχολεία που ανήκαν σε ιεραπόστολους και που θα άφηνε τις χριστιανικές μειονότητες εντός της αυτοκρατορίας απροστάτευτες ενώ οι πρώτες διπλωματικές συμφωνίες μεταξύ Η.Π.Α. και Κίνας ήταν αποτέλεσμα των ιεραποστόλων. Επίσης δηλωτικό της επίδρασης αυτών των αποστολών είναι ότι στη Μέση Ανατολή κατόρθωσαν αυτό που επί 1300 χρόνια επεδίωκαν οι μουσουλμάνοι, να εξαλείψουν χριστιανικές κοινότητες αιώνων με τις λανθασμένες για τα δεδομένα της περιοχής μεθόδους που χρησιμοποιούσαν (κήρυτταν τον αμερικανικό προτεσταντισμό). Τέλος αξίζει να αναφέρουμε ότι με το τέλος του Ψυχρού πολέμου ο ουίλσονισμός χρησιμοποιήθηκε ως ιδεαλιστικό νομιμοποιητικό κάλυμμα για να δικαιολογήσει μη ιδεαλιστικές πρακτικές. Για παράδειγμα οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις της κυβέρνησης Κλίντον στη Σομαλία το 1993, στην Αϊτή το 1994, στη Βοσνία το 1995 και στο Κόσοβο το 1999 κ.α.¹³. Παρόλα αυτά όμως ο φιλελεύθερος ιδεαλισμός που εκφράζεται μέσα από το συγκεκριμένο ρεύμα θα συνεχίσει να επηρεάζει την αμερικανική εξωτερική πολιτική άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο.

Οι Jeffersonians¹⁴ (liberal nationalists, isolationists, doves) Ο Walter Russell Mead θεωρεί τους Jeffersonians ως την τέταρτη παράδοση στις ΗΠΑ που είναι περίπου ισότιμη με τις άλλες τρεις, όσον αφορά την επιρροή της. Όμως η παράδοση αυτή επηρεάζει συνήθως ομάδες αντιφρονούντων και όχι την κυβερνητική πολιτική. Η παράδοση αυτή συνδέθηκε με έναν από τους σημαντικότερους πατέρες των ΗΠΑ του Thomas Jefferson εξαιτίας της αντίθεσής του στους δρακόντειους νόμους περί αλλοδαπών και περί στάσεων που πέρασε η κυβέρνηση Adams το 1798¹⁵. Οι Jeffersonians δίνουν έμφαση στην ενίσχυση της δημοκρατίας εντός των τειχών και είναι σκεπτικοί για τις Χαμιλτονιανές και Ουίλσονιανές πολιτικές που οδηγούν τις Η.Π.Α. σε μη επωφελείς συμμαχίες και αυξάνουν τις πιθανότητες εμπλοκής σε πόλεμο. Δείχνουν

¹² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα εκδόσεις ποιότητα σελ: 113

¹³ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα' εκδόσεις ποιότητα σελ: 114

¹⁴ Walter Russell Mead 'Special Providence' page:174-201

¹⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα εκδόσεις ποιότητα σελ:127

σεβασμό στο άτομο και φοβούνται ότι θεσμοί όπως το εμπόριο θα το διαφθείρουν, γι αυτό το λόγο και είναι καχύποπτοι σε οποιαδήποτε συνεργασία με άλλα κράτη. Η ανεξέλεγκτη λειτουργία του καπιταλισμού, η συγκέντρωση του κεφαλαίου σε λίγους είναι προβλήματα για τη σωστή λειτουργία της δημοκρατίας.

Η απόλυτη προτεραιότητά τους είναι τα αμερικανικά συμφέροντα δείχνοντας μια αδιαφορία (διστακτικό εθνικισμό) ή και εχθρότητα για τον εκτός Αμερικής κόσμο. Ταυτόχρονα θεωρούν το μεγάλο κράτος εν δυνάμει απειλή της ελευθερίας του ατόμου και ότι η προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλεται ώστε να ολοκληρωθεί η πραγματοποίηση των ιδανικών της επανάστασης του 1776 στο εσωτερικό της χώρας είναι ικανός λόγος για να αποφεύγουν οι Η.Π.Α. εμπλοκή σε πολέμους.

Ο πόλεμος μπορεί να απειλήσει τον αμερικάνικο τρόπο ζωής, την ελευθερία, την ίδια τη δημοκρατία. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα σκέψης στα πλαίσια της σχολής αυτής υπήρξε το δόγμα Kennan, το οποίο διατυπώθηκε από τον ομώνυμο διακεκριμένο διπλωμάτη αμέσως μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αφορούσε την ανάσχεση της σοβιετικής απειλής με τη χρήση κυρίως διπλωματικών και οικονομικών μέσων.

Το αναγκαίο κακό της επιλογής εξωτερικής πολιτικής γίνεται αποδεκτό από τους Jeffersonians με την προϋπόθεση ότι επιλέγεται η λιγότερο ρισκοκίνδυνη και δαπανηρή πολιτική. Η Συνταγματική προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής είναι άλλη μια βασική αρχή την οποία έχουν σε μια σειρά από ζητήματα όπως η αποστολή στρατιωτών στο εξωτερικό, ο σύντομος αποχαρκτηρισμός απόρρητων αρχείων, η κατά άρθρο ψήφιση διεθνών συμφωνιών και όχι η απλή επικύρωση τους. Αμφισβητούν την ανάμιξη των Η.Π.Α. σε διεθνείς διενέξεις και τη χρησιμότητά τους για την εξυπηρέτηση του «εθνικού συμφέροντος». Θεωρούν ότι η ισορροπία ισχύος είναι ένα ευρωπαϊκό ζήτημα που αυτορρυθμίζεται χωρίς να χρειάζεται η ανάμιξη των Η.Π.Α. (χαρακτηριστικό παράδειγμα η πεποίθηση κατά τη διάρκεια του 1930). Η μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών είναι διαρκώς στις προτεραιότητές τους όπως και γενικότερα των εξόδων διπλωματικών αποστολών. Οποδήποτε είναι καλύτερο από τον πόλεμο και το πρώτο καθήκον κάθε κυβέρνησης είναι να προστατεύει την ελευθερία και όχι το εμπόριο.

Ο Jefferson ως πρόεδρος φλέρταρε και με τη Μ. Βρετανία και με τη Ναπολεόντεια Γαλλία, πολιτική που απέφερε στις Η.Π.Α. τη Louisiana, την πιο κρίσιμη και επιτυχημένη αγορά γης που έχει πραγματοποιηθεί ποτέ, αλλά και την ελεύθερη

διέλευση των αμερικανικών πλοίων που του εξασφάλιζαν οι Άγγλοι. Το δόγμα Μονρόε έδωσε ώθηση στους απομονωτιστές αν και η ιστορία απέδειξε ότι η εξαγγελία και υιοθέτησή του έγινε για να εξυπηρετήσει τη στρατηγική συμμαχία με τη Μ. Βρετανία και σίγουρα δεν οδήγησε σε απομονωτισμό την αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Συνολικά, ο Jefferson, αποδεχόταν τις ιδέες περί κοσμοπολιτισμού, ωστόσο υπήρξε ταυτόχρονα ένας γνήσιος αμερικανός πατριώτης και επιθυμούσε με όλη του την καρδιά την διατήρηση των αρχών της αγροτικής κοινωνίας. Σε σχέση με τον τρόπο διακυβέρνησης επιθυμούσε την όχι την συγκέντρωση των εξουσιών άλλα την διανομή τους ώστε να επιτυγχάνεται μια αποτελεσματική διακυβέρνηση¹⁶. Μια κυβέρνηση η οποία δεν έχει διαχωρισμένες εξουσίες και εξισορρόπηση δυνάμεων για τον Jefferson είναι δεσποτική. Από τα δυο σώματα της εκτελεστικής εξουσίας, θεωρούσε ότι το ένα έπρεπε να εκλέγεται από τον λαό, ενώ το άλλο από ενώ η γερουσία από την βουλή ώστε ορισμένα μέρη της νομοθετικής εξουσίας να είναι απομακρυσμένα από την απευθείας επίδραση των πολιτών. Το επιχείρημα του Jefferson συμπυκνώνεται στην παρακάτω φράση «το νόημα στην δημιουργία διαφορετικών σωμάτων legislation έγκειται στην εισαγωγή διαφορετικών επιδράσεων των διαφορετικών συμφερόντων ή διαφορετικών αρχών».

Όπως κάθε οπαδός της θεωρίας του φυσικού δικαίου, ο Jefferson, πίστευε στην φυσική διευθέτηση των επιχειρήσεων χωρίς καμία συμμετοχή των κυβερνήσεων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, θα πρέπει να αφήσουμε τους ανθρώπους ελεύθερους να ρυθμίσουν τις βιομηχανικές επιδιώξεις τους και την ανάπτυξη τους. Απεναντίας ο Χάμιλτον είχε ρυθμίσει την κυβέρνηση ώστε να βοηθή τους καπιταλιστές εις βάρος των αγροτικών. Η απάντηση του Jefferson σε αυτό ήταν ότι δεν επιθυμούσε η κυβέρνηση να ενισχύει τους αγροτικούς πληθυσμούς εις βάρος των καπιταλιστών, άλλα ότι δεν ήθελε καμία απόλυτος παρέμβαση.

Οι Jacksonians¹⁷ (conservative populist nationalists, hawks), συνδυάζουν τον εθνικισμό με τον λαϊκισμό. Είναι πιο εσωστρεφής, τόσο προσεγγίζουν την ξενοφοβία και τον απομονωτισμό. Η παράδοση αυτή βρίσκεται κυρίως στα χαμηλότερα και λιγότερο μορφωμένα στρώματα της αμερικανικής ενδοχώρας. Οι ρίζες του Τζακσονισμού βρίσκονται στη Σκωτία και στη βόρεια Αγγλία του μεσαίωνα και της

¹⁶ R. Hofstadter στο άρθρο του 'the American Tradition'

¹⁷ Walter Russell Mead 'Special Providence' page:218-250

πρώιμης νεότερης ιστορίας¹⁸. Η παράδοση αυτή ονομάζεται τζακσονική από τον Andrew Jackson πρόεδρο των ΗΠΑ κατά το 1829-1837, Scotch Irish¹⁹ στην καταγωγή και νικητή της μάχης της Νέας Ορλεάνης το 1815, που προσέδωσε στις ΗΠΑ την εικόνα του νικητή στον Βρετανοαμερικανικό πόλεμο του 1812-1815²⁰. Οι Jacksonians δίνουν προτεραιότητα στην εξασφάλιση από την κυβέρνηση της ασφάλειας και οικονομικής ευμάρειας του πολίτη. Σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής οι Jacksonians θεωρούν ότι πρέπει να αποφεύγουν την ανάμιξη σε διεθνείς διενέξεις αλλά από τη στιγμή της εμπλοκής υποστηρίζουν την ολοκληρωτική νίκη. Δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο κύρος και την τιμή του ατόμου, της κοινότητας, επομένως και της χώρας την οποία θεωρούν προέκταση της οικογένειας. Δεν τους απασχολούν ιδιαίτερα τα δικαιώματα των ξένων ή των μειονοτήτων και έχουν ένα επιθετικό εθνικισμό. Η υποστήριξη της σπλοκατοχής (την οποία και θεωρούν κορωνίδα των δικαιωμάτων τους) και η βάση νομιμοποίησής της επηρεάζει και τις θέσεις τους στην αγορά, σταθερά υποστηρίζουν τις υψηλές αμυντικές δαπάνες, αλλά και χρήση σπλικών συστημάτων. Μοναδική αιτιολόγηση του πολέμου είναι η διακύβευση ζωτικών συμφερόντων και όχι η απελευθέρωση ή εκδημοκρατισμός κάποιας χώρας και μοναδική φροντίδα η προάσπιση του κύρους και της τιμής των Η.Π.Α. στο εξωτερικό.

Η επιρροή τους στην αμερικανική πολιτική σκηνή είναι βαθειά και δεν υπάρχει αμερικανική κυβέρνηση που να μπορεί να εξαπολύσει ή να τελειώσει ένα πόλεμο χωρίς τη σύμφωνη γνώμη αυτού του ρεύματος. Έχει δημιουργήσει την εικόνα του ωμού cowboy για τις Η.Π.Α. και η αναπαραγωγή αυτού του στερεοτύπου αυξάνει το σεβασμό στην αμερικανική δύναμη. Οι ακρότητες κατά τη διάρκεια του πολέμου δρουν αποτρεπτικά για τον αντίπαλο και το μόνο ικανό επιχείρημα για μη διενέργεια ακροτήτων είναι ο φόβος αντιποίνων. Η ολοκληρωτική νίκη είναι το μόνο αποδεκτό αποτέλεσμα ενώ η συμμετοχή σε πολυμερείς αποστολές με ειρηνευτικές δυνάμεις απλά ακατανόητη. Η απόσταση που χωρίζει τους Jacksonians από τα άλλα ρεύματα

¹⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα εκδόσεις ποιότητα σελ:121

¹⁹ Από το 1718-1775 έλαβε χώρα ένα μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα από την προτεσταντική βόρεια Ιρλανδία, τη Σκωτία και τη βόρεια Αγγλία προς τις αμερικανικές αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας. Οι λεγόμενοι Scotch Irish από τη βόρεια Ιρλανδία που αποτελούσαν και το μεγαλύτερο μέρος του ρεύματος αυτού. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα' εκδόσεις ποιότητα σελ:122

²⁰ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου η Διεθνής πολιτική στον 21^ο Αιώνα εκδόσεις ποιότητα σελ:123

σκέψης είναι πολύ μεγάλη τόσο σε κοινωνικό όσο και αναλυτικό επίπεδο και ο χειρισμός των πεποιθήσεών του εξαιρετικά δύσκολος. Είναι υπέρ της όσο γίνεται μικρότερης ανάμιξης της ομοσπονδιακής εξουσίας και καχύποπτοι απέναντι στις ελίτ.

"The endless, unplanned struggle among the schools and lobbies to shape American foreign policy ended up producing over the long run a foreign policy that more closely approximated the true needs and interests of American society than could any conscious design."

Η βασική υπόθεση εργασίας του W.R. Mead είναι ότι²¹ : «Η αέναη, απροσχεδίαστη διαμάχη μεταξύ σχολών σκέψης και ομάδων ειδικών συμφερόντων (Lobbies) για τη διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής οδήγησε στη παραγωγή σε μεγάλη διάρκεια χρόνου μιας εξωτερικής πολιτικής που στρογγυλοποιημένα απηχούσε τις πραγματικές ανάγκες και συμφέροντα της αμερικανικής κοινωνίας από ότι θα μπορούσε οποιοδήποτε σχετικό σχήμα». Το success story της Αμερικανικής Εξωτερικής πολιτικής που οδήγησε τις Η.Π.Α. από μια χούφτα αποικίες στις όχθες του Ατλαντικού στην πιο ισχυρή χώρα στην ιστορία του κόσμου. Οι Η.Π.Α., όπως και η Μεγ. Βρετανία, επένδυσαν περισσότερο χρόνο στην ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και αγαθών παρά στην ενασχόληση με την κλασική διπλωματία της ισχύος στην οποία έδιναν έμφαση οι Ευρωπαίοι. Έχουν επίσης δώσει ιδιαίτερη έμφαση στη διαμόρφωση μιας «παγκόσμιας τάξης».

Η μελέτη της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. μετά το 1945 είναι ιδιαίτερα έντονη, ωστόσο υπάρχει μια συνέχεια αλλά και συνέπεια στην πολιτική που ακολούθησαν από την περίοδο της Ανεξαρτησίας τους, η οποία άλλωστε ήλθε ως αποτέλεσμα εξαιρετικά επιτυχημένων χειρισμών σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής. Απόδειξη της επιτυχίας της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μέχρι και τον εμφύλιο πόλεμο είναι για τον Mead μεταξύ άλλων: η γαλλική βοήθεια για τη νίκη στην Αμερικανική Επανάσταση, η αγορά της Louisiana, η συνεργασία με τη Μεγ. Βρετανία βάση του Δόγματος Μονρόε (το οποίο επιτυχημένα και χωρίς κόστος προστάτεψε το δυτικό ημισφαίριο από ευρωπαϊκές εισβολές), το άνοιγμα της Ιαπωνίας στο διεθνές εμπόριο, το μπλοκάρισμα των προσπαθειών της ομοσπονδίας να τύχουν ευρωπαϊκής βοήθειας (κατά τη διάρκεια του εμφυλίου), η επιτυχής επέκταση συνόρων (ανεξαρτησία του Τέξας, το Νοτιοδυτικό Μεξικό, προσάρτηση Φλοριδας).

²¹ WalterRussellMeadSpecialProvidence

Οι αρχές του W. Wilson, όπως διατυπώθηκαν στη συνθήκη των Βερσαλλιών, μετά από περίπου ένα αιώνα αποτελούν θεμέλιους λίθους της ευρωπαϊκής διεθνούς πολιτικής: αυτοδιάθεση, δημοκρατική διακυβέρνηση, συλλογική ασφάλεια, διεθνές δίκαιο, κοινωνία των εθνών. Η σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη εξωτερική πολιτική καταλήγει υπέρ των Η.Π.Α. (με την εξαίρεση ίσως της Ελβετίας, της Σουηδίας και του Βατικανού).

Στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι Η.Π.Α. είναι η πιο μεγάλη οικονομική δύναμη του κόσμου και έχουν φέρει τις τρεις παραδοσιακές δυνάμεις της Ευρώπης (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία) που να μην μπορούν να αντιταχθούν στα σχέδιά της. Στο τέλος του Β΄, στον οποίο μπήκαν αργότερα από οποιαδήποτε άλλη δύναμη και είχαν τις λιγότερες ανθρώπινες απώλειες, εξασφάλισαν την ηγετική θέση σε μια συμμαχία κρατών που περιλάμβανε τις πιο πλούσιες, δυναμικές και πιο διανοητικά προχωρημένες κοινωνίες του κόσμου.

Κεφάλαιο 2

Το διεθνές σύστημα κατά τον Ψυχρό πόλεμο

2.1 Γενικά

Τον Απρίλιο του 1945 λίγους μήνες μετά την Γιάлта ο Χάρρυ Τρούμαν γίνεται ο νέος πρόεδρος της Αμερικής. Το καλοκαίρι του ίδιου έτους στη συνδιάσκεψη στο Πότσδαμ η Βρετανία η Σοβιετική Ένωση και η Αμερική συμφώνησαν για τον μεταπολεμικό έλεγχο της Γερμανίας συμπεριλαμβανομένου και του αφοπλισμού της. Αργότερα, στα επόμενα δύο χρόνια οι σχέσεις Ανατολής-Δύσης κλονίστηκαν λόγω της χρήσης της ατομικής βόμβας από την Αμερική στην Ιαπωνία και ταυτόχρονα με την υποβάθμιση της Βρετανίας σε δευτερεύοντα ρόλο, η Ευρώπη χωρίστηκε στην αμερικανική και σοβιετική σφαίρα επιρροής. Επιπλέον με την παρακμή της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας εμφανίστηκε ένα κενό εξουσίας. Το 1945 η Σοβιετική Ένωση, εξουθενωμένη από δεκάδες εκατομμύρια θανάτους και την ερήμωση του ενός τρίτου των εδαφών της, είχε να αντιμετωπίσει μια αλώβητη Αμερική που είχε στα χέρια της ένα ατομικό μονοπώλιο²². Ωστόσο υπήρχε και ένα πολιτισμικό χάσμα μεταξύ Αμερικανών και Σοβιετικών ηγετών που συνέβαλε στην έναρξη του Ψυχρού πολέμου.

²²Henry A. Kissinger 'Διπλωματία' σελ:500

Όταν ο Τρούμαν μίλησε για τον Χρυσό Κανόνα οι Αμερικανοί ακροατές του πίστευαν ειλικρινά σε έναν κόσμο από νόμιμους κανόνες. Για τον Στάλιν, τα λόγια αυτά του Τρούμαν δεν είχαν κανένα νόημα. Ο Στάλιν είχε στο νου του μια διεθνή τάξη βασισμένη στον πανσλαβισμό και ενισχυμένη με την κομμουνιστική ιδεολογία²³. Επιπροσθέτως ο Στάλιν προσπάθησε να υποτιμήσει την Αμερικανική ισχύ ανακοινώνοντας το 1946 το ακόλουθο δόγμα «Οι ατομικές βόμβες στόχο έχουν να τρομοκρατούν όσους δεν διαθέτουν γερά νεύρα, αλλά δεν μπορούν να καθορίσουν την έκβαση ενός πολέμου...²⁴».

Οι Αμερικανοί ηγέτες ήξεραν ότι έπρεπε να εμποδίσουν μια περαιτέρω σοβιετική επέκταση. Ο Τζορτζ Κέναν ένας διπλωματικός υπάλληλος στην αμερικανική πρεσβεία της Μόσχας ειδικός σε ρωσικά θέματα υποστήριζε πως οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έπρεπε να σταματήσουν να νιώθουν υπεύθυνες για τη σοβιετική αδιαλλαξία. Στο γνωστό λοιπόν «Μεγάλο Τελεσίγραφο» έγραφε πως η σοβιετική εξωτερική πολιτική δεν ήταν παρά ένα αμάγαλμα κομμουνιστικού ιδεολογικού ζήλου και παλιομοδίτικου τσαρικού επεκτατισμού²⁵. Στις 12 Μαρτίου 1947 ο Τρούμαν εξαγγείλει τον Δόγμα του μιλώντας με ουίλσονικούς όρους για έναν αγώνα μεταξύ δύο τρόπων ζωής. Η Αμερική μιλάει πλέον για ηθική στην εξωτερική πολιτική της. Στις 5 Ιουνίου ο υπουργός Μάρσαλ ανακοίνωσε το λεγόμενο «Σχέδιο Μάρσαλ» που αναφερόταν στην ανάρρωση της Ευρώπης με την βοήθεια της Αμερικής. Έκανε λόγο για τη δημιουργία ελεύθερων θεσμών ώστε να ανακάμψει η παγκόσμια οικονομία βασιζόμενη στους δικούς της πόρους. Ο Μάρσαλ έλεγε πως το σχέδιο «δεν θα στρεφόταν εναντίον καμιάς χώρας ή κανενός δόγματος, αλλά εναντίον της πείνας, της φτώχειας, της απόγνωσης και του χάους»²⁶. Τώρα ο τρόπος για να ανατραπεί η σοβιετική στρατηγική ήταν «μια πολιτική σταθερής ανάσχεσης σχεδιασμένη έτσι ώστε να φέρει τους Ρώσους αντιμέτωπους με μια αμετάβλητη αντισταθμιστική δύναμη σε κάθε σημείο όπου δείχνουν ότι είναι έτοιμοι να πλήξουν τα συμφέροντα ενός ειρηνικού και σταθερού

²³ Henry A. Kissinger 'Διπλωματία' σελ:490

²⁴ Henry A. Kissinger, 'Nuclear Weapons and Foreign Policy' page.367 New York Harper & Brothers

²⁵ Henry Kissinger 'Diplomacy' σελ.501

²⁶ George Marshall, 'European Initiative to Economic Recovery' Ομιλία στις εναρκτήριες εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ, 5 Ιουνίου 1947 σελ: 1160

κόσμου»²⁷. Επιπλέον η Αμερική θα έπρεπε να φροντίσει για την ασφάλειά της και αυτό έγινε με την δημιουργία του ΝΑΤΟ που ήταν η πρώτη στρατιωτική συμμαχία στην αμερικανική ιστορία εν καιρώ ειρήνης. Ήταν ένας τρόπος σύνδεσης της Αμερικής με την άμυνα της Δυτικής Ευρώπης. Οι ΗΠΑ επηρεασμένοι από τον Ουίλσονισμό υποστήριζαν ότι η Ατλαντική Συμμαχία δεν προσπαθεί να επηρεάσει οποιαδήποτε μετατόπιση της 'ισορροπίας δυνάμεων', αλλά να ενισχύσει την 'ισορροπία αρχών'. Αυτή βέβαια η εμμονή στο ότι προστατεύουν αρχές και όχι εδάφη αποτελούσε καθαρά Αμερικανική ιδέα.

Στη συνέχεια η δημιουργία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας αποτέλεσε σημαντικό γεγονός καθώς υποδήλωνε μια συνεχή αμφισβήτηση για τη σοβιετική παρουσία στην Κεντρική Ευρώπη εφόσον το νέο αυτό κράτος δε θα δεχόταν ποτέ το κομμουνιστικό ανατολικογερμανικό σοβιετικό κράτος (που είχαν δημιουργήσει οι Σοβιετικοί στη δική τους ζώνη κατοχής). Ένα άλλο σημείο που φανερώνει τη ύπαρξη των ηθικών αμερικανικών αξιών αποτελεί και το έγγραφο του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας (ΣΕΑ 68) το 1950 όπου έδινε τον ορισμό του εθνικού συμφέροντος κυρίως σε πλαίσια ηθικών αξιών. Με αυτόν τον τρόπο οι στρατηγικοί αντικειμενικοί σκοποί των ΗΠΑ εκφράζονταν περισσότερο σε αξίες παρά σε ισχύ «να καταστήσουμε ισχυροί, τόσο στον τρόπο με τον οποίο επιβεβαιώνουμε τις αξίες μας στην καθημερινή ζωή του έθνους όσο και στην ανάπτυξη της πολιτικής και της οικονομικής μας δύναμης»²⁸. Το δόγμα των Ιδρυτών πατέρων της Αμερικής ότι το έθνος τους ήταν ένας φάρος ελευθερίας για όλη την ανθρωπότητα, διαπότισε τη φιλοσοφία του Ψυχρού πολέμου. Σε αυτά λοιπόν τα πλαίσια ο σκοπός του Ψυχρού πολέμου ήταν ο προσηλυτισμός του αντιπάλου. Μια θεμελιώδης αλλαγή του σοβιετικού συστήματος και η σοβιετική αποδοχή για ένα διεθνές περιβάλλον που να ευδοκίμουν ελεύθεροι θεσμοί. Επίσης και με την πολιτική της ανάσχεσης η Αμερική θεωρούσε ότι η κατάρρευση του αντίπαλου ολοκληρωτικού καθεστώτος θα μπορούσε να επιτευχθεί ουσιαστικά με έναν μαλακό τρόπο. Τέλος η πολιτική της ανάσχεσης ακολουθήθηκε από την Αμερική για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες.

Στις 25 Ιουνίου 1950 η Αμερική έχει να αντιμετωπίσει την επίθεση της Βόρειας Κορέας στη Νότια. Ο Τρούμαν συγκρότησε μια εκπαιδευτική δύναμη από τα

²⁷ Ομιλία του Τρούμαν για την εμπορική πολιτική 27 Οκτωβρίου 1945 στο Truman Papers τομ. 1945 σελ:431-38

²⁸ NSC-68, "United States Objectives and Programs for National Security" page: 241

ανεκπαιδευτα σχεδόν στρατεύματα κατοχής στην Ιαπωνία για να δημιουργήσει μι α τοπική άμυνα που ποτέ άλλοτε δεν είχε προβλεφθεί, καθώς σύμφωνα με αμερικανικές δηλώσεις η Κορέα βρισκόταν έξω από την αμερικανική αμυντική περιμετρο. Όμως η απόφαση του Τρούμαν να αντισταθεί στην Κορέα ήταν θεμελιωμένη και στις παραδοσιακές έννοιες του εθνικού συμφέροντος. Ένας κομμουνιστικός έλεγχος χωρίς αντίσταση θα συνοδευόταν από έναν ασιατικό κομμουνισμό που θα υπέσκαπτε τον δυτικό προσανατολισμό της Ιαπωνίας. Ο Τρούμαν για να δικαιολογήσει τον αμερικανικό ρόλο στην Κορέα αναφέρθηκε στους όρους του Ουίλσον περί ελευθερίας κατά δικτατορίας και καλού εναντίον κακού. Η Αμερική είπε ο Τρούμαν, έμπαινε στον πόλεμο για να τηρηθούν οι εντολές του συμφώνου ασφαλείας²⁹. Στην αρχή του πολέμου της Κορέας, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν την ευρεία υποστήριξη χωρών-μελών του NATO, όπως η Μεγάλη Βρετανία και η Τουρκία, που έστειλαν μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις με σκοπό να επικαλεστούν αυτή τη συμμετοχή αργότερα για δική τους άμυνα. Δεν έδειξαν κανένα ενδιαφέρον να διατρέξουν επιπρόσθετους κινδύνους. Έτσι η Αμερική βρέθηκε σε έναν περιορισμένο πόλεμο προσπαθώντας να αντισταθεί στην κομμουνιστική επίθεση σε όλο τον Ειρηνικό. Ο Τρούμαν με την αποστολή ενόπλων δυνάμεων στην Ταϊβάν που αναγνώριζε σαν νόμιμη κινεζική κυβέρνηση την προστάτευσε από την κομμουνιστική Κίνα. Ποιοι ήταν όμως οι πολιτικοί στόχοι της Αμερικής? Όταν μπήκαν στη μάχη οι αμερικανικές χερσαίες δυνάμεις ο αντικειμενικός σκοπός διατυπώθηκε ως «απόκρουση επίθεσης» μετά την απόβαση στο Ίντον και την κατάρρευση του βορειοκορεατικού στρατού μετατράπηκε σε «ενοποίηση» ο Τρούμαν διακήρυξε ότι «μοναδικός σκοπός μας στην Κορέα είναι η εδραίωση της ειρήνης και της ανεξαρτησίας»³⁰. Στις 25 Νοεμβρίου 1950 οι Κινέζοι αντεπιτέθηκαν. Ο Τρούμαν δήλωσε ότι ο πολεμικός στόχος δεν είναι η ενοποίηση, αλλά η έννοια «ενός φρένου στην επίθεση». Το 1951 η Σεούλ τίθεται πάλι υπό κομμουνιστικό έλεγχο και η Κίνα ηττάται έχοντας τεράστιες απώλειες κατά την επίθεση των Κινέζων σε σταθεροποιημένες αμερικανικές θέσεις στα νότια της Σεούλ. Η Αμερική θεωρούσε πως αντιμετώπιζε μια κεντρικά ελεγχόμενη κομμουνιστική συνωμοσία που στόχευε στην κυριαρχία όλου του κόσμου. Η μόνη λύση που θεωρούσε εφικτή ήταν μια στρατηγική ισοπαλίας. Η επιβεβαίωση του σκοπού αυτού γίνεται και με την δήλωση του Ντίν Άτσεσον πως οι αμερικανικοί σκοποί στην Κορέα ήταν «το τέλος της επίθεσης, η

²⁹ Δήλωση του Προέδρου Τρούμαν 27 Ιουνίου 1950 στο Harry S Truman, *Years of Trial and Hope* 1946-1952 Memoirs page:338-39

³⁰ Henry Kissinger 'Diplomacy' σελ.538

εξασφάλιση από μια επανέναρχή της και η αποκατάσταση της ειρήνης»³¹. Την Άνοιξη του 1951 όταν οι Αμερικανοί με νέα επίθεση είχαν απελευθερώσει τη Σεούλ και είχαν περάσει τον 38^ο Παράλληλο οι κομμουνιστές πρότειναν διαπραγματεύσεις ανακωχής. Έτσι η Ουάσινγκτον διέταξε να τερματιστούν όλες οι επιθετικές δραστηριότητες.

Συμπερασματικά ο πόλεμος της Κορέας αποκάλυψε τα δυνατά και αδύναμα σημεία της ανύψωσης. Σηματοδότησε ουσιαστικά την αναδιοργάνωση του NATO την ακόμη μεγαλύτερη και εντονότερη δέσμευση των ΗΠΑ στην άμυνα της Ευρώπης και την βαθύτερη στρατικοποίηση της Δυτικής Ευρώπης. Η Σοβιετική Ένωση ήταν εκείνη που έχασε τα περισσότερα στην Κορέα, οι Ηνωμένες Πολιτείες τριπλασίασαν τις αμυντικές τους δαπάνες και μεταμόρφωσαν την Ατλαντική Συμμαχία από έναν πολιτικό συνασπισμό σε μια ενιαία στρατιωτική οργάνωση. Το κενό που υπήρχε ως τότε μπροστά στα σοβιετικά στρατεύματα της Κεντρικής Ευρώπης είχε αρχίσει να γεμίζει. Όμως γεννήθηκε και μια μεγάλη κλίση της ισορροπίας δυνάμεων αφού οι συμμαχίες επανεξοπλίστηκαν και ενισχύθηκε η συμμαχική συνεκτικότητα.

Το 1955 η Σοβιετική Ένωση έκανε μια κίνηση επέκτασης της επιρροής της στη Μέση Ανατολή με την πώληση όπλων στην Αίγυπτο και ως αντάλλαγμα πήρε βαμβάκι. Αυτή η κίνηση θεωρήθηκε ως αμφισβήτηση της δυτικής κυριαρχίας στη Μέση Ανατολή και έκανε πιο αδιάλλακτη τη στάση των Αράβων και των Ισραηλινών. Επιπροσθέτως η διώρυγα του Σουέζ είχε γίνει η κεντρική αρτηρία ροής πετρελαίου στη Δυτική Ευρώπη. Η Μεγάλη Βρετανία θεωρούνταν η κυρίαρχη δύναμη στην Μέση Ανατολή στηριζόμενη στο Ιράν και την Αίγυπτο. Ο Ιρανός πρωθυπουργός Μοσαντέγκ εθνικοποίησε την πετρελαιοβιομηχανία του Ιράν το 1951 και απαίτησε την αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων που προστάτευαν το πετρελαϊκό συγκρότημα στο Αμπαντάν. Το 1952 στην Αίγυπτο ο συνταγματάρχης Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ εκθρόνισε τον διεφθαρμένο βασιλιά Φαρούκ και επεδίωκε να διώξει από τα εδάφη του τη Μ Βρετανία και τη Γαλλία. Ο Τρούμαν υποστήριζε όπως και ο Αϊζενχάουερ οι διαφορές στο Ιράν και την Αίγυπτο θα έπρεπε να τίθενται υπό τη διαιτησία των Ηνωμένων Εθνών. Ο ουσιαστικός λόγος όμως ήταν ότι δεν ήθελαν να ταυτιστούν με την αποικιοκρατική κληρονομιά της Μ Βρετανίας που θεωρούσαν αβάσιμη³². Έτσι η Αμερική ενεπλάκη στη Μέση Ανατολή για να αντισταθεί στη Σοβιετική επέκταση σε κάθε περιοχή (θεωρία της ανύψωσης) αλλά και να αντισταθεί στις πραγματικές ή δυνητικές στρατιωτικές απειλές (σύμφωνα

³¹ Truman Papers 1951 page: 1717

³² Henry Kissinger 'Diplomacy' σελ.586

με το δόγμα της συλλογικής ασφάλειας του NATO). Από την άλλη τα έθνη της Μέσης Ανατολής έβλεπαν τη Μόσχα σαν μοχλό πίεσης για να διεκδικούν αυτά που ήθελαν από τη Δύση και όχι σαν απειλή για την ανεξαρτησία τους.

Η ΗΠΑ για να περιορίσουν τη Σοβιετική Ένωση κατά μήκος των νοτίων συνόρων της και για να σταματήσουν τον ιμπεριαλιστικό ρόλο της Μ Βρετανίας προσπάθησαν να δημιουργήσουν υπό την αιγίδα της Μ Βρετανίας το Σύμφωνο της Βαγδάτης μια μεσανατολική παραλλαγή του NATO που θα απαρτιζόταν από την Τουρκία, το Ιράκ, τη Συρία και το Πακιστάν, με το Ιράν ως πιθανό εταίρο αργότερα. Η ιδέα αυτή όμως αποδείχτηκε ελλιπής σε πολλά σημεία όπως στο ότι δεν είχε κάποια έννοια κοινού σκοπού, την αντίληψη ενός κοινού κινδύνου και την ικανότητα συγκέντρωσης κοινών δυνάμεων. Στις 14 Δεκεμβρίου 1955 η Μ Βρετανία και οι ΗΠΑ πρότειναν την κατασκευή του φράγματος του Ασουάν την οποία πρόταση απέσυραν καθώς κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι οικονομικές δυνατότητες στην Αιγύπτου δεν ήταν αρκετές για το φράγμα. Από την άλλη η Γαλλία έβλεπε εχθρικά τον Νάσερ καθώς τα μεγαλύτερα συμφέροντά της στον αραβικό κόσμο βρίσκονταν στο Μαρόκο και στην Αλγερία. Ωστόσο οι υπουργοί εξωτερικών της Αιγύπτου, της Μ Βρετανίας και της Γαλλίας απέφεραν μια συμφωνία πάνω σε έξι βασικές αρχές ως την τελευταία ευκαιρία ειρηνικής διευθέτησης της κρίσης. Οι αρχές εγκρίθηκαν ομόφωνα αλλά η Σοβιετική Ένωση άσκησε βέτο στα μέτρα εφαρμογής τους. Οι ΗΠΑ κληρονόμησαν τις στρατηγικές θέσεις της Μ Βρετανίας και ο ριζοσπαστισμός του Νάσερ στράφηκε εναντίον της Αμερικής και αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 1967 τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων. Συνεπώς, η κρίση του Σουέζ επαλήθευε μια από τις βασικές αρχές της Ατλαντικής Συμμαχίας την σύγκλιση συμφερόντων μεταξύ Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών. Βέβαια η Σοβιετική Ένωση είχε την πιο ολέθρια επίπτωση. Ενώ η Αμερική έγινε παγκόσμια ηγετική δύναμη. Τέλος το 1957 ο Αϊζενχάουερ ανακοίνωσε ένα μεσανατολικό πρόγραμμα οικονομικών παροχών, στρατιωτικής βοήθειας και προστασίας από την κομμουνιστική επιθετικότητα (γνωστό ως Δόγμα Αϊζενχάουερ)³³.

Το 1948 ο Τίτο δήλωσε ότι το Βελιγράδι θα έκανε δική του πολιτική ανεξάρτητα από τις εντολές της Μόσχας. Ο Στάλιν αντέδρασε εκδιώκοντας την Γιουγκοσλαβία από την Κομμουνιστική Καθώς θεωρούσε τον Τίτο ως απειλή για τη Σοβιετική Ένωση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ακολούθησαν μια από τις αρχές της ανάσχεσης σύμφωνα με την οποία η Ανατολική Ευρώπη θα απελευθερωνόταν χωρίς την επέμβαση των ΗΠΑ με

³³ Eisenhower Papers tom.1957 σελ:6-16

τον καιρό και να μην έρθουν σε σύγκρουση με την Σοβιετική Ένωση. Την εποχή λοιπόν που η Δύση ήταν στραμμένη στην κρίση του Σουέζ η Σοβιετική Ένωση αντιμετώπιζε προβλήματα με την Ουγγαρία και την Πολωνία. Στην τελευταία η Σοβιετική Ένωση άφησε τον εθνικό κομμουνισμό να κερδίσει γιατί από την μια θα έπρεπε σε αντίθετη περίπτωση να αντιμετωπίσει 30 εκατομμύρια πληθυσμό και επειδή η δύναμη του Κρεμλίνου δοκιμαζόταν περισσότερο στην Ουγγαρία. Στην Ουγγαρία οι διαδηλωτές απαιτούσαν την ίδρυση ενός πολυκομματικού συστήματος, την αποχώρηση των Σοβιετικών στρατευμάτων από όλη την Ουγγαρία και την έξοδο από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας³⁴. Την ίδια στιγμή η αμερικανική πολιτική παρέμενε επιφυλακτική. Ο Αϊζενχάουερ υποστήριζε ότι οι ΗΠΑ παρόλο που ελπίζουν στον τερματισμό του σοβιετικού ζυγού στην Ανατολική Ευρώπη, «εμείς δεν θα μπορούσαμε, φυσικά, να εφαρμόσουμε αυτή την πολιτική καταφεύγοντας στη χρήση βίας γιατί θα ήταν αντίθετη προς το συμφέρον των ανατολικοευρωπαϊκών λαών και τις βασικές αρχές των Ηνωμένων Εθνών»³⁵. Στις 4 Νοεμβρίου οι σοβιετικές δυνάμεις στην Ουγγαρία χτύπησαν χωρίς καμία προειδοποίηση και έπνιξαν στο αίμα την Ουγγρική επανάσταση. Τότε το Συμβούλιο Ασφαλείας ζήτησε την αποχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων, μια απόφαση που αγνοήθηκε μετά το σοβιετικό βέτο. Η κατάσταση της Ουγγαρίας έδειξε ότι η Αμερική όπως και τα άλλα έθνη ακολούθησαν την *Realpolitik* γιατί αν έμεναν στις ηθικές αρχές ο κίνδυνος ενός πολέμου να ήταν αναπόφευκτος καθώς είχε γίνει φανερό ότι η Σοβιετική Ένωση ήταν αποφασισμένη να ρισκάρει για να διατηρήσει τη θέση της στην Ανατολική Ευρώπη πολύ από ότι οι ΗΠΑ για να απελευθερώσουν την Ουγγαρία. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η Αμερικανική κυριαρχία βασίστηκε σε δύο πυλώνες³⁶. Ο ένας πυλώνας περιελάμβανε τη διατήρηση της πολιτικής της ανάσχεσης σύμφωνα με τον George Kennan η οποία χρησιμοποιήθηκε για τον περιορισμό της εξάπλωσης της Σοβιετικής εξουσίας και της επιρροής σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο δεύτερος πυλώνας αυτής της παγκόσμιας τάξης ήταν μια φιλελεύθερη διεθνής οικονομική τάξη που αποτελείται από ένα σύστημα διεθνών οργανισμών και κανόνων, όπως την Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF), την παγκόσμια Τράπεζα, και ένα

³⁴ Henry Kissinger 'Diplomacy' σελ:622

³⁵ Eisenhower Papers τομ.1957 σελ:1061

³⁶ David Bernell 'Readings in American Foreign Policy Historical and Contemporary Problems' Page:214

σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών με βάση ένα χρυσό πρότυπο και αργότερα για την ελεύθερη αγορά ένα κυμαινόμενο με βάση τις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Η διοίκηση της Γερμανίας αποφασίστηκε στο Πότσταμ ότι θα γίνεται από τις ΗΠΑ, τη Μ Βρετανία, τη Γαλλία και τη Σοβιετική Ένωση. Μέχρι και το 1949 οι δυτικές λοιπόν ζώνες ήταν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία και η ρωσική ζώνη ήταν η Γερμανική Λαϊκή Δημοκρατία. Επίσης, το Βερολίνο θα ελεγχόταν από τις τέσσερις αυτές δυνάμεις. Το σημαντικότερο όμως της παρούσας κατάστασης ήταν ότι το Δυτικό Βερολίνο χρησίμευε και σαν αγωγός για όσους Ανατολικογερμανούς ήθελαν να μεταναστεύσουν στη Δύση. Τον Οκτώβριο του 1957 οι Σοβιετικοί έστειλαν σε τροχιά γύρω από τη Γη τον Σπούτνικ, έναν τεχνητό δορυφόρο³⁷. Ο Χρυστσόφ έδειξε έτσι ότι οι Σοβιετικοί εκτός από τον στρατιωτικό υπερείχαν και στον επιστημονικό τομέα. Το 1958 ο Χρυστσόφ απαιτούσε να τεθεί ένα τέλος στη διοίκηση του Βερολίνου από τις τέσσερις δυνάμεις. Έπειτα δήλωσε επίσημα τη θέλησή του να μετατραπεί το Δυτικό Βερολίνο σε μια αποστρατικοποιημένη «ελεύθερη πόλη». Ο Χρυστσόφ έστειλε το γνωστό ως τελεσίγραφο στους δυτικούς συμμάχους στο οποίο ανέφερε ότι αν δεν κλεινόταν μια συμφωνία μέσα σε έξι μήνες, η Σοβιετική Ένωση θα υπέγραφε μια συνθήκη ειρήνης με την Ανατολική Γερμανία και θα εκχωρούσε τα κατοχικά της δικαιώματα και τις οδούς πρόσβασης στη Γερμανική Λαϊκή Δημοκρατία³⁸. Η Μ Βρετανία δεν ρίσκαρε την ασφάλειά της για το μέλλον της Γερμανίας. Για τις ΗΠΑ η κρίση του Βερολίνου έδειξε ότι τα πυρηνικά της όπλα στην επικείμενη περίπτωση όπου υπήρχε πυρηνική ισότητα δεν αποτελούσαν επιλογή. Ο ντε Γκολ απέρριπτε τις «διερευνητικές συνομιλίες» που ήθελαν οι Αγγλοαμερικανικοί εταίροι του καθώς πίστευε ότι δε θα είχε κανένα όφελος. Ακόμα απέδιδε το τελεσίγραφο του Χρυστσόφ σε ένα εγγενώς ελαττωματικό, εύθραυστο και ασύγκριτα υποδεέστερο πολιτικό σύστημα. Ο ντε Γκολ υποστήριξε την στρατιωτική και οικονομική γερμανική δύναμη ακόμη και την υπεροχή σε αυτούς τους τομείς καθώς και την ενοποίηση της Γερμανίας με τον όρο ότι η Βόννη θα αναγνώριζε τη Γαλλία ως τον πολιτικό ηγέτη της Ευρώπης.

Το 1959 στο Καπ Ντέιβις ο Αϊζενχάουερ είπε στον Χρυστσόφ ότι η Αμερική δεν σκόπευε να μείνει για πάντα στο Βερολίνο. Το βασικότερο αποτέλεσμα του Καπ Ντέιβις ήταν άλλη μια καθυστέρηση. Το 1961 ο Χρυστσόφ έδωσε άλλη μια εξαμήνη

³⁷ Henry Kissinger 'Diplomacy' σελ:637

³⁸ Document on American Foreign Relations' Paul E. Zinner by Happer & Brothers, 1959 page:220-31

προθεσμία λέγοντας ότι η υπογραφή μιας συνθήκης γερμανικής ειρήνης δεν μπορούσε να καθυστερήσει άλλο. Στις 13 Αυγούστου 1961 οι ανατολικογερμανοί είχαν χτίσει ένα τείχος γύρω από την πόλη του Βερολίνου. Ο Κένεντι δεν διακινδύνευε έναν πυρηνικό πόλεμο για το Βερολίνο. Προτιμούσε να συνδιαλλάσσεται απευθείας με τη Σοβιετική Ένωση από το να παραχωρήσει στους συμμάχους ένα βέτο στο θέμα των διαπραγματεύσεων. Οι Σοβιετικοί όμως δεν συμφωνούσαν ούτε για την ημερήσια διάταξη των διαπραγματεύσεων με θέμα το Βερολίνο. Στο τέλος λοιπόν και οι δύο πλευρές υποχώρησαν μπροστά στον κίνδυνο ενός πολέμου. Στη συνέχεια για να βγει από αυτό το αδιέξοδο ο Χρουστσόφ επέλεξε να τοποθετήσει πυραύλους μεσαίου βεληνικού στην Κούβα. Ο Κένεντι όμως δεν μπορούσε να αφήσει αυτή τη σοβιετική στρατηγική επέκταση στο Δυτικό Ημισφαίριο. Ο Χρουστσόφ ανακοίνωσε το 1963 ότι η κρίση του Βερολίνου είχε τελειώσει. Ο Χρουστσόφ είχε καταφέρει με την ύπαρξη του τείχους να σταματήσει το πέρασμα των πολιτών από την Ανατολική Γερμανία στη δυτική πλευρά. Μετά από τρία χρόνια τηλεσίγραφων και απειλών η μόνη επιτυχία ήταν αυτό το τείχος που αποτέλεσε και το σύμβολο της αποτυχίας της Σοβιετικής πολιτικής στο θέμα του Βερολίνου³⁹. Ωστόσο δεν υπήρξε άλλη αμφισβήτηση στο θέμα του Βερολίνου ούτε στις οδούς πρόσβασης μέχρι που γκρεμίστηκε το τείχος το 1989 οδηγώντας στην επανένωση της Γερμανίας.

Κεφάλαιο 3

Οι ιδεολογικές καταβολές της προεδρίας των John F. Kennedy και Nixon στη διαμόρφωση της εξωτερικής της πολιτικής

Η περίοδος της Προεδρίας του J. F. Kennedy (1961-1963)

³⁹ Henry Kissinger 'Diplomacy' σελ:662

'While we shall never weary in the defense of freedom neither shall we ever abandon the pursuit of peace'

John F. Kennedy

State of the Union Address,

January 14, 1963

Ο Kennedy στην εναρκτήρια ομιλία του αναφέρθηκε στην ανάγκη για όλους τους Αμερικανούς πολίτες να είναι ενεργοί. *'Let every nation know, whether it wishes us well or ill, that we shall pay any price, bear any burden, meet any hardship, support any friend, oppose any foe to assure the survival and the success of liberty'*⁴⁰. Επιζητούσε από τα έθνη του κόσμου να καταπολεμήσουν από κοινού αυτό που ονόμαζε 'κοινούς εχθρούς του ανθρώπου: την τυραννία, την φτώχεια, τις ασθένειες και τον ίδιο τον πόλεμο'. Αναλαμβάνει λοιπόν την προεδρία των ΗΠΑ σε μια περίοδο που ο Ψυχρός πόλεμος είναι στο ζενίθ του. Αποφασίζει να δώσει έτσι μια νέα πνοή και κατεύθυνση στον παγκόσμιο αγώνα των ΗΠΑ. Εκλέχτηκε Πρόεδρος της Αμερικής το

⁴⁰ www.JFKlibrary.org

1960. Το ποσοστό εκλογής του σε σύγκριση με αυτό του αντιπάλου του Νίξον ήταν 49,7% έναντι 49,6%.

Ο Kennedy εκπροσωπούσε μια καινούργια γενιά αμερικανών ηγετών καθώς είχε πολεμήσει στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όχι όμως από διοικητικές θέσεις. Λόγω της μεταπολεμικής οικονομικής ανάπτυξης και τεχνολογικής προόδου η γενιά του Kennedy θεωρούσε ότι τα μεγάλα προβλήματα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής μπορούσαν να λυθούν με νέες ορθολογικές και τεχνοκρατικές προσεγγίσεις⁴¹. Ο Kennedy ήθελε να δημιουργήσει μια Ατλαντική Κοινότητα που θα άνοιγε το δρόμο σε αυτό το οποίο ονομάστηκε αργότερα νέα παγκόσμια τάξη. Ο ίδιος κατόρθωσε να γίνει το είδωλο των κεντροαριστερών φιλελευθέρων 'ο νέος Ρούζβελτ' χωρίς να έχει αντίστοιχο παρελθόν. Η κυβέρνηση Κένεντι ασχολήθηκε με την αναζήτηση μιας ορθολογικής εφαρμογής των πυρηνικών όπλων και ταυτόχρονα με την αναζήτηση ενός πολιτικού ορισμού της Ατλαντικής Κοινότητας. Η κυβέρνησή του έδωσε μεγάλη έμφαση στις συμβατικές δυνάμεις και σε μια διορατικότερη μέθοδο για τη χρήση των πυρηνικών όπλων. Ο λόγος ήταν η τρωτότητα της Αμερική από τη Σοβιετική Ένωση. Ο Kennedy με τη βοήθεια του Ρόμπερτ Μακναμάρα Υπουργού Άμυνας ανέπτυξε την στρατηγική ευέλικτης αντίδρασης⁴². Στις 4 Ιουλίου του 1962, ο Kennedy ανάγγειλε την περίφημη Διακήρυξη Αλληλεξάρτησης μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και μιας Ενωμένης Ευρώπης. Η πολιτικά και οικονομικά ενιαία Ευρώπη θα γινόταν επί μιας ίσης βάσης με τις ΗΠΑ και θα μοιραζόταν τα βάρη και τις υποχρεώσεις της παγκόσμιας ηγεσίας⁴³. Ο Kennedy ήταν ο πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ που χρησιμοποίησε αποτελεσματικά το νέο μέσο της τηλεόρασης για να μιλήσει απευθείας με τον αμερικανικό λαό. Κανένας

⁴¹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002' σελ: 174

⁴² Ονομάστηκε το σύστημα διοίκησης και οι πολλαπλές επιλογές της οποίας είχαν σκοπό να δίνουν τη δυνατότητα στις Ηνωμένες Πολιτείες να αποφασίζουν, μέχρι του σημείου τουλάχιστον που συνεργαζόταν ο αντίπαλος, πώς και με τι όπλα θα έπρεπε να διεξαχθεί ένας πόλεμος και με ποιους όρους θα τερματιζόταν από το βιβλίο του Henry Kissinger 'Διπλωματία' page:684 Η στρατηγική της ευέλικτης ανταπόδοσης λοιπόν σήμαινε νέα μαζική αύξηση στις συμβατικές δυνάμεις. Επίσης αύξησε και τις πυρηνικές της δυνάμεις. Αυτές οι νέες στρατηγικές αποτέλεσαν αργότερα και τον πυρήνα του ΝΑΤΟ μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

⁴³ Public papers of Presidents of the United States, John F. Kennedy 1962 σελ: 537-39

άλλος πρόεδρος δεν είχε δώσει συνεντεύξεις ζωντανά⁴⁴. Η όλη προεδρία του Kennedy ήταν ισχυρή στην εικόνα και πενιχρή στην ουσία, όσον αφορά την εσωτερική πολιτική. Αυτή η πενιχρότητα κατά ένα βαθμό οφείλεται στο σύντομο διάστημα της προεδρίας του αφού δολοφονήθηκε έπειτα από δυο χρόνια και εννέα μήνες αφότου ανέλαβε την προεδρία. Ένας άλλος λόγος ήταν ότι το ενδιαφέρον του ήταν στραμμένο πρωταρχικά στη διεθνή πολιτική λόγω του ότι ανέλαβε την προεδρία σε μια περίοδο αποκορύφωσης του ψυχρού πολέμου.

Η περίοδος της Προεδρίας του Richard Nixon (37ος Πρόεδρος των ΗΠΑ)

1969-1974

'Forces now are converging that make possible, for the first time, the hope that many of man's deepest aspirations can at last be realized'.

Όταν ανέλαβε την Προεδρία ο Νίξον επικεντρώθηκε όπως και ο Kennedy στα διεθνή ζητήματα. Η κυβέρνηση του Νίξον εστίασε σε μια συνολική παγκόσμια ισορροπία. Ο Νίξον υποστήριζε ότι «Πρέπει να θυμόμαστε ότι η μόνη φορά στην ιστορία του κόσμου που είχαμε εκτεταμένες περιόδους ειρήνης ήταν, όταν υπήρχε ισορροπία δυνάμεων. Ο κίνδυνος του πολέμου προκύπτει, όταν ένα έθνος γίνεται απείρως ισχυρότερο σε σχέση με τον δυνητικό ανταγωνιστή του. Επομένως πιστεύω σε έναν κόσμο στον οποίο οι ΗΠΑ θα είναι ισχυρές. Θεωρώ ότι θα είναι ένας ασφαλέστερος κόσμος και ένας καλύτερος κόσμος, αν έχουμε ισχυρές, υγιείς ΗΠΑ, Ευρώπη, Σοβιετική Ένωση, Κίνα Ιαπωνία, η καθεμία να εξισορροπεί την άλλη, όχι να ελίσσεται ενάντια στην άλλη, μια ίση ισορροπία»⁴⁵.

Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του ο Νίξον δεν ήταν διατεθειμένος να δεχθεί ταπεινωτική ήττα στο Βιετνάμ, καθώς θεωρούσε ότι θα κλονιζόταν η αξιοπιστία των ΗΠΑ. Πέτυχε ωστόσο τον τερματισμό του πολέμου του Βιετνάμ και την απεμπλοκή έτσι των ΗΠΑ. Επίσης, βελτίωσε τις σχέσεις της Αμερικής με την ΕΣΣΔ και την Κίνα, η μυστική διπλωματία του Kissinger παρά την αντίληψη του Υπουργείου Εξωτερικών έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Καθώς ο Νίξον πέτυχε να αλλάξει την παγκόσμια ισορροπία σε βάρος της Σοβιετικής Ένωσης και κατέστησε τις ΗΠΑ επικυρίαρχες στη διεθνή πολιτική παρά τη συνεχιζόμενη εμπλοκή της στον πόλεμο του Βιετνάμ. «Πρέπει να αναρωτηθούμε, γιατί οι Σοβιετικοί έχουν περισσότερες δυνάμεις στα σύνορα με εσάς από ότι στα σύνορα με τη δυτική Ευρώπη. Το ερώτημα είναι ποιος είναι ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει η Λαϊκή Δημοκρατία, αν είναι ο κίνδυνος του αμερικανικού επεκτατισμού ή του σοβιετικού επεκτατισμού»⁴⁶. Η κίνηση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα την υπογραφή στη Μόσχα σημαντικών συνθηκών μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης, για τον περιορισμό των πυρηνικών όπλων (ενδιάμεση συμφωνία SALT 1:

⁴⁵ Henry Kissinger 'Diplomacy' page:705

⁴⁶ Χαρόλαμπος Παπασωτηρίου 'Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002' σελ.:269

Strategic Armaments Limitation Talks 1) και των αντιπυραυλικών συστημάτων (τη συνθήκη ABM: Anti-Ballistic Missiles). Αλλά το σκάνδαλο του Watergate οδήγησε στην παραίτησή του. Η πολιτική του χαρακτηρίζεται από τις προσπάθειές του για την παγκόσμια σταθερότητα. Τον Ιανουάριο του 1973, ανακοίνωσε μια συμφωνία με το Βόρειο Βιετνάμ με σκοπό να σταματήσει την αμερικανική εμπλοκή στην Ινδοκίνα.

3.1 Η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του John F. Kennedy

‘Η ουσία της τελικής απόφασης παραμένει απροσπέλαστη για τον παρατηρητή-συχνά μάλιστα και για τον αποφασίζοντα. Πάντα θα υπάρχουν οι σκοτεινές και μπερδεμένες προεκτάσεις στη διαδικασία της λήψης της απόφασης μυστηριώδεις, ακόμη και στους άμεσα εμπλεκόμενους’

John Fitzgerald Kennedy

Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του ο Kennedy είχε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της Ινδοκίνας. Ο Kennedy θεωρούσε ζωτικής σημασίας για τη γεωπολιτική θέση της Αμερικής το Βιετνάμ, καθώς πίστευε ότι η αποτροπή μιας κομμουνιστικής νίκης στο Βιετνάμ είχε τεράστια σημασία για τα Αμερικανικά συμφέροντα. Η κυβέρνηση Kennedy επέλεξε για την αντιμετώπιση του προβλήματος του Βιετνάμ τη μετατροπή από τις ΗΠΑ του Νοτίου Βιετνάμ σε έθνος κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά ώστε να μπορέσει να νικήσει τους αντάρτες χωρίς να κινδυνέψουν αμερικανικές ζωές. Η είσοδος της κυβέρνησης Kennedy στο Βιετνάμ έγινε μέσω της κρίσης που αφορούσε το μέλλον του Λάος. Ο Kennedy υποστήριζε ότι «τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος σήμερα δεν επιδέχονται στρατιωτικές λύσεις» ήλπιζε ότι θα μπορούσε να αναχαιτίσει τους κομμουνιστές με πολιτικά μέσα ή και με κάποιο συμβιβασμό⁴⁷. Ωστόσο, την κυβέρνηση του Kennedy απασχόλησε και ο Τρίτος κόσμος. Ο Kennedy προσέγγισε θετικά το κίνημα των αδεσμεύτων και εναντιώθηκε σε κάθε κομμουνιστικό κίνημα δείχνοντας όμως ανοχή στη διεθνή ετερότητα και πολυμορφία, όσο παρέμενε σε μη κομμουνιστικά πλαίσια⁴⁸. Ακόμα υποστήριζε την

⁴⁷ Henry Kissinger 'Διπλωματία' page:721

⁴⁸ John Lewis Gaddis, 'Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy' page:201-2

πολιτική και κοινωνικοοικονομική πρόοδο στα κράτη του Τρίτου Κόσμου καθώς θεωρούσε τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό του Τρίτου Κόσμου ως το καταλληλότερο μέσο για την απόκρουση της κομμουνιστικής επιρροής. Ο Kennedy και το επιτελείο του επιθυμούσαν να αντικαταστήσουν τις παραδοσιακές προβιομηχανικές δομές με τις μικρές ολιγαρχίες των μεγαλογαιοκτημόνων, που αποτελούσαν μονοπώλιο, με τις εκσυγχρονιστικές δομές του εκβιομηχανισμού και με την ανάδειξη μιας ισχυρής μεσαίας τάξης σαν μια βάση για τον εκδημοκρατισμό. Χαρακτηριστική ήταν λοιπόν η προσέγγιση του Kennedy μέσω της «συμμαχίας για την πρόοδο» και το πακέτο βοήθειας των 20 δισεκατομμυρίων δολαρίων που αποτέλεσαν έστω και μακροπρόθεσμα σε μερικές χώρες της Λατινικής Αμερικής βασικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Το πρόβλημα ωστόσο με αυτή την προσέγγιση ήταν ότι υποεκτίμησε την πολυπλοκότητα του ζητήματος του εκσυγχρονισμού, αφού η μετάβαση αυτή αποδείχθηκε δύσκολη και μακροχρόνια⁴⁹. Τις προοδευτικές προθέσεις αυτές του Kennedy επισκίασαν οι έντονες ψυχροπολεμικές αναμετρήσεις όπως τη σύγκρουσή του με τον Φιντέλ Κάστρο. Τον Απρίλιο του 1961 ο Kennedy είχε να αντιμετωπίσει την εισβολή στον Κόλπο των Χοίρων που αποτέλεσε ένα οδυνηρό φιάσκο. Ο Kennedy ήθελε να ανατρέψει τον Φιντέλ Κάστρο στην Κούβα. Υποστήριξε προγράμματα που αποσκοπούσαν στη μυστική δράση, υπονόμευαν την οικονομία της Κούβας και απειλούσαν και τη ζωή του ίδιου του Castro (33 απόπειρες δολοφονίας).

Ο Χρουστσόφ για να προστατεύσει τον Κάστρο αποφάσισε να τοποθετήσει μυστικά πυραύλους ενδιάμεσου και μέσου βεληνεκούς (MRBMs and IRBMs)⁵⁰ στην Κούβα ικανούς να πλήξουν τις περισσότερες μεγάλες πόλεις στις ΗΠΑ. Ο Kennedy εξέφρασε φόβους ότι στόχος του Χρουστσόφ στην τοποθέτηση πυραύλων στην Κούβα ίσως ήταν μια άμεση απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ η οποία συνεπάγεται την Σοβιετική εισβολή στο δυτικό ημισφαίριο. Τον Οκτώβριο του 1962 πριν την ολοκλήρωση της εγκατάστασης ο Kennedy ζήτησε δημόσια την απόσυρσή τους.

⁴⁹ www.JFKlibrary.org

⁵⁰ Μια απλή σύγκριση των αριθμών αρκεί για να καταδείξει την πυρηνική αδυναμία της ΕΣΣΔ το 1962. Έχοντας μόνο 20 διηπειρωτικούς πυραύλους (ICBMs) που ήταν οι μόνοι που μπορούσαν να πλήξουν αμερικανικό έδαφος, έναντι τουλάχιστον 180 αντίστοιχων αμερικανικών, αλλά και πλήθους άλλων μικρότερου βεληνεκούς, η σοβιετική ηγεσία αναζητούσε τρόπους αλλαγής των εις βάρος της συσχετισμών. Η εικόνα αυτή δεν ανατρέπεται ούτε αν ληφθεί υπόψη η στρατηγική αεροπορία. Για περισσότερες πληροφορίες επί του θέματος, Graham Allison, Philip Zelikow, 'Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis, New York Longman 1999 pp 91-99'

Υποσχέθηκε να μην διατάξει εισβολή εκτός αν η Κούβα απειλούσε άλλες Λατινοαμερικανικές χώρες ή μεταβαλλόταν σε επιθετική βάση της Σοβιετικής Ένωσης. Τότε θα έπαιρνε ότι μέτρα χρειάζονταν για να προστατεύσει αυτή και τους συμμάχους της⁵¹. Έπειτα, ο Kennedy και ο Χρουστσόφ έκαναν την εξής συμφωνία: Οι Σοβιετικοί να αποσύρουν τους ενδιάμεσους πυραύλους και τις σημαντικότερες συμβατικές δυνάμεις τους από την Κούβα. Επίσης οι ΗΠΑ να δεσμευτούν δημόσια να μην επιτεθούν κατά της Κούβας. Μυστικά δεσμεύτηκαν να αποσύρουν και τους δικούς τους ενδιάμεσους πυραύλους από την Τουρκία που ήταν το ίδιο απειλητικοί για την Σοβιετική ένωση⁵².

Η κρίση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα στις 6 Αυγούστου το 1963, μετά από οχτώ χρόνια δύσκολων διαπραγματεύσεων οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σοβιετική Ένωση να υπογράψουν την περιορισμένη Συνθήκη Απαγόρευσης των Πυρηνικών Δοκιμών (the Limited Nuclear Test Ban Treaty)⁵³. Ο Kennedy είχε οραματιστεί την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών ως ένα βήμα προς τον πυρηνικό αφοπλισμό. Μετά από την κρίση αυτή ο Kennedy αποφάσισε να μην επέμβει και να επιλέξει τις διαπραγματεύσεις που εξασφάλιζαν και την ουδετερότητα του Λάος. Το 1962 οι διαπραγματεύσεις αυτές σταμάτησαν καθώς οι βορειοβιετναμέζοι καθυστερούσαν επί ένα χρόνο. Οι Αμερικανοί ηγέτες επί μια δεκαετία ήθελαν να υπερασπιστούν το Βιετνάμ επειδή αντιπροσώπευε ένα βασικό συστατικό σε μια ιδέα ασιατικής άμυνας. Έτσι ο Kennedy και οι σύμβουλοί του συμπέραναν ότι η υπεράσπιση της Ινδοκίνας έπρεπε να γίνει μέσα από το Νότιο Βιετνάμ αφού είχαν ανοίξει οι δρόμοι ανεφοδιασμού μέσα από το Λάος και οι κομμουνιστές είχαν εγκαταστήσει βάσεις κατά μήκος όλων των συνόρων της Καμπότζης με το Νότιο Βιετνάμ⁵⁴.

Ταυτόχρονα ο Kennedy αντιμετώπιζε και την κρίση του Βερολίνου. Ο Χρουστσόφ με τηλεσίγραφο έξι ημερών απειλούσε για την σύναψη ξεχωριστής συνθήκης ειρήνης με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας εφόσον οι κατοχικές δυνάμεις

⁵¹ Public Papers of the Presidents of the United States: John F. Kennedy, 1962 σελ. 674-75

⁵² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου 'Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική:1945-2002' σελ:193

⁵³ Allison Graham and Zelikow Philip 'Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis.' New York Longman 1999

⁵⁴ Henry Kissinger 'Diplomacy' page:722

δεν απέσυραν τις δυνάμεις τους από το Δυτικό Βερολίνο. Το 1961, τέσσερα εκατομμύρια Ανατολικοί Γερμανοί είχαν μετακινηθεί Δυτικά. Αυτό ήταν και ένα οικονομικό πρόβλημα για τον Khrushchev καθώς η Ανατολική Γερμανία είχε χάσει τους εργαζομένους της. Για να σταματήσει αυτό ο Χρυστόσφ διάταξε την κατασκευή του τοίχους του Βερολίνου, τον Αύγουστο του 1961. Ο Kennedy δεν αμφισβήτησε αυτή την απόφαση. Αντέδρασε ευέλικτα ενισχύοντας τα συμβατικά αντίμετρα σε τυχόν βίαιη σοβιετική κίνηση. Επισκέφθηκε το Βερολίνο το καλοκαίρι του 1963. Μιλώντας εκεί δήλωσε ότι «Ich bin ein Berliner» (Είμαι ένας Βερολινέζος), με την οποία ουσιαστικά εννοούσε ότι, στηρίζει τον αγώνα για ελευθερία των κατοίκων του Δυτικού Βερολίνου. Τελικά η κρίση εκτονώθηκε με την υποχώρηση και των δύο πλευρών και την απόσυρση των τεθωρακισμένων. Ο Χρυστόσφ απέσυρε το τηλεσίγραφο και δεν πραγματοποίησε την απειλή του.

Όσον αφορά τώρα πάλι την πολιτική της κυβέρνησης του Kennedy στο Βιετνάμ το 1951 ο Kennedy υποστήριξε ότι η βία από μόνη της δεν ήταν αρκετή για να σταματήσει τον κομμουνισμό οπότε οι σύμμαχοι έπρεπε να θεμελιώσουν τον αγώνα αυτό πάνω σε πολιτικές βάσεις. Το Βιετνάμ όμως ήταν μια νεογέννητη χώρα και δεν είχε θεσμούς που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σαν βάσεις. Ο Kennedy συχνά επαναλάμβανε ότι η σύγκρουση δεν ήταν τόσο στρατιωτική όσο πολιτική, ηθική πρόκληση και ότι διακυβευόταν η αξιοπιστία της Αμερικής. Η Αμερική δεν μπορούσε να δεχτεί πως μοναδικές της επιλογές ήταν η πλήρης εμπλοκή ή αποχώρηση και ότι η πιο επικίνδυνη ήταν εκείνη της σταδιακής κλιμάκωσης. Ο Αμερικανικός αντικειμενικός σκοπός ήταν η μετατροπή των Βιετκόνγκ σε «πεινασμένες, άτακτες ορδές παρανόμων, που θα ξόδευαν όλη τους την ενέργεια σε μια προσπάθεια επιβίωσης»⁵⁵. Στη θέση που βρισκόταν η Αμερική τώρα το καλύτερο που θα μπορούσε να ελπίζει ήταν ή ισοπαλία. Όταν ανέλαβε την εξουσία ο Kennedy οι Αμερικανοί στρατιωτικοί στο Βιετνάμ ήταν λιγότεροι από 900 μετά τη δολοφονία του είχαν φτάσει τους 16.263. Η εμμονή της κυβέρνησης Kennedy για μια ταυτόχρονη πολιτική μεταρρύθμιση και στρατιωτική νίκη δημιούργησε ένα φαύλο κύκλο. Αυτό που έκανε η κυβέρνηση Kennedy ήταν να εφαρμόσει την ουίλσονική παράδοση (ότι οι αμερικανικές ιδέες περί δημοκρατίας και διπλωματίας μπορούσαν να μεταμοσχευτούν στην Ευρώπη με τη μορφή των Δεκατεσσάρων Σημείων) να δώσει στους Βιετναμέζους ουσιαστικά αμερικανικούς κανόνες διακυβέρνησης. Να αντικατασταθούν οι τύραννοι του Νότου με καλούς

⁵⁵ George C. Herring America's Longest War: The United States and Vietnam 1950-1975 page 86

δημοκράτες⁵⁶. Ο Kennedy όπως και όλες οι άλλες κυβερνήσεις το 1961 επέμενε να συνταιριάζει την αύξηση βοήθειας στο Βιετνάμ με την πολιτική μεταρρύθμιση του Βιετνάμ με την προϋπόθεση οι ΗΠΑ να αποτελούν ένα συμβουλευτικό ρόλο σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Η κυβέρνηση του Νγκο Ντιν Ντιέμ αρνήθηκε καθώς δεν ήθελε καμία τέτοιου είδους κηδεμονία. Στις 1^η Νοεμβρίου ανατράπηκε η κυβέρνηση Ντιέμ και ο Ντιέμ πέθανε. Η Αμερική είχε ενθαρρύνει αυτή την ανατροπή. Λίγο μετά την ανατροπή του Ντιέμ ο Kennedy δολοφονήθηκε, κάνοντας έτσι πιο δύσκολη την απεμπλοκή της Αμερικής από το Βιετνάμ.

3.2 Η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του Nixon

'Don't get rattled- don't waver- don't react'

Richard Nixon

Όταν ο Nixon ανέλαβε την προεδρία η Αμερική λόγω της οικουμενικής αντικομμουνιστικής στρατηγικής της ανάσχεσης είχε οδηγηθεί σε αδιέξοδο στο Βιετνάμ. Επίσης, η Σοβιετική Ένωση είχε καταφέρει να ισορροπήσει όσον αφορά τους πυρηνικούς εξοπλισμούς τις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της απορρόφησής τους στο Βιετνάμ. Επιπλέον η αμερικανική οικονομία δεν ήταν πλέον κυρίαρχη αφού οι οικονομίες της Γερμανίας και της Ιαπωνίας βρίσκονταν σε άνοδο⁵⁷. Ο Nixon επικεντρώθηκε λοιπόν, στα μεγάλα διεθνή ζητήματα και έδειξε λιγότερο ενδιαφέρον για την εσωτερική πολιτική. Υποστήριζε ότι «Πρέπει να θυμόμαστε ότι η μόνη φορά στην ιστορία του κόσμου που είχαμε εκτεταμένες περιόδους ειρήνης ήταν, όταν υπήρχε ισορροπία των δυνάμεων. Ο κίνδυνος του πολέμου προκύπτει, όταν ένα έθνος γίνεται απείρως ισχυρότερο σε σχέση με τον δυνητικό ανταγωνιστή του. Επομένως πιστεύω σε έναν κόσμο στον οποίο οι ΗΠΑ θα είναι ισχυρές. Θεωρώ ότι θα είναι ένας ασφαλέστερος κόσμος και ένας καλύτερος κόσμος, αν έχουμε ισχυρές, υγιείς ΗΠΑ,

⁵⁶ Henry Kissinger' Διπλωματία' page:730

⁵⁷ David. P. Calleo, The Imperious Economy. Cambridge, MA, Harvard U.P. 1982 page 204 Paul Kennedy, The Rise and Fall of Great Powers: Economic Change and Military Conflict From 1500 to 2000, New York, Random House, 1987, page 413-9

Ευρώπη, Σοβιετική Ένωση, Κίνα, Ιαπωνία, η καθεμία να εξισορροπεί την άλλη, όχι να ελίσσεται ενάντια στην άλλη, μια ίση ισορροπία»⁵⁸.

Το πρώτο πρόβλημα προς επίλυση για τον Νίχσον ήταν το Βιετνάμ. Επέλεξε λοιπόν, την λεγόμενη βιετναμοποίηση 3 Νοεμβρίου 1969 (όπου οι ΗΠΑ θα παράσχουν στο Νότιο Βιετνάμ εξοπλισμό και οικονομική βοήθεια αλλά θα αποσύρει τα αμερικανικά στρατεύματα.) για την απεμπλοκή της Αμερικής από το Βιετνάμ. Η επιλογή του αυτή οφείλεται σύμφωνα με τον Kissinger στο ότι έτσι κρατούσε μια σχετικά ασφαλή ισορροπία τα τρία βασικά συστατικά της απεμπλοκής της Αμερικής από το Βιετνάμ: Διατηρούσε το ηθικό του Αμερικανικού λαού, έδινε στη Σαϊγκόν κάποιες λογικές πιθανότητες να σταθεί μόνη στα πόδια της και πρόσφερε στο Ανόι ένα κίνητρο συμβιβασμού. Η διατήρηση αυτών των τριών διαστάσεων έγινε και η ύστατη δοκιμή απεμπλοκής της Αμερικής από το Βιετνάμ. Όμως η στρατηγική αυτή της Βιετναμοποίησης περιέκλειε και το κίνδυνο ενός μη εφικτού συγχρονισμού των τριών βασικών στοιχείων της. Ήταν ριψοκίνδυνη γιατί κάθε αποχώρηση θα ενθάρρυνε το Ανόι και κάθε αντίπινο θα ερέθιζε το κίνημα της ειρήνης. Έτσι μπορεί ξαφνικά η κυβέρνηση να βρισκόταν ανάμεσα στα πυρά 'γερακιών και περιστέρων'. Μετά από είκοσι χρόνια ανασχεσης η Αμερική πλήρωνε το τμήμα της υπερεπέκτασης. Ο Νίχσον ακολούθησε μια σειρά διαπραγματεύσεων με τους ΝοτιοΒιετναμέζους οι οποίες ήταν άκαρπες και έτσι συνέχισε τις μυστικές συζητήσεις μεταξύ αμερικανικών και Βορειοβιετναμέζικων αντιπροσωπειών.

Η διαπραγματευτική θέση των Αμερικανών ήταν ο διαχωρισμός στρατιωτικών και πολιτικών θεμάτων και δεν άλλαξε παρά μετά το 1971.⁵⁹ Η Αμερική ζητούσε συμβιβασμό και το Ανόι συνθηκολόγηση. Ο Νίχσον αν και είχε μειώσει τις Αμερικανικές δυνάμεις στο Βιετνάμ από 550.000 περίπου σε 20.00 μέσα σε τρία χρόνια δεν ήταν στην κατηγορία των αρκετά ειρηνόφιλων. Ο Νίχσον σύμφωνα με τον Kissinger ήθελε να φύγει από το Βιετνάμ με αξιοπρέπεια, ενώ το κίνημα της ειρήνης πίστευε πως για να διατηρήσει την αξιοπρέπειά της η Αμερική, θα έπρεπε να αποχωρήσει άνευ όρων από το Βιετνάμ. Μετά την Καμπότζη 30 Απριλίου 1970 και το Λάος, οι αντιδυτικοί επαναστάτες όπως ο Κάστρο στην Αγκόλα ή η Σοβιετική Ένωση ξεσηκώθηκαν βλέποντας την κατάρρευση της Αμερικής στην Ινδοκίνα, την πλήρη απώλεια του ηθικού της από το Watergate και τη μετέπειτα ηθελημένη απομόνωσή της. Η κατάληξη του

⁵⁸ Hendry Kissinger 'Διπλωματία' σελ.705

⁵⁹ Hendry Kissinger 'Διπλωματία' σελ.764

πολέμου του Βιετνάμ γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης του Παρισιού στις 27, Ιανουαρίου του 1973.

Ο Νίχον είχε σαν πρότυπό του τον Woodrow Wilson και τον Αϊζενχάουερ. Οι Ηνωμένες Πολιτείες εξακολουθούσαν να παίζουν έναν ουσιαστικό ρόλο στη διεθνή σταθερότητα, αλλά δε θα μπορούσαν να διατηρήσουν αυτό τον απεριόριστο επεμβατισμό που είχε στείλει πάνω από 500.000 Αμερικανούς στην Ινδοκίνα χωρίς μια στρατηγική νίκης. Έτσι η επιβίωση της ανθρωπότητας εξαρτιόταν από τις σχέσεις των δυο υπερδυνάμεων. Ο Νίχον και ο Kissinger συνέβαλαν στην εξομάλυνση των σχέσεων με την détente. Ο Νίχον έλεγε ότι 'στόχος μας είναι να κερδίσει μια ειρήνη που θα τελειώσει τους πολέμους και που πηγαίνει πέρα..τελειώνοντας τον πόλεμο στον οποίο είμαστε'⁶⁰. Για τους δυο η Σοβιετική Ένωση ήταν μια ανταγωνιστική δύναμη με την οποία ήθελε να θέσει από κοινού πρακτικά και ρεαλιστικά όρια στον ανταγωνισμό. Ωστόσο η πρόοδος της détente επιταχύνθηκε με το άνοιγμα στην Κίνα. Στις 25 Ιουλίου 1969 ο Νίχον ανακοίνωσε τα νέα κριτήρια της Αμερικής για οποιαδήποτε ανάμειξή της στο εξωτερικό. Το αποκαλούμενο Δόγμα Νίχον έλεγε 'Οι ΗΠΑ θα παρέχουν όπλα και στρατιωτική βοήθεια, αλλά όχι τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στους Ασιάτες Συμμάχους τους που θα πρέπει να παρέχουν τις δικές τους στρατιωτικές δυνάμεις για να αντισταθούν στην κομμουνιστική επίθεση'⁶¹

Ένα από τα επιτεύγματα λοιπόν της κυβέρνησης του Νίχον ήταν η τριγωνική διπλωματία του με την Κίνα και την ΕΣΣΔ. Ο Νίχον συχνά έλεγα ότι : «οι διαπραγματεύσεις σε μια περιοχή μπορούν να οδηγήσουν σε πρόοδο τις άλλες». Ήταν ο πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ που επισκέφθηκε το Κρεμλίνο⁶². Το ταξίδι του Προέδρου Νίχον στην Κίνα στις 21 Φεβρουαρίου του 1972 τερμάτισε τα εικοσιπέντε χρόνια απομόνωσης ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα και είχε σαν αποτέλεσμα την ίδρυση διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών το 1979⁶³. Η αντίδραση

⁶⁰ Partners in power Nixon and Kissinger Robert Dallek page325 New York Times Best Seller

⁶¹ Partners in power Nixon and Kissinger Robert Dallek page280 New York Times Best Seller

⁶² Henry Kissinger, the White House Years, page.186-200 Richard Nixon, The Memoirs of Richard Nixon page 586-609

⁶³ Partners in power Nixon and Kissinger Robert Dallek page285 New York Times Best Seller

της Σοβιετικής Ένωσης σε αυτή την διπλωματική κίνηση του Νixon ήταν να επισπεύσει τη βελτίωση των δικών της σχέσεων με τις ΗΠΑ. Έτσι, στις 20 Μαΐου 1972-1 Ιουνίου 1972 ο Νixon επισκέπτεται την Αυστρία, την ΕΣΣΔ, το Ιράν και την Πολωνία και υπογράφει τη Στρατηγική Συνθήκη περιορισμού των όπλων (SALT I : Strategic Armaments Limitation Talks I) και των αντιπυραυλικών συστημάτων (συνθήκη ABM: Anti-Ballistic Missiles) που περιορίζει τα στρατηγικά όπλα των εθνών αυτών⁶⁴. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να αποδεχτούν την ουσιαστικά και τυπικά τη στρατηγική ισότητα με τη Σοβιετική Ένωση. Ο Νixon με αυτές τις κινήσεις πέτυχε την περιθωριοποίηση του προβλήματος στο Βιετνάμ από τη διεθνή σκηνή και μια αξιοπρεπή μη ταπεινωτική έξοδο από το τέλμα.

Επιπροσθέτως η κυβέρνηση Νixon δραστηριοποιήθηκε και στη Μέση Ανατολή. Τον Ιανουάριο του 1969 οι ΗΠΑ είχαν επίσημες σχέσεις μόνο με ένα Αραβικό κράτος την Ιορδανία, καθώς η Ουάσινγκτον είχε σπάσει τους δεσμούς τους με όλα τα άλλα το 1967 όταν η κυβέρνηση Johnson είχε μπλοκάρει τις προσπάθειες τον ΗΠΑ να καταδικάσουν το Ισραήλ σαν επιδρομέα. Ο Νixon έλεγε πως 'είναι δύσκολο να κάνουμε ειρήνη με το Ισραήλ. Αδύνατο να κάνουμε ειρήνη χωρίς'.

Τον Οκτώβριο του 1973 έχουμε τον Αραβοϊσραηλινό πόλεμο (Yom Kippur War) που γίνεται όταν μια συμμαχία των Αραβικών κρατών οδηγείται από την Αίγυπτο και την Συρία σε επίθεση κατά του Ισραήλ. Το Ισραήλ υπό την στήριξη των ΗΠΑ αντεπιτέθηκε στους Αιγύπτιους που είχαν τη στήριξη της Σοβιετικής Ένωσης. Το αποτέλεσμα ήταν το αραβικό εμπόριο πετρελαίου να τετραπλασιάσει την τιμή του στην παγκόσμια πετρελαϊκή αγορά και να προκαλέσει ανεπάρκεια στις ΗΠΑ. Ο πόλεμος αυτός αποτέλεσε την ευκαιρία για την κυβέρνηση του Νixon να μειώσει τη σοβιετική επιρροή στην Εγγύς Ανατολή. Κατά τη διάρκεια οι δυο υπερδυνάμεις συμφώνησαν στα πλαίσια της détente σε ένα σχέδιο ανακωχής. Το Ισραήλ αντέδρασε και ενήργησε αυθαίρετα και τότε οι δυο υπερδυνάμεις τέθηκαν σε επιφυλακή. Η κατάληξη ήταν να επιβλέπουν την ανακωχή οι δυνάμεις του ΟΗΕ και να δρομολογηθεί η διαδικασία που οδήγησε στη συνθήκη ειρήνης μεταξύ της Αιγύπτου και του Ισραήλ το 1978⁶⁵. Τέλος ο Νixon με τη Realpolitik πέτυχε την ανασυγκρότηση της αμερικάνικης

⁶⁴ <http://www.nixonlibrary.gov>

⁶⁵ Περισσότερα: Walter Isaacson, Kissinger: A Biography, New York, Simon & Schuster, 1992, page 511-72 Stephen E. Ambrose, Nixon: Ruin and Recovery, 1973-1990, New York, Henry Kissinger, Years of Upheaval page 450-665

εξωτερικής πολιτικής όσον αφορά τις παγκόσμιες ισορροπίες αλλά και στον πολυπλοκο και αυξημένης σπουδαιότητας χώρο της Μέσης Ανατολής.

Ωστόσο, παρά τις επιτυχίες του στην εξωτερική πολιτική η προεδρία του Νίχον κατέρρευε στο εσωτερικό της. Ο Νίχον έκανε κατάχρηση της εξουσίας που σταδιακά ενέπλεξε τον Λευκό Οίκο σε παράνομες δραστηριότητες. Τον Ιούνιο του 1971 έγινε μια μαζική διαρροή των Εγγράφων του Πενταγώνου μιας μελέτης του Υπουργείου Άμυνας που περιείχε χιλιάδες απόρρητα έγγραφα, την εκπόνηση της οποίας είχε διατάξει ο τότε υπουργός Άμυνας Μακναμάρα (1967) για να στοιχειοθετήσει τη σταδιακή εμπλοκή των ΗΠΑ στο Βιετνάμ. Ο Νίχον ανησυχώντας για την ύπαρξη συνωμοσίας αντιπολεμικών κεντροαριστερών φιλελεύθερων κύκλων με σκοπό τον εκτροχιασμό της δικής του πολιτικής στο Βιετνάμ δημιούργησε την άτυπη 'μονάδα υδραυλικών' στο επιτελείο του Λευκού Οίκου με σκοπό την καταπολέμηση των διαρροών απόρρητων πληροφοριών στον Τύπο. Στη συνέχεια το 1971 ο Νίχον προχώρησε στην κατάχρηση εξουσίας σε βάρος των πολιτικών του αντιπάλων του με την κατάρτιση της «λίστας των εχθρών» με σκοπό την παρενόχλησή τους από την εφορία και το Υπουργείο Δικαιοσύνης⁶⁶.

Επίσης το 1972 το επιτελείο της προεκλογικής εκστρατείας του Νίχον συμπεριέλαβε τα μέλη της «μονάδας των υδραυλικών» τα οποία έβαλαν «κοριούς» στα γραφεία της εθνικής δημοκρατικής επιτροπής στο κτηριακό σύμπλεγμα Watergate στην Washington. Οι διαρρήκτες συλλαμβάνονται αλλά ο Νίχον κατόρθωσε να παρουσιάσει την διάρρηξη ως παραφροσύνη αδαών καθώς τα γραφεία ήταν ανάξια μυστικής παρακολούθησης αφού οι στρατηγικές αποφάσεις στους προεκλογικούς αγώνες λαμβάνονταν στις οργανώσεις των προεδρικών υποψηφίων. Η επιχειρηματολογία του ήταν πιστευτή, και στις εκλογές του 1972 ο Νίχον πήρε το 60.7% των ψήφων. Σε αυτόν τον προεκλογικό αγώνα ο Νίχον ήθελε να μεγιστοποιήσει την προσωπική του νίκη. Έτσι ένωσε γύρω του όλες τις συντηρητικές δυνάμεις της αμερικανικής κοινωνίας ανεξάρτητα από τον κομματικό αυτοπροσδιορισμό τους.

Η περίοδος αυτή της προεδρίας του Νίχον χαρακτηρίστηκε από τη θεσμική σύγκρουση της ρεπουμπλικανικής προεδρίας με το δημοκρατικό Κογκρέσο. Ο Νίχον ακολούθησε συντηρητικότερη πολιτική, ζητώντας τη συρρίκνωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, του κράτους πρόνοιας και της ομοσπονδιακής γραφειοκρατίας κ.α. Από την άλλη το Κογκρέσο εξέτασε το Watergate και άλλα προεκλογικά ζητήματα.

⁶⁶ Christopher Andrew, *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush*, page 366-7

Επιπλέον, πέρασε το «ψήφισμα περί πολεμικών εξουσιών» το οποίο περιόριζε την ικανότητα του προέδρου να εμπλέκει τις ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ σε πολέμους. Το 1973 οι προσπάθειες συγκάλυψης των ηθικών αυτουργιών της διάρρηξης στο σκάνδαλο του Watergate κατέρρευσαν. 'After our short time on this great state is completed... do we leave the memory only of the battles we fought... of the viciousness that we created, or do we leave... a world in which millions of young children... grow up in peace.' Richard Nixon July 31, 1973. Με αποτέλεσμα το τέλος της προεδρίας του Νίξον το καλοκαίρι του 1974. Ο Νίξον παραιτήθηκε στις 9 Αυγούστου 1974 είκοσι έναν μήνες μετά τον εκλογικό του θρίαμβο⁶⁷. Όπως ήταν αναμενόμενο το σκάνδαλο Watergate εμβάθυνε την κάμψη της εμπιστοσύνης της αμερικανικής κοινωνίας στην πολιτική ηγεσία της, που ήταν ήδη κλονισμένη λόγω του Βιετνάμ. Ακόμα, το Ρεπουμπλικανικό κόμμα βραχυπρόθεσμα είχε σοβαρές εκλογικές ήττες⁶⁸. Τέλος, το γεγονός ότι ο Νίξον τερμάτισε τον πόλεμο στο Βιετνάμ, μείωσε την σοβιετική επιρροή στη Μέση Ανατολή χωρίς Σοβιετικο-Αμερικανική αντιπαράθεση, καθώς και η έναρξη διαδικασιών για την ειρήνη μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών αποτέλεσαν ένα σημαντικό κέρδος για την εξωτερική πολιτική του Νίξον⁶⁹.

Μέρος 2^ο: Η διαμόρφωση της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον ψυχρό πόλεμο και η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ σήμερα

Κεφάλαιο 4

Το τέλος του Ψυχρού πολέμου

4.1 Η εξωτερική πολιτική της προεδρίας του Reagan

⁶⁷ Stephen E. Ambrose, Nixon: Ruin and Recovery, 1973-1990 page.81-446

⁶⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002 Εκδόσεις Παιότητα Σελ297

⁶⁹ Partners in power Nixon and Kissinger Robert Dallek page533 New York Times Best Seller

"One definition of an economist is somebody who sees something happen in practice and wonders if it will work in theory."

3/13/1987,

Remarks to Business Leaders during a White House Briefing on Budget Reform⁷⁰

For ordering use #C584-12.

Μετά από μια πεντηκονταετία ιδεολογικής κυριαρχίας της φιλελεύθερης κεντροαριστεράς που οδήγησε στη δημιουργία ενός κρατικιστικού κατεστημένου το οποίο κινούσε τα νήματα της αμερικανικής πολιτικής, η νίκη του Reagan, του εκπροσώπου της πιο συντηρητικής πτέρυγας του ρεπουμπλικανικού κόμματος, στις προεδρικές εκλογές του 1980 σηματοδότησε μια ευρεία δεξιά στροφή της αμερικανικής κοινωνίας. Οι συνέπειες της πολιτικής του Reagan στην αμερικανική κοινωνία ήταν πολυδιάσπατες. Από την μια οδήγησε σε οικονομική άνοδο νέων στρωμάτων, διεύρυνση της τάξης των πλουσίων και οικονομική άνθηση της μεσαίας τάξης. Από την άλλη όμως τα ασθενέστερα στρώματα δεν κέρδισαν από την οικονομική άνοδο και έμειναν στο περιθώριο. Κατόρθωσε όμως να μετακινήσει προς τα δεξιά τον πολιτικό προσανατολισμό της αμερικανικής κοινωνίας. Τον κρατικό παρεμβατισμό της προηγούμενης περιόδου διαδέχθηκε η πίστη στη ιδιωτική πρωτοβουλία και τη ελεύθερη οικονομία. Παρά τις προφανείς επιτυχίες της συντηρητικής συμμαχίας, για πρώτη φορά μετά το 1954 επετεύχθη ρεπουμπλικανική πλειοψηφία στη γερουσία, αν και η επικράτηση της δεν υπήρξε ολοκληρωτική όπως αυτή της φιλελεύθερης κεντροαριστεράς, καθώς οι τάξεις που στήριξαν την νέα συμμαχία δεν διέθεταν την συνοχή αυτή που θα τους εξασφάλιζε την μακρά και πλήρη κυριαρχία⁷¹

Η εξωτερική πολιτική του Ronald Reagan χαρακτηρίζεται από τη λεγόμενη «συντηρητική επανάστασή» του καθώς συνδύασε την έξαρση του αμερικανικού εθνικισμού με την αναβίωση της αντικομμουνιστικής ιδεολογικής σταυροφορίας, για να

⁷⁰ <http://www.reaganlibrary.com>

⁷¹ Stephen Skowronek 'Politics Presidents Make' pp:30

χαράζει νέες κατευθύνσεις πολιτικής με μακροχρόνιες συνέπειες. Ήταν ο μόνος που από το 1980 προέβλεψε την πτώση της ΕΣΣΔ αφού η αίσθηση προσανατολισμού και η δύναμη των πεποιθήσεων αποτελούσαν κύρια στοιχεία της ηγεσίας του⁷². Ο Reagan όπως και ο Wilson ήταν πολύ βαθύτερος γνώστης της Αμερικανικής ψυχής. Υπερασπιζόταν περήφανα τη θέση της Αμερικής ως «της μεγαλύτερης δύναμης που αγωνίζεται για την ειρήνη σε όλο τον κόσμο σήμερα»⁷³. Στην πρώτη του συνέντευξη Τύπου, χαρακτήρισε τη Σοβιετική Ένωση σαν μια παράνομη αυτοκρατορία έτοιμη «να διαπράξει κάθε είδους έγκλημα, να πει ψέματα, να κοροϊδέψει», για να πετύχει τους σκοπούς της⁷⁴. Το 1983 χαρακτήρισε τη Σοβιετική Ένωση ως «αυτοκρατορία του κακού». Στόχος της Αμερικής ήταν η σταυροφορία και ο προσηλυτισμός. Ο Reagan είχε εκλεγεί με βάση την υπόσχεσή του για ένα μαχητικό αντικομμουνισμό. Ο ίδιος δεν πίστευε ποτέ σε δομικά ή γεωπολιτικά αίτια έντασης. Θεωρούσε τις ιδέες περί ισορροπίας δυνάμεων πολύ περιορισμένες και απαισιόδοξες. Ήταν ο πρώτος πρόεδρος μετά τον πόλεμο που πήρε επιθετική θέση τόσο ιδεολογικά όσο και γεωπολιτικά. Επιδίωκε να σταματήσει τη διαδικασία επέκτασης της Σοβιετικής Ένωσης και ύστερα να σταματήσει τις προσπάθειες για μια σοβιετική στρατηγική ανωτερότητα. Από την ιδεολογική πλευρά επικαλέστηκε το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να υπονομεύσει το σοβιετικό σύστημα. 'Οι κυβερνήσεις που στηρίζονται στη συναίνεση των κυβερνωμένων δεν πολεμούν με τους γείτονες τους'. Τέλος, ο Reagan ήταν αυτός που ολοκλήρωσε τον κύκλο του Ουίλσονισμού.

Η στρατηγική του Reagan υποστήριζε ότι ο κομμουνισμός μπορεί να ηττηθεί. Έτσι συγκρούστηκε με αριστερά επαναστατικά κινήματα και καθεστώτα στην Κεντρική Αμερική και την Αφρική προσφεύγοντας και σε μονομερείς στρατιωτικές επεμβάσεις χωρίς όμως να επιφέρουν σημαντικές αμερικανικές απώλειες. Η τάση αυτή του Reagan σε μονομερείς επεμβάσεις αντέστρεψε σε μεγάλο βαθμό τη διεθνή εικόνα και φήμη των ΗΠΑ από τη δεκαετία του '70 ως «χάρτινου Τίγρη». Το πνεύμα του φιλελευθερισμού στον τρίτο κόσμο που συνδέθηκε με την προεδρία του Reagan ωστόσο ενίσχυσε και τον πολιτικό φιλελευθερισμό καταλύοντας αυταρχικά καθεστώτα στη Λατινική Αμερική και σε άλλες περιοχές του κόσμου, όχι όμως απόλυτα καθώς υιοθέτησε αρχικά την πολιτική της υποστήριξης δεξιών αυταρχικών καθεστώτων. Παρόλα αυτά ο Regan

⁷² Henry Kissinger 'Διπλωματία' σελ:852

⁷³ Public Papers of the Presidents of the United States, Ronald Reagan. Pp 271

⁷⁴ Ronald Reagan συνέντευξη στα MME 29 Ιανουαρίου 1981 pp: 57

συνέβαλε στην άνοδο της δημοκρατίας στις Φιλιππίνες με τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών το 1986 και την πτώση του Πινোসέτ στη Χιλή έπειτα από δημοψήφισμα το 1988. Αν και ο Regan δε συμπεριέλαβε αρχικά την προώθηση της δημοκρατίας στον Τρίτο Κόσμο στους βασικούς κεντρικούς σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής του, στη δεύτερη τετραετία του προσαρμόστηκε στο διεθνές ρεύμα και υποστήριξε τα νεόκοπα δημοκρατικά καθεστώτα⁷⁵. Το 1989 οι Σαντινίστας υλοποίησαν ελεύθερες εκλογές και ηττήθηκαν 40% έναντι του 55% του κύριου αντικαθεστωτικού προεδρικού υποψηφίου. Μεταμορφώθηκαν έτσι από επαναστατικό σοσιαλιστικό κίνημα σε δημοκρατική αντιπολίτευση συμβάλλοντας στην ομαλοποίηση και σταθεροποίηση της κεντρικής Αμερικής⁷⁶. Αντιθέτως η Μέση Ανατολή παρέμεινε εστία ριζικά αντιδυτικών ρευμάτων⁷⁷.

Όσον αφορά το Αφγανιστάν τώρα αύξησε την υποστήριξη των αντισοβιετικών ανταρτών, στην Κεντρική Αμερική ανέπτυξε ένα σημαντικό πρόγραμμα αντίστασης κατά των κομμουνιστών ανταρτών, ενώ στην Καμπότζη έστειλε ακόμη και ανθρωπιστική βοήθεια. Αυτές οι κινήσεις οφειλονταν στην εφαρμογή του Δόγματος Reagan: Το ότι οι ΗΠΑ θα βοηθούσαν αντικομμουνιστικές αντεπαναστάσεις να βγάλουν τις χώρες τους από τη σοβιετική σφαίρα επιρροής. Αυτό σήμαινε τον εξοπλισμό των Αφγανών μουτζαχεντίν στον αγώνα τους κατά των Ρώσων, ακόμα η κυβέρνηση Reagan υιοθέτησε την πολιτική της «μυστικής» επέμβασης μέσω της CIA που συμπεριελάμβανε την παράνομη ναρκοθέτηση λιμανιών της Νικαράγουας και την υποστήριξη των Κόντρας. Στη συνέχεια προσέφερε και τη βοήθεια των αντικομμουνιστικών δυνάμεων στην Αιθιοπία και την Αγκόλα.

Ο Reagan έδωσε μεγαλύτερη βάση στη στρατιωτική ανάπτυξη αν και κατά τη διάρκεια της προεδρίας του τα μεγάλα ομοσπονδιακά δημοσιονομικά ελλείμματα έφτασαν τα \$2 τρισεκατομμύρια⁷⁸. Ωστόσο, ανανέωσε οπλικά συστήματα που είχε εγκαταλείψει η κυβέρνηση Carter και προέβη σε δυο στρατηγικές αποφάσεις που συνεισέφεραν περισσότερο στον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου. Η μια ήταν η ανάπτυξη από το NATO αμερικανικών πυραύλων μέσου βληνεκούς (βαλλιστικοί

⁷⁵ Dinesh D' Souza 'Ronald Reagan: How an Ordinary Man Became an Extraordinary Leader' pp:149-72

⁷⁶ Το ίδιο σελ: 161-6

⁷⁷ <http://www.reaganlibrary.com>

⁷⁸ Dinesh D' Souza 'Ronald Reagan: How an Ordinary Man Became an Extraordinary Leader' pp: 99

πύραυλοι και εκτοξευόμενοι από το έδαφος βλήματα πλεύσεως) στην Ευρώπη για να αντισταθμίσει τους σοβιετικούς πυραύλους SS-20, που απειλούσαν τη δυτική Ευρώπη και την Κίνα. Η άλλη ήταν, η δέσμευση που ανέλαβε η Αμερική για την Πρωτοβουλία Στρατηγικής Άμυνας (SDI: Strategic Defense Initiative)*. Το SDI συνέβαλε στην αλλαγή της παγκόσμιας ισορροπίας σε βάρος της Σοβιετικής Ένωσης αφού έπεισε την ηγεσία της από το 1985 να αλλάξει ριζικά την πολιτική της και να επιδιώξει την ομαλοποίηση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ⁷⁹. Παρουσίασε την πρωτοβουλία αυτή σαν ένα όπλο για τον «φιλελεύθερο» αγώνα εναντίον του πυρηνικού πολέμου. Ο Reagan ήταν ο πρόεδρος που υποστήριξε την ανάπτυξη της αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης (και της πυρηνικής ισχύος) αλλά οραματιζόταν και έναν κόσμο απαλλαγμένο από όλα τα πυρηνικά όπλα, «ένας πυρηνικός πόλεμος δεν μπορεί ποτέ να έχει νικητές και δεν πρέπει ποτέ να διεξαχθεί»⁸⁰. Ο Reagan με τον Γκορμπατσόφ το 1986 στο Ρέικιαβικ συμφώνησαν να μειώσουν μέσα σε διάστημα πέντε ετών όλες τις στρατηγικές δυνάμεις κατά 50% και σε δέκα χρόνια να καταστρέψουν όλους τους βαλλιστικούς πυραύλους. Η συμφωνία όμως απέτυχε.

Συνοπτικά σύμφωνα με την άποψη του Stephen Skowronek ο Reagan επιβεβαίωσε τον κανόνα που αναφέρει ότι η κατάσταση της οικονομίας αποτελούσε και αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα εκλογής του προέδρου. Μέσω της ισχυρής προσωπικότητάς του κατάφερε να αναδείξει πάλι τον θεσμό του προέδρου και να επαναφέρει μετά από τις «αποτυχημένες» προεδρίες των Johnson, Nixon, Ford, Carter πάλι την αξιοπιστία του. Είχε την φήμη «Μεγάλου Επικοινωνιολόγου», με τον πιο κυριαρχικό χαρακτήρα ηγέτη από την εποχή του Ρούσβελτ. Χρησιμοποιώντας την δικαιοδοσία του, απλούστευσε σε μεγάλο βαθμό την λήψη αποφάσεων σε πολλά κρίσιμα θέματα εξοικονομώντας χρόνο. Επίσης, παρά το γεγονός ότι το Κογκρέσο, αρχικά τον αντιμετώπισε με δυσπιστία στην συνέχεια ο Reagan επιβίωσε διότι δημιούργησε την εικόνα ενός ανθρώπου που είχε τις καλύτερες προθέσεις και προοπτικές και που περιστασιακά μόνο έκανε κάποια λάθη. Τον κατατάσσει στους

⁷⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002. Εκδόσεις Ποιότητα Σελ355

⁸⁰ Reagan Papers 1983 pp:1575 στην ομιλία του ενώπιον της Ιαπωνικής διάιτας στο Τόκιο 11 Νοεμβρίου 1983

*Πρόκειται για το Πρόγραμμα που έγινε γνωστό ως Πόλεμος των Άστρων, την ανάπτυξη ενός συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας που ανήγγειλε το 1983.

δημιουργικούς που η ηγεσία τους αφήνει λίγα περιθώρια αναζήτησης νέων δρόμων στους ηγέτες που ακολουθούν

4.2 Το τέλος του Ψυχρού πολέμου

Η κρίση της σοβιετικής Ένωσης προήλθε από έναν συνδυασμό εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων. Το 1985 όταν ανέλαβε την εξουσία ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ διέγινωσε την αδιέξοδη κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η χώρα του. Η Σοβιετική Ένωση χρειαζόταν μια απαλλαγή από τις οικονομικές πιέσεις, ιδιαίτερα εκείνες της κούρσας των όπλων. Ο Γκορμπατσόφ στην εξωτερική πολιτική του επεδίωκε την εξομάλυνση των σοβιετικών σχέσεων με τις ΗΠΑ, ώστε να τερματιστεί η κούρσα των εξοπλισμών. Μετά από λίγα χρόνια η σοβιετική Ένωση αντιμετώπιζε διαλυτικές ταραχές στις περισσότερες περιφερειακές δημοκρατίες της⁸¹. Οι μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ απελευθέρωσαν ισχυρές δυνάμεις στη σοβιετική κοινωνία. Ο Reagan το 1986 συνειδητοποίησε την αλλαγή που έφερε ο Γκορμπατσόφ και τις ευνοϊκές συνθήκες που θα είχε για τις ΗΠΑ ο τερματισμός του Ψυχρού Πολέμου. Το 1987 οι δύο υπερδυνάμεις συμφώνησαν να μειώσουν δραστικά τους πυρηνικούς εξοπλισμούς τους αρχίζοντας με όλους τους ενδιάμεσους πυρηνικούς πυραύλους τους στην Ευρώπη (SS-20, Cruise και Pershing)⁸².

Ο Γκορμπατσόφ είχε στηρίξει το μεταρρυθμιστικό του πρόγραμμα σε δυο βασικά στοιχεία: την περεστρόικα (αναδόμηση) για να κερδίσει την υποστήριξη των νέων τεχνοκρατών, και την γκλάσνοστ (πολιτική φιλελευθεροποίηση, διαφάνεια) για να επιστρατεύσει την από καιρό βασανισμένη πνευματική ηγεσία. Η γκλάσνοστ όμως μετατράπηκε σε μπούμερανγκ καθώς δεν υπήρχαν οι θεσμοί για τη διοχέτευση της ελεύθερης έκφρασης και τη δημιουργία κλίματος για γνήσιες δημόσιες συζητήσεις. Επίσης, επειδή δεν υπήρχαν ελεύθεροι πόροι εκτός από εκείνους που φυλάγονταν για το στρατό, οι συνθήκες ζωής δεν βελτιώθηκαν. Η φιλελευθεροποίηση αποδείχτηκε ότι δεν μπορούσε να συμβαδίσει με την κομμουνιστική διακυβέρνηση οι κομμουνιστές δεν μπορούσαν να γίνουν δημοκράτες χωρίς να πάψουν να είναι κομμουνιστές(μια εξίσωση

⁸¹ Helene Carrere d'Encausse 'The End of the Soviet Empire: The Triumph of the Nations' New York Basic Books 1993 pp 4-111

⁸² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002 Εκδόσεις Ποιότητα Σελ:365

που ο Γκορμπατσόφ ποτέ δεν κατάλαβε σε αντίθεση με τον Γέλτσιν). Έτσι ο Γκορμπατσόφ αποκόπηκε σταδιακά από το θεσμικό σύστημα υποστήριξής του χωρίς να αποκτήσει μια ευρύτερη λαϊκή βάση. Ο George Bush διαδέχθηκε τον Reagan το 1989 και συμφώνησε να συναντήσει τον Γκορμπατσόφ στη Μάλτα τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους για να συνάψουν μια συμφωνία για τη μείωση του διηπειρωτικού οπλοστασίου τους⁸³. Ωστόσο οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη επισκίασαν τη διαδικασία αυτή. Κεντρικός στόχος του Bush ήταν να συνεργασθεί στενά με τον Γκορμπατσόφ και να τον υποστηρίξει ώστε να μην επικρατήσουν στη Σοβιετική Ένωση οι σκληροπυρηνικοί κομμουνιστές⁸⁴. Μέσα σε ένα εξάμηνο όλα τα κομμουνιστικά καθεστώτα της σοβιετικής ανατολικοευρωπαϊκής σφαίρας είχαν πέσει. Αναφερόμενη τώρα στην Ανατολική Γερμανία, το Τείχος του Βερολίνου γκρεμίστηκε και μέσα σε δέκα μήνες. Ο λαός του Ανατολικού Βερολίνου παραμέρισε τη φρουρά της Πύλης του Βρανδεμβούργου και ξεχύθηκε στο Δυτικό Βερολίνο. Οι κάτοικοι των δυο πλευρών της πόλης άρχισαν να καταστρέφουν το Τείχος με κάθε μέσο που είχαν στη διάθεσή τους⁸⁵. Ο Πρόεδρος Bush δήλωσε ότι «Είμαι πολύ ευχαριστημένος. Και είμαι πολύ ευχαριστημένος και για πολλές άλλες εξελίξεις». Ο Γκορμπατσόφ είχε συμφωνήσει στην ενοποίηση της Γερμανίας ενώ αυτή παρέμενε ακόμη στο NATO. Από τότε όλες οι κυβερνήσεις των χωρών ανατράπηκαν και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας διαλύθηκε. Κατά την περίοδο από την πτώση του Τείχους του Βερολίνου το 1989 μέχρι το 1990 οι κεντρικές διεθνείς εξελίξεις περιστράφηκαν γύρω από το γερμανικό ζήτημα και παράλληλα ξεκίνησε και η εσωτερική διαδικασία της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης.

Η ευκολία με την οποία η αμερικανική ηγεσία συμβιβάστηκε με τη γερμανική επανένωση αντικατόπτριζε τη δεσπόζουσα θέση των ΗΠΑ στον διεθνή καταμερισμό ισχύος. Η ξεκάθαρη και αταλάντευτη στάση της κυβέρνησης Bush υπέρ της επανένωσης στα πλαίσια του NATO και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αποσόβησε το ενδεχόμενο να αναβιώσει ο γερμανικός εθνικισμός. Η πολιτική του Bush εξασφάλισε μια ενωμένη Γερμανία, που παραμένει στις αρχές του 21^{ου} αιώνα σταθερός σύμμαχος των ΗΠΑ. Το 1990 το επίκεντρο των διεθνών εξελίξεων μετατοπίζεται στη Μέση Ανατολή όπου το Ιράκ κατέκτησε και προσάρτησε το Κουβέιτ προκαλώντας αναταραχή

⁸³ Michael Beschloss & Strobe Talbot 'At the Highest Levels: The Inside Story of the End of the Cold War' New York Little Brown & Co 1993 pp: 3-12

⁸⁴ Michael Beschloss & Strobe Talbot 'At the Highest Levels: The Inside Story of the End of the Cold War' New York Little Brown & Co 1993 pp:83-85

⁸⁵ Konrad H. Jarausch 'The Bush to German Unity' Oxford U.P 1993 pp:1-72

στην περιοχή του Περσικού κόλπου. Μια αποσταθεροποίηση στην περιοχή αποτελούσε σοβαρότατη απειλή για την παγκόσμια προσφορά πετρελαίου. Αξιοσημείωτο είναι ότι για πρώτη φορά ο μηχανισμός συλλογικής ασφάλειας των Η.Ε. λειτούργησε ενάντια σε επεκτατικό κράτος παραδοσιακού τύπου που εισέβαλε και προσάρτησε γειτονικό κράτος. Η αμερικανοσοβιετική συνεργασία στο Συμβούλιο Ασφαλείας ενάντια στο Ιράκ αποτελούσε περίτρανη απόδειξη ότι ο Ψυχρός Πόλεμος είχε παρέλθει⁸⁶. Μετά το τέλος του Κόλπου η αμερικανική εξωτερική πολιτική επικεντρώθηκε στα προβλήματα της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Bush εναντιώθηκε στις αποσχιστικές κινήσεις των σοβιετικών δημοκρατιών, φοβούμενος ότι η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης θα ακολουθούσε αστάθεια και αιματοχυσία μεταξύ των διαδοχικών κρατών⁸⁷. Τέλος η αμερικανική εξωτερική πολιτική αδυνατούσε να διασώσει τη Σοβιετική Ένωση, αφού η Ρωσία υπό τον εκλεγμένο Πρόεδρο Γιέλτσιν επιδίωκε την απόσχιση. Έτσι οι ηγέτες των τριών μεγάλων σλαβικών δημοκρατιών Ρωσίας, Ουκρανίας, Λευκορωσίας, που αποτελούσαν τον πυρήνα της Σοβιετικής Ένωσης, αποφάσισαν να την καταλύσουν στο τέλος του χρόνου⁸⁸. Ο Πρόεδρος Bush διακήρυξε : «Οι ΗΠΑ κέρδισαν τον Ψυχρό Πόλεμο»⁸⁹.

Συμπερασματικά ο Ψυχρός πόλεμος σύμφωνα με την «παραδοσιακή σχολή» ήταν απόρροια της επιθετικής τακτικής της ΕΣΣΔ, που αντισυσπείρωσε τον «δυτικό κόσμο». Ενώ, σύμφωνα με την αναθεωρητική σχολή οι ΗΠΑ, προσπαθώντας να αποτρέψουν μια διαφαινόμενη τότε υποχώρηση του καπιταλισμού, πίεσαν υπέρ του δέοντος την ΕΣΣΔ σε όλα τα αδύναμα σημεία της. Ο Gaddis⁹⁰ στηριζόμενος στον δομικό ρεαλισμό υποστηρίζει ότι η ευθύνη του Ψυχρού Πολέμου δεν βαραινεί αποκλειστικά έναν από τους δύο πρωταγωνιστές, οι οποίοι βρεθήκαν σε αυτήν την θέση των διλημάτων ασφαλείας λόγω της φύσης της δομής και των επιμέρους δυνάμεων του διεθνούς συστήματος. Αυτές έφεραν τις δύο δυνάμεις σε ένα κλασσικό

⁸⁶ Michael Beschloss & Strobe Talbot 'At the Highest Levels: The Inside Story of the End of the Cold War' pp: 235-97

⁸⁷ Abraham Brumberg 'The Road to Minsk' New York Review 30.1.1992

⁸⁸⁸⁸ Helene Carrere d'Encausse 'The End of the Soviet Empire: The Triumph of the Nations' New York Basic Books 1993 pp:418

⁸⁹ Michael Beschloss & Strobe Talbot 'At the Highest Levels: The Inside Story of the End of the Cold War' pp:464

⁹⁰ John Lewis Gaddis 'The USA and the Origins of the Cold War'

δίλλημα ασφαλείας, καθώς η ασφάλεια ήταν ο στόχος αμοτέρων, και όχι η επικυριαρχία του ενός επί του αλλού. Αυτήν την κατάσταση επιδεινώνει η διαφορετική αντίληψη περί ασφαλείας των δύο κρατών, διαφορετικότητα που οφείλεται στις διαφορετικές ιστορικές εμπειρίες των κρατών. Παγιδευμένες στο δίλλημα ασφαλείας οι δύο υπερδυνάμεις εκλαμβάνουν την λήψη μέτρων ασφαλείας της μίας ως απειλή που αυξάνει την δική της ανασφάλεια, και προβαίνουν σε αντίστοιχα μέτρα, ένας φαύλος κύκλος ο οποίος ανατροφοδοτείται συνεχώς. Την ένταση επιδείνωσε η εισαγωγή των πυρηνικών όπλων στον εξοπλιστικό ανταγωνισμό των δύο κρατών, και ο φόβος ότι μια τεχνολογική εξέλιξη του ενός θα σήμαινε σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα έναντι του άλλου. Πέραν τούτου, ενδογενείς παράγοντες των δύο χωρών, σχετιζόμενες αφενός με το ολοκληρωτικό καθεστώς της μίας, και την κακή επιρροή των elites της άλλης, όξυναν ακόμα περισσότερο την αντιπαράθεση. Αντιπαράθεση που εν τέλει δεν πήρε εμπόλεμη μορφή χάρη στην διπλωματία και ειδικότερα στον σαφή καθορισμό ζωνών επιρροής. Επίσης ο Gaddis υποστηρίζει ότι όσο η ευθύνη της έναρξης του Ψυχρού Πολέμου βαραινεί την Σοβιετική Ένωση, τόσο η παγκοσμιοποίησή της οφείλεται στην πολιτική των ΗΠΑ.

Όσον αφορά την στρατηγική της ανάσχεσης, ο Gaddis διαχωρίζει δύο είδη: την συμμετρική και την ασύμμετρη ανάσχεση. Η συμμετρική ανάσχεση προτάσσει την αντιμετώπιση της σοβιετικής απειλής σε παγκόσμιο επίπεδο, όπου και αν αυτή εμφανιστεί, ενώ η δεύτερη προτείνει την εφαρμογή των αμερικανικών πλεονεκτημάτων στα πεδία όπου η σοβιετική ένωση σαφώς υστερεί. Η λήξη του Πολέμου του Βιετνάμ σήμανε και την εφαρμογή εκ μέρους των ΗΠΑ της ασύμμετρης ανάσχεσης, η οποία επέτρεψε στην υπερδύναμη να διατηρήσει αναίμακτα και χωρίς εμπλοκή σε πόλεμο την παγκόσμια εμπλοκή της. Η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου θα θεωρείται μελλοντικά ως μια περίοδος ειρήνης και ισορροπίας⁹¹. Επιπλέον ο Gaddis συμπεραίνει ότι το τέλος του ψυχρού πολέμου σημαίνει και την οριστική υποτίμηση της στρατιωτικής δύναμης ως προσδιοριστικό παράγοντα των διεθνών ανταγωνισμών, καθώς η εισαγωγή στο οπλοστάσιο των κρατών των πυρηνικών όπλων κρατάει τους ανταγωνισμούς σε μια ειρηνική αμοιβαία αποτροπή τρόμου. Ο Gaddis παραλείπει το γεγονός ότι ο ψυχρός πόλεμος εντάθηκε από μία κούρσα πυρηνικών εξοπλισμών και που οδήγησε σε εμπόλεμες καταστάσεις τις μη πυρηνικές δυνάμεις, οι οποίες πολέμησαν ως αντιπρόσωποι των δύο μεγάλων ανταγωνιστών. Τέλος η Strategic Defense Initiative ήταν αυτή που υπέσκαψε τα οικονομικά θεμέλια της ΕΣΣΔ μέσω των

⁹¹ John Lewis Gaddis' *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of National Security Policy during the Cold War*.

συνεχών εξοπλισμών. Η στρατηγική αυτή, όσο και αν αποδείχθηκε επιτυχής, μπορούσε να αποβεί βραχυπρόθεσμα επικίνδυνη, καθώς ευνοούσε την κλιμάκωση των σχέσεων των δύο χωρών και την συνεπαγόμενη πιθανότητα ενός θερμού επεισοδίου με άγνωστες προεκτάσεις⁹². Τέλος η νίκη στον Ψυχρό Πόλεμο δεν ήταν βέβαια, επίτευγμα μιας μόνο κυβέρνησης. Ήρθε σαν αποτέλεσμα σαράντα χρόνων αμερικανικής δικομματικής προσπάθειας κι εβδομήντα χρόνων κομμουνιστικής απολίθωσης. Η μοναδικότητα της Αμερικής ενέπνευσε την εξωτερική πολιτική της και έδωσε στις Ηνωμένες Πολιτείες τη δύναμη να επικρατήσουν στον Ψυχρό Πόλεμο.

Κεφάλαιο 5

Μια νέα παγκόσμια τάξη

5.1 Το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου οι δύο υπερδυνάμεις εξισορροπούσαν η μια την άλλη. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν υπάρχει αντίπαλη υπερδύναμη ή συνδυασμός μεγάλων δυνάμεων που να μπορεί να εξισορροπήσει τις ΗΠΑ. Ο Huntington ισχυρίζεται ότι το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα είναι ένα περίεργο μονοπολυπολικό υβρίδιο⁹³. Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου οι ΗΠΑ, έχοντας απομείνει η μόνη υπερδύναμη, κληρονόμησαν παγκόσμιες ευθύνες για τη διαχείριση του διεθνούς συστήματος, η αντιμετώπιση των οποίων απαιτούσε τη διαμόρφωση μιας νέας υψηλής στρατηγικής. Οι ΗΠΑ βρίσκονται λοιπόν ενώπιον δυο επιλογών όσον αφορά στη στρατηγική τους για τη δομή του νέου διεθνούς συστήματος. Η πρώτη είναι η επιλογή του επιλεκτικού παρεμβατισμού (*selective engagement*) για την προάσπιση των ζωτικών συμφερόντων τους είτε μονομερώς είτε πολυμερώς μέσα από οργανισμούς όπως το NATO. Αυτή η πολιτική υποστηρίζεται από ρεαλιστές όπως ο Huntington και ο Kissinger που προϋποθέτουν την οικοδόμηση ενός διεθνούς συστήματος όπου οι ΗΠΑ είναι *primus*

⁹² John Lewis Gaddis' *The Cold War: A New History*' το βιβλίο αυτό απετέλεσε τη βάση στην οποία το αμερικάνικο ΥΠΕΞ στηρίχθηκε για να δομήσει πλέον την στάση του έναντι του τετελεσμένου πλέον Ψυχρού Πολέμου.

⁹³ Samuel Huntington "The Lonely Superpower" pp:35

inter pares και όχι η μοναχική υπερδύναμη. Βέβαια άλλοι ρεαλιστές εισηγούνται την οικοδόμηση ενός μονοπολικού συστήματος και την εδραίωση της ηγεμονικής θέσης των ΗΠΑ⁹⁴. Από την άλλη οι φιλελεύθεροι ιδεαλιστές τάσσονται υπέρ ενός διεθνούς συστήματος βασισμένου στις αρχές του δικαίου, στους διεθνείς οργανισμούς και στην πολυμερή διπλωματία. Έτσι η θέση υπεροχής των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο οδήγησε στην ύπαρξη τριών αντιλήψεων για την αμερικανική εξωτερική πολιτική⁹⁵. Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Clinton που υποστήριζε την ηγεμονική θέση των ΗΠΑ στο διεθνή καταμερισμό ισχύος και την προώθηση του φιλελεύθερου ιδεαλισμού του Ουίλσον* Οι εθνικιστικοί «νεοαπομονωτιστές» τους οποίους ο Walter Russell Mead συνδέει με τον Τζακσονισμό. Υποστηρίζουν από τη μια μεριά την υπεράσπιση των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων με μονομερή και αποφασιστικά μέσα και από την άλλη μεριά αντιστέκονται στην εμπλοκή των ΗΠΑ σε πολυμερή διεθνιστικά σχήματα για το «καλό της ανθρωπότητας» ή προς όφελος άλλων εθνών⁹⁶. Η τελευταία αντίληψη είναι αυτή των Ρεαλιστών που συνδέεται με τους Theodor Roosevelt, Richard Nixon και τον πιο ρεαλιστή στα διεθνή από τους πατέρες του αμερικανικού συστήματος Alexander Hamilton. Βλέπουν τη διεθνή πολιτική με όρους της γενικής ισορροπίας των δυνάμεων και των πολύπλοκων περιφερειακών ισοζυγίων ισχύος.

Έτσι τη δεκαετία του '90 η αμερικανική εξωτερική πολιτική αμφιταλαντεύθηκε μεταξύ του Ουίλσονισμού (Clinton) και του τζακσονισμού των ρεπουμπλικανικών πλειοψηφιών στο Κογκρέσο μετά τις ενδιάμεσες εκλογές του 1994⁹⁷. Ο τζακσονισμός λοιπόν εκφράστηκε μέσω των νόμων που επέβαλαν οικονομικές κυρώσεις όχι μόνο σε αντίπαλα κράτη όπως η Κούβα αλλά και σε εταιρείες τρίτων κρατών που

⁹⁴ Zbigniew Brzezinski 'The Grand Chessboard' pp:57-69

⁹⁵ Robert Art "Geopolitics Updated: The Strategy of Selective Engagement" International Security pp:84-88

* (α) την εξάπλωση της δημοκρατίας, θεωρώντας ότι οι δημοκρατίες δεν πολεμούν μεταξύ τους, β) την εξάπλωση του ελεύθερου εμπορίου, θεωρώντας ότι η οικονομική αλληλεξάρτηση καθιστά απαγορευτικό το κόστος των πολέμων, και γ) τη συλλογική ασφάλεια μέσω των πολυμερών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ π.χ. Η συνεργασία όλων των μεγάλων δυνάμεων ενάντια στην ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ το 1990-1).

⁹⁶ Walter Russell Mead: 'The Jacksonian Tradition and American Foreign Policy' The National Interest

⁹⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002 Εκδόσεις Ποιότητα Σελ:392

συναλλάσσονται μαζί τους⁹⁸. Επίσης εκφράστηκε και μέσω της αντίστασης σε νέες πολυμερείς συμφωνίες όπως τη συμφωνία για την προστασία του Περιβάλλοντος ή για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Από την άλλη ο Ουίλσονισμός της κυβέρνησης Clinton άσκησε μεγαλύτερη επιρροή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Θεωρεί τα δημοκρατικά καθεστώτα φιλειρηνικά και διαχωρίζει τα κράτη σε «καλά» και «κακά» με βάση ιδεολογικές (δημοκρατία) και ηθικές (ανθρώπινα δικαιώματα) αρχές⁹⁹. Εξαιτίας λοιπόν της δεσπόζουσας θέσης των ΗΠΑ στο διεθνή καταμερισμό ισχύος η κυβέρνηση Clinton είχε την πολυτέλεια να ακολουθήσει μια ιδεολογική εξωτερική πολιτική και να προβεί σε τέσσερις ανθρωπιστικές επεμβάσεις, στη Σομαλία, στην Αϊτή, στη Βοσνία και στο Κόσσοβο. Οι ρεαλιστές και οι Τζακσονικοί ωστόσο εναντιώθηκαν στις ανθρωπιστικές επεμβάσεις του Clinton.

5.2 Οι Μεταψυχροπολεμικές προεδρίες των ΗΠΑ 1992-2002

Ο George Bush εξελέγη στην προεδρία των ΗΠΑ το 1988. Οι επιλογές λοιπόν της κυβέρνησης Bush συνέβαλαν στη διαμόρφωση της μεταψυχροπολεμικής διεθνούς τάξης σε τρία ζητήματα. Στην επανένωση της Γερμανίας, στο μεταψυχροπολεμικό ρόλο του NATO και στην επιτάχυνση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την επέκτασή της στους τομείς της ΟΝΕ και της ΚΕΠΠΑ. Έτσι η αμερικανική προεδρία κλήθηκε να διαχειριστεί τα αλληλένδετα αυτά ζητήματα σχεδόν ταυτόχρονα γεγονόσ που δείχνει το πόσο κρίσιμοι για το μέλλον της χώρας θα ήταν οι εν λόγω χειρισμοί. Αναφορικά με τη γερμανική επανένωση ο ρόλος της Αμερικής ήταν καταλυτικός. Όταν ξέσπασε η κρίση στην Ανατολική Γερμανία το καλοκαίρι του 1989 το ενδεχόμενο της επανένωσης ήταν πλέον ορατό και έτσι οι ΗΠΑ έθεσαν ως στόχο την επιτάχυνση της διαδικασίας. Οι κυβερνόντες θεωρούσαν ότι εάν η επανένωση γινόταν σταδιακά τότε η ΕΣΣΔ θα κέρδιζε χρόνο για να διαπραγματευτεί την αποδοχή της για την επανένωση έναντι παραχωρήσεων της Βόννης σχετικά με τη συμμετοχή της εννοποιημένης Γερμανίας στο NATO και την παραμονή του Αμερικανικού στρατού και των πυρηνικών όπλων στη Γερμανία¹⁰⁰. Για αυτό και συντόμευσαν τις διαδικασίες θέτοντας το ζήτημα σε διαπραγματεύσεις (μεταξύ Δυτικής Γερμανίας, Ανατολικής Γερμανίας, ΗΠΑ ΕΣΣΔ

⁹⁸ Mark A. Groom bridge 'Missing the Target : the failure of the Helms-Burton Act 'Trade Briefing Paper No 12 Washington D.C. Cato Institute 2001

⁹⁹ John Mearsheimer 'The Tragedy of Great Power Politics pp:15-16'

¹⁰⁰ Zelikow Philip, Rice Condoleezza, 'Germany Unified and Europe Transformed. A Study in Statecraft.' (U.S.A.: Harvard University Press, 1998), σελ. 160.

Γαλλίας και Βρετανίας) με σκοπό την επίλυση του προβλήματος και τη διευθέτηση του ρόλου της Γερμανίας στο νέο διεθνές περιβάλλον. Η ΕΣΣΔ δεν επιθυμούσε την επανένωση και ανταυτού πρότεινε την ουδετερότητά της χωρίς να μπορεί να υπερασπιστεί την πρότασή της. Ωστόσο ο Γκορμπατσόφ εκδήλωνε την πρόθεσή του για ριζικές μεταρρυθμίσεις στη σοβιετική οικονομία και πολιτική. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η διακήρυξη της συνόδου του NATO που έγινε στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 1990, να φανερώσει τις σαφείς προθέσεις της Συμμαχίας να πάψει να αντιμετωπίζει την ΕΣΣΔ ως εχθρό. Λίγες μέρες αργότερα η σύνοδος των G-7 ζήτησε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να επεξεργαστεί μέτρα ενίσχυσης της σοβιετικής οικονομίας¹⁰¹. Τελικά ο Γκορμπατσόφ αποδέχτηκε την ένταξη της επανενωμένης Γερμανίας στο NATO παρά τις εσωτερικές αντιδράσεις και αυτό λόγω της διακήρυξης της οικονομικής βοήθειας και της εσωτερικής κρίσης που έφερε την απόσχιση των δημοκρατιών της Βαλτικής από την ΕΣΣΔ. Η κατάληξη αυτή δικαίωνε τις επιλογές της κυβέρνησης Bush.

Σχετικά με το μέλλον του NATO στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να είναι στο επίκεντρο και υπό την υψηλή εποπτεία τους. Το 1990 ο Bush πρότεινε τη μετάβαση σε ένα περισσότερο πολιτικό και λιγότερο στρατιωτικό NATO, τον επαναπροσδιορισμό του πυρηνικού δόγματος της ευέλικτης ανταπόδοσης και την υιοθέτηση της λογικής της χρήσης των πυρηνικών όπλων ως έσχατου μέσου παράλληλα με τη σταδιακή μείωσή τους, τη συνομολόγηση κοινής διακήρυξης με τα κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας με την οποία να δηλώνεται αμοιβαία το τέλος της εχθρότητάς τους και τη θεσμοθέτηση της ΔΑΣΕ/ΟΑΣΕ. Η Βρετανία είδε την πρόταση με σκεπτικισμό καθώς είχε ενστάσεις για τη μεταβολή του πυρηνικού δόγματος και την εξομάλυνση των σχέσεων της συμμαχίας με το κομμουνιστικό μπλόκ. Η Γαλλία ανησυχούσε για το διογκούμενο στρατιωτικό ρόλο του NATO στην Ευρώπη σε περίπτωση υιοθέτησης της πρότασης και η Γερμανία η οποία αμέσως την αποδέχθηκε¹⁰². Η πρόταση λοιπόν υιοθετήθηκε σχεδόν αυτούσια στη Σύνοδο του Λονδίνου, γεγονός που ενίσχυσε τον ρόλο των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα¹⁰³.

Τέλος, αναφορικά με την οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η κυβέρνηση Bush είχε ως στόχο τη διατήρηση του αμερικανικού ρόλου στην Ευρώπη και στη νέα εποχή. Οι επιλέγουν την παρέμβαση στα της Ευρώπης, η οποία υπαγορεύεται από τα εθνικά συμφέροντα και το νέο ρόλο της υπερδύναμης στο

¹⁰¹ Το ίδιο σελ:325-333

¹⁰² Zelikow Philip, Rice Condoleezza, *Germany Unified and Europe Transformed. A Study in Statecraft*, op. cit., σ σ, 318-320.

¹⁰³ New York Times, 06/07/1990.

μονοπολικό διεθνές σύστημα. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 η αμερικανική στρατηγική για την Ευρώπη ήταν ο κεντρικός ρόλος του NATO στην ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια. Αφού λοιπόν η οικονομική εννοποίηση προχωρούσε με γοργούς ρυθμούς και ασφάλεια. Αφού λοιπόν η οικονομική εννοποίηση προχωρούσε με γοργούς ρυθμούς ελέω γερμανικής επανένωσης και η επιβολή δικλείδων ασφαλείας για τις αμερικανικές ανησυχίες δεν ήταν εύκολη ως πιο πρόσφορη δίοδος για τη συνέχιση του αμερικανικού ελέγχου στα της Ευρώπης κρίθηκε η διατήρηση της Ατλαντικής Συμμαχίας και η προβολή ενός κοινού οράματος για μια νέα παγκόσμια τάξη. Η Washington ήθελε τους Ευρωπαίους εταίρους της να μιλούν με μια φωνή μόνο εάν επαναλαμβάνουν αυτά που τους λένουν οι ΗΠΑ¹⁰⁴. Συνολικά η δεκαετία του '90 εισήγαγε τις ΗΠΑ σε μια εποχή συμμαχίας μεταξύ Ουίλσονισμού και Χαμιλτονισμού κατά την οποία προσπαθούν να υποστηρίξουν τις αξίες τους σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσω της παρέμβασής τους στη διεθνή πολιτική και μέσω της προώθησης του οράματος μιας νέας παγκόσμιας τάξης¹⁰⁵.

Η εξωτερική πολιτική του Clinton

εκφράστηκε μέσω της Ουίλσονικής παράδοσης, πραγματοποιώντας τέσσερις ανθρωπιστικές επεμβάσεις στη Σομαλία, στην Αιτή, στη Βοσνία και στο Κόσσοβο. Οι επεμβάσεις αυτές παρουσίαζαν δυο σημαντικά χαρακτηριστικά, το πρώτο χαρακτηριστικό ότι ήταν εξαιρετικά επιλεκτικές και το δεύτερο ότι ίδιος δεν ήταν διατεθειμένος να διακινδυνεύσει αμερικανικές απώλειες για χάριν τους. Η πρώτη επέμβαση έγινε το 1993 στη Σομαλία και ανέδειξε την έλλειψη αντοχής του Clinton σε αμερικανικές απώλειες. Η αποστολή των Η. Ε. στη Σομαλία ξεκίνησε επί προεσβύτερου Bush ως μια επιχείρηση επιτήρησης της ανακωχής των εμπλεκόμενων πλευρών στον

¹⁰⁴ Αρβανιτόπουλος Κ. στο Αρβανιτόπουλος Κ.-Ήφαιστος Π., *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, ορ. Cit, Σελ:167

¹⁰⁵ Mead Walter Russell, *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*, ορ. cit., σελ.269

εμφύλιο πόλεμο της Σομαλίας¹⁰⁶. Ο Clinton τη μετέτρεψε σε επιβολή της ειρήνης και της δημιουργίας κράτους. Αυτό τον έφερε σε σύγκρουση με τις ένοπλες ομάδες της άναρχης αυτής χώρας και έτσι οι ΗΠΑ αποχώρησαν έχοντας μικρές απώλειες. Η δεύτερη επέμβαση του Clinton ήταν στην Αϊτή το 1994 όπου υπό την αιγίδα των Η.Ε. είχε σκοπό να αναστυλώσει το δημοκρατικό καθεστώς της¹⁰⁷. Αξίζει ωστόσο να αναφέρουμε ότι η μόνη ιδιαιτερότητα σε σχέση με τις άλλες αμερικανικές επεμβάσεις στη Λατινική Αμερική είναι ότι ήταν υπέρ της αριστερής πλευράς σε μια καθαρά εσωτερική πολιτική διαμάχη. Οι άλλες δυο τελευταίες επεμβάσεις αναφέρονται στην κατάρρευση της παλαιάς σοσιαλιστικής γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας. Η γιουγκοσλαβική κρίση του 1991 με τον κροατικό πόλεμο και έπειτα το 1992-5 τον βοσνιακό πόλεμο έφερε την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος όχι όμως και την πρόοδο προς την δημοκρατία και την ελεύθερη αγορά. Ο Πρόεδρος Bush είχε αρνηθεί να επέμβει στρατιωτικά καθώς υποστήριζε ότι δεν διακυβεύονταν σημαντικά αμερικανικά εθνικά συμφέροντα και έτσι δεν ήταν διατεθειμένος να εμπλέξει τον αμερικανικό στρατό σε καταστάσεις ανταρτοπόλεμων. Η πολιτική του Clinton στην περιοχή επέφερε την κροατομουσουλμανική συμμαχία και την ενίσχυση της Κροατίας και των Μουσουλμάνων της Βοσνίας αφήνοντας πρόσβαση σε ισλαμιστές εθελοντές και σε όπλα από το Ιράν αλλά και την Αλ Κάιντα του Μπίλ Λάντεν με αποτέλεσμα να αλλάξει η τοπική στρατιωτική ισορροπία σε βάρος της Σερβικής πλευράς¹⁰⁸. Η επιτυχία της πολιτικής του Clinton στην περιοχή οδήγησε στην Συμφωνία του Ντέιτον/Παρισιού που ειρήνευσε την Βοσνία με βάση μια πολυμερή ομοσπονδιακή συνταγματική ρύθμιση. Η Συμφωνία ωστόσο δεν έλυσε το πολιτικό πρόβλημα που προκάλεσε τον Βοσνιακό πόλεμο. Οι Κροάτες και οι Σέρβοι που αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού της συνεχίζουν να υποστηρίζουν την ένωσή τους με τις μητέρες πατρίδες τους¹⁰⁹. Ωστόσο ο Kissinger υποστηρίζει ότι η πολιτική αυτή του Clinton επέφερε ένα παραδοσιακό διεθνές προτεκτοράτο τύπου 19^{ου} αιώνα για την επ'αόριστον επιβολή της

¹⁰⁶ Bill Clinton 'My Life' Knopf pp:447, 457, 458, 502, 539, 555, 556

¹⁰⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002 Εκδόσεις Ποιότητα Σελ:395

¹⁰⁸ Marcia C. Kurop 'Al Qaedas Balkan Links' Wall Street Journal-Europe 1.11.2001

¹⁰⁹ Wall Street Journal-Europe 13.11.2000

τάξης σε μια ανέκαθεν ταραχώδη περιοχή της Ευρώπης και όχι την Ουίλσονιανή πρόοδο της Βοσνίας προς τη δημοκρατία¹¹⁰.

Η τελευταία ανθρωπιστική επέμβαση του Clinton ήταν στην περιοχή του Κοσσόβου και αποτέλεσε τη δεύτερη μεγαλύτερη αμερικανική στρατιωτική επιχείρηση από την εποχή του Βιετνάμ (η πρώτη ήταν στον Περσικό Κόλπο το 1991)¹¹¹. Η κρίση ξέσπασε όταν ο Αλβανικός Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσόβου ξεκίνησε ένοπλη εξέγερση κατά της Σερβίας με στόχο την απόσχιση του Κοσσόβου. Αρχικά η κυβέρνηση του Clinton ήταν αντίθετη στον Αλβανικό Απελευθερωτικό Στρατό¹¹². Όμως η στάση του Clinton άλλαξε όταν η Σερβία αντεπιτέθηκε με επιτυχία. Η κυβέρνηση Clinton θεώρησε ότι ο Μιλόσεβιτς ετοίμαζε μεγάλη εκδίωξη του αλβανικού πληθυσμού από το Κόσσοβο με σκοπό την μόνιμη αλλαγή της δημογραφίας της πολύπαθης επαρχίας. Όντος ο Μιλόσεβιτς διαμόρφωσε το σχέδιο της εθνοκάθαρσης στο Βελιγράδι στις αρχές του 1999 όταν η επέμβαση του NATO ήταν αναπόφευκτη. Όπως είχε επισημάνει και ο Kissinger «οι πρόσφυγες που γέμισαν τις τηλεοπτικές οθόνες μετά την έναρξη των βομβαρδισμών του NATO ήταν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό το αποτέλεσμα των ενεργειών του NATO παρά η αιτία που τις προκάλεσε»¹¹³. Ωστόσο η κυβέρνηση Clinton έχασε την ευκαιρία για την ειρηνική αντιμετώπιση της κρίσης κατά τη διεθνή μεσολάβηση στο Ραμπουγιέ και στο Παρίσι τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 1999. Το διάστημα εκείνο η Σερβική πλευρά υπό την απειλή της επέμβασης του NATO φάνηκε διατεθειμένη να εκχωρήσει σημαντικά δικαιώματα αυτοκυβέρνησης στους Αλβανούς του Κοσσόβου αν βέβαια δεν αμφισβητείτο η σερβική κυριαρχία. Εν τούτοις η κυβέρνηση Clinton προχώρησε στην επέμβαση στο Κόσσοβο νομίζοντας ότι ο Μιλόσεβιτς θα υποχωρούσε έπειτα από ολιγοήμερους βομβαρδισμούς¹¹⁴. Αντ'αυτού ο Μιλόσεβιτς υλοποίησε ένα προετοιμασμένο σχέδιο εκδίωξης του μισού αλβανικού πληθυσμού του Κοσσόβου στέλνοντας περίπου 800.000 πρόσφυγες στην Αλβανία και στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Στη συνέχεια ο Clinton

¹¹⁰ Henry Kissinger 'Does America Needs a Foreign Policy?' pp:431-5

¹¹¹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002. Εκδόσεις Ποιότητα Σελ:397

¹¹² Bill Clinton 'My Life' Knopf pp: 849-50 860 Kosovo Liberation Army

¹¹³ Henry Kissinger 'Does America Needs a Foreign Policy?' pp:427

¹¹⁴ Harry Papatotiriou 'The Kosovo War: Kosovar insurrection, Serbian retribution and NATO intervention' Journal of Strategic Studies

διεύρυνε την αεροπορική εκστρατεία του συμπεριλαμβάνοντας μη στρατιωτικούς στόχους στη Σερβία¹¹⁵. Βέβαια αξίζει να τονίσουμε ότι ο βομβαρδισμός και η καταστροφή των υλικών υποδομών ενός ευρωπαϊκού κράτους οδηγούσε σε υπονόμευση της εσωτερικής νομιμοποίησης της επέμβασης είτε στις ΗΠΑ είτε σε συμμαχικά κράτη. Όμως εξαιτίας του αριθμού των προσφύγων της εθνοκάθαρσης η δυτική κοινή γνώμη δεν αντέδρασε αρνητικά για το εσωτερικό του ΝΑΤΟ. Τον Ιούνιο του 1999 ο Μιλόσεβιτς υπέκυψε και δέχθηκε την είσοδο ειρηνευτικής δύναμης των Η.Ε. στο Κόσσοβο. Η πολιτική του Clinton στη Βοσνία και στο Κόσσοβο κληροδότησε ένα επ'άριστον διεθνές προτεκτοράτο. Επίσης, η πτώση του Μιλόσεβιτς το 2000 χαρακτήρισε την πολιτική του Clinton στη Γιουγκοσλαβία επιτυχής. Ακόμα, η αμερικανική επέμβαση στο Κόσσοβο ανέδειξε την υπεροχή των ΗΠΑ σε στρατιωτικά μέσα και το ότι οι ΗΠΑ είναι σε θέση να πλήξουν οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη με ακρίβεια στόχευσης που μετρίεται σε μέτρα¹¹⁶.

Στην πρώτη **κυβέρνηση Bush**, ιδιαίτερα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, οι νεοσυντηρητικοί αναλαμβάνουν, σχεδόν εξ' ολοκλήρου, την διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, με πρωτεργάτες τον Paul Wolfowitz-Υφυπουργό Άμυνας και τον Donald Rumsfeld-Υπουργό Άμυνας. Στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 πραγματοποιείτε το τρομοκρατικό χτύπημα με στόχο τους Δίδυμους Πύργους στη Νέα Υόρκη και το Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον. Υπαίτια για αυτή την επίθεση η ισλαμική τρομοκρατική οργάνωση al-Qaeda με αρχηγό τον Osama Bin Laden. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Bush υποστήριξε ότι το μίσος για την ελευθερία, την δημοκρατία και τις κοινωνικές ελευθερίες που απολαμβάνουν οι αμερικάνοι ήταν αυτό που οδήγησε την al-Qaeda στο τρομοκρατικό αυτό χτύπημα. Συγκεκριμένα σε ένα λόγο του προς την Ολομέλεια της αμερικανικής Βουλής και προς τον αμερικανικό λαό το 2001 λέει χαρακτηριστικά: «Μισούν αυτό που εμείς βλέπουμε σωστό σε αυτό το νομοθετικό σώμα... μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση, ενώ οι αρχηγοί τους είναι αυτοχειροτόνητοι. Μισούν την ελευθερία μας- την ελευθερία της πίστης, την ελευθερία του λόγου, την ελευθερία της εκλογής του πολιτικού μας αντιπροσώπου, την ελευθερία του να διαφωνούμε μεταξύ μας»¹¹⁷. Στο εσωτερικό των Ηνωμένων Πολιτειών της

¹¹⁵ Bill Clinton 'My Life' Knopf pp:848-51 Kosovar Albanians

¹¹⁶ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου: Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002 Εκδόσεις Ποιότητα Σελ:400

¹¹⁷ Βλέπε το λόγο του George W.Bush Address to a Joint Session of Congress and the American People

Αμερικής η κυβέρνηση Bush δημιούργησε καινούργιες νομοθεσίες και όργανα, με απώτερο σκοπό την ετοιμότητα, την αποτροπή και την έγκαιρη αντιμετώπιση πιθανών τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον των ΗΠΑ, αλλά και φυσικών καταστροφών¹¹⁸. Τα σημαντικότερα ήταν το Homeland Security Act¹¹⁹ το οποίο επιτρέπει στη κυβέρνηση και τα αρμόδια όργανα να παρακολουθούν τους πολίτες μέσω καμερών, το United States Department of Homeland Security που είναι αρμόδιο για την προστασία της επικράτειας των ΗΠΑ από τρομοκρατικές επιθέσεις και να επεμβαίνει έγκαιρα στην περίπτωση φυσικών καταστροφών, το Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001, γνωστό και με την ονομασία, USA PATRIOT Act¹²⁰, το οποίο επιτρέπει στη κυβέρνηση Bush και στα αρμόδια όργανα να παρακολουθούν τους πολίτες όχι μόνο μέσω καμερών, αλλά τους δίνει επιπλέον τη δυνατότητα να μπορούν να παρακολουθούν τα τηλέφωνα τους, τα email τους, να έχουν πρόσβαση σε ιατρικά, οικονομικά και άλλα αρχεία, σε τραπεζικούς λογαριασμούς και γενικά σε όλα τα προσωπικά τους στοιχεία, τα οποία νομίζουν οι εκάστοτε αρμόδιοι, ότι μπορούν να τους φανούν χρήσιμα. Διεύρυνε την αρμοδιότητα του Secretary of the Treasury ώστε να μπορεί να ελέγχει τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται με αλλοδαπούς και έδωσε το δικαίωμα στις αρμόδιες αρχές για την μετανάστευση, να μην επιτρέπουν την είσοδο και να αποπέμπουν αλλοδαπούς που θεωρούν ύποπτους σαν τρομοκράτες. Οι νέες αυτές νομοθεσίες επιδέχονται πληθώρα επικρίσεων, αφού παραβιάζουν κάθε προσωπική ελευθερία του ανθρώπου.

Όπως είναι φυσικό εκτός από τις ανθρώπινες απώλειες και τις υλικές ζημιές, το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 κατάφερε να πλήξει την αμερικανική οικονομία και ο αντίκτυπός του να επηρεάσει τις παγκόσμιες αγορές. Ενδεικτικά να αναφέρω ότι ο δείκτης Dow Jones του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης έπεσε κατά 684 μονάδες ή 7.1%, η μεγαλύτερη ημερήσια πτώση στην ιστορία του, ενώ ο ίδιος δείκτης κατάφερε να κάνει και το ιστορικό εβδομαδιαίο ρεκόρ πτώσης στην ιστορία του, με 1.369 μονάδες ή 14.3%. Επίσης μελλοντικά είναι πολύ πιθανό να παρουσιαστούν προβλήματα υγείας στους κατοίκους των περιοχών γύρω από τη Νέα Υόρκη, διότι με την κατάρρευση των Δίδυμων Πύργων και με τις πυρκαγιές που ξέσπασαν

¹¹⁸ Φυσικές καταστροφές μπορεί να είναι οι συνέπειες από έναν ανεμοστρόβιλος, ένα σεισμό, από μία καταιγίδα κτλ

¹¹⁹ Βλέπε <http://www.whitehouse.gov/deptofhomeland/bill/>

¹²⁰ Βλέπε <http://www.epic.org/privacy/terrorism/hr3162.html>

απελευθερώθηκαν στην ατμόσφαιρα τοξικές ουσίες πολύ επικίνδυνες για την ανθρώπινη υγεία. Αμέσως μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η απάντηση της κυβέρνησης Bush ήταν η ανακοίνωση της αρχής του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας¹²¹, με απώτερο σκοπό την εξάρθρωση της διεθνούς τρομοκρατίας. Με τον όρο αυτό αναφέρονται σε όλες τις στρατιωτικές, πολιτικές και νομικές ενέργειες για τον περιορισμό της εξάπλωσης της τρομοκρατίας. Αναλυτικότερα οι σκοποί του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας είναι:

- Να αναγνωρίσει, να εντοπίσει και να εξαρθρώσει τους τρομοκράτες μαζί με τις οργανώσεις τους.
- Να αρνηθεί την επιχορήγηση, την υποστήριξη και το άσυλο στους τρομοκράτες.
- Να απαγορεύσει και να εμποδίσει την υλική υποστήριξη προς τους τρομοκράτες.
- Η διεθνής κοινότητα να ενισχύσει τα αδύναμα κράτη, έτσι ώστε να αποτρέψει την χρησιμοποίησή τους από τους τρομοκράτες σαν καταφύγια.
- Να υπερασπίζεται τους αμερικανούς πολίτες και τα αμερικανικά συμφέροντα τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.

Η αμερικανική στρατηγική για τη διεθνή καταπολέμηση της τρομοκρατίας βασίζεται σε δύο επιμέρους στρατηγικές: α) Στην Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας (National Security Strategy) και β) στη Στρατηγική για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (Strategy for Countering Terrorism). Η πρώτη επισημαίνει την προειδοποίηση προς τα επονομαζόμενα κράτη-καταφύγια των τρομοκρατών, για τον αν θα επιτρέψουν ή όχι στους τρομοκράτες να χρησιμοποιήσουν το έδαφός τους σαν καταφύγιο, ενώ η δεύτερη επισημαίνει την διάδοση της Δημοκρατίας σαν «αντίδοτο» στη τρομοκρατία. Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν το 2001, ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003,

¹²¹ Χαρακτηριστικά ο Πρόεδρος Bush είπε: «Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated... And we will pursue nations that provide aid or safe haven to terrorism. Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists. From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime.» «...today's war on terror is like the Cold War. It is an ideological struggle with an enemy that despises freedom and pursues totalitarian aims....I vowed then that I would use all assets of our power of Shock and Awe to win the war on terror. And so I said we were going to stay on the offense two ways: one, hunts down the enemy and brings them to justice, and takes threats seriously; and two, spread freedom».

καθώς και οι πιέσεις που ασκούν οι ΗΠΑ προς το Ιράν¹²² είναι ενέργειες που απορρέουν από τον Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας. Να αναφερθεί εδώ ότι ο Πρόεδρος Bush και τα στελέχη της κυβέρνησής του, εκμεταλλευόμενοι στην προεκλογική τους εκστρατεία, πριν τις εκλογές του 2004, την απειλή αυτή των ΗΠΑ από τους τρομοκράτες και την ανάγκη για προστασία των Αμερικανών πολιτών από άλλη μία ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση, κατάφεραν να επανεκλεγούν για δεύτερη συνεχόμενη τετραετία.

Το 2001, μετά από την άρνηση της κυβέρνησης των Taliban να συνεργαστούν με την κυβέρνηση των ΗΠΑ, ώστε να παραδώσουν τα μέλη της al-Qaeda που είχαν βρει καταφύγιο στο έδαφος της επικράτειάς τους, και με τη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας, πραγματοποιείτε η εισβολή στο Αφγανιστάν. Σε διάστημα τριών μηνών, μετά από μία σειρά αεροπορικών και χερσαίων επιχειρήσεων, όλες σχεδόν οι δυνάμεις των Taliban και της al-Qaeda είχαν εγκαταλείψει το Αφγανιστάν, διαφεύγοντας κυρίως προς τα σύνορα με το Πακιστάν. Οι ΗΠΑ εγκατέστησαν μία δημοκρατική κυβέρνηση, αλλά ακόμα και σήμερα οι συγκρούσεις δεν έχουν κοπάσει, αφού οι Taliban αναδιοργανωμένοι, συνεχίζουν να εξαπολύουν επιθέσεις προσπαθώντας να ανατρέψουν την νόμιμη κυβέρνηση του Αφγανιστάν.

Το 2002 ανακοινώνεται από τον πρόεδρο Bush το "Bush Doctrine", είναι το όνομα μιας σειράς από κατευθυντήριες οδηγίες, οι οποίες επισημοποιήθηκαν με την «National Security Strategy of the United States of America»¹²³ που ανακοίνωσε ο πρόεδρος Bush στις 20 Σεπτεμβρίου 2002, εγκαινιάζοντας μία καινούργια φάση στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Η νέα αυτή εξωτερική πολιτική, δημιουργημά κυρίως του Υφυπουργού Αμύνης Paul Wolfowitz σε συνεργασία με τον Υπουργό Άμυνας Donald Rumsfeld, έδινε έμφαση στον Προειδοποιητικό ή Προληπτικό Πόλεμο¹²⁴, στην

¹²² Εκτός από το φόβο των αμερικανών για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, πιστεύουν ότι το Ιράν υποθάλπει την τρομοκρατία.

¹²³ Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής

Βλέπε <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

¹²⁴ Αν και υπάρχει διαφορά μεταξύ των 2 αυτών όρων, πολλές φορές χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε ο ένας όρος να εναλλάσσει τον άλλον. Προειδοποιητικός Πόλεμος (Pre-emptive War) σημαίνει ότι ένα κράτος πιστεύει ότι θα δεχθεί άμεση επίθεση και χτυπά αυτό πρώτο τον αντίπαλο, ενώ Προληπτικός Πόλεμος. (Preventive War) σημαίνει ότι ένα κράτος επιτίθεται σε ένα άλλο που δεν αποτελεί απειλή, αλλά το πρώτο κράτος πιστεύει ότι το δεύτερο θα αποτελέσει απειλή στο μέλλον.

στρατιωτική υπεροχή, στην μονόπλευρη δράση, στην διάδοση των αρχών της Δημοκρατίας, της Ελευθερίας και της Ασφάλειας σε όλα τα έθνη, καθώς επίσης ανέφερε την αναγκαιότητα για επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ και ανατροπή του καθεστώτος του Saddam Hussein.

Ένα δόγμα προληπτικού πολέμου είναι ιστορικά πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί για 2 κυρίως λόγους:

- Πρώτον δείχνει επιθετικότητα, κάτι το οποίο αποδυναμώνει την εγχώρια και ιδιαίτερα τη διεθνή υποστήριξή του, καθώς επίσης προκαλεί εχθρότητα προς τους υποστηρικτές του.
- Δεύτερον απαιτεί ιδιαίτερα μεγάλη νοημοσύνη για να δικαιολογηθούν οι πόλεμοι αυτοί, αφού ουσιαστικά δεν θα υπάρχει καμία εμφανής απειλή. Και αν ακόμα κατορθωθεί να δικαιολογηθούν κάποιοι πόλεμοι, αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνεται σε μόνιμη βάση. Σύμφωνα με το δόγμα αυτό, η επόμενη κίνηση των Ηνωμένων Πολιτειών έπρεπε να είναι η ανατροπή του Saddam Hussein από το Ιράκ. Τον Μάρτιο του 2003 τα αμερικανικά και αγγλικά αεροπλάνα, παραμελώντας εντελώς τον ΟΗΕ και δρώντας τελείως μονόπλευρα, βομβαρδίζουν τη πρωτεύουσα του Ιράκ και σε διάστημα μικρότερο από ένα μήνα η χώρα βρίσκεται υπό πλήρη κατοχή. Οι ιρακίνοι πανηγυρίζουν στους δρόμους για την ανατροπή του Saddam και δέχονται τους αμερικανούς απελευθερωτές τους με ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Την 1^η Μαΐου 2003 ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών George W. Bush ανακοίνωσε «the end of major combat operations». Σε καμία περίπτωση αυτό δεν σήμαινε ότι η ειρήνη είχε επιστρέψει στην περιοχή. Αντιθέτως, από τότε ξεκινά το μεγάλο κύμα δολιοφθοράς, του αμερικανικού στρατού από την al-Qaeda και η ενδοθηρσκευτική βία, με αποτέλεσμα χιλιάδες ιρακίνοι πολίτες να πέφτουν νεκροί από επιθέσεις αυτοκτονίας. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών επιδιώκει να χρηματοδοτήσει την περαιτέρω συνέχιση του πολέμου. Ο λαός των Ηνωμένων Πολιτειών επιθυμεί την αποχώρηση των στρατευμάτων από το Ιράκ το συντομότερο, ρίχνοντας την δημοτικότητα του προέδρου Bush στο ναδίρ. Το μέλλον του Ιράκ και της εμπλοκής των Ηνωμένων Πολιτειών στη περιοχή παραμένει αβέβαιο, καθώς δεν ελήφθη συγκεκριμένη απόφαση μεταξύ των χωρών που πήραν μέρος στο Sarm-el-Seikh της Αιγύπτου, με το Ιράν να αποχωρεί. Η προσπάθεια των ΗΠΑ να επιβάλλουν το αμερικανικό μοντέλο Δημοκρατίας στο Ιράκ, στέφθηκε από πλήρη αποτυχία, καθώς υποτίμησαν τις προϋποθέσεις που θα έπρεπε να υπάρχουν για να προχωρήσουν σε μία τέτοια πράξη. Παρόλη την αποτυχία στο Ιράκ, συνεχίζουν τις πιέσεις προς το Ιράν. Το 2005

παρατηρείται μία αλλαγή στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ ως προς το Ιράν. Ενώ μέχρι τότε ο πρόεδρος Bush, αλλά και ο προκάτοχός του Clinton, χρησιμοποιούσε τη διπλωματία και την απειλή κυρώσεων για να περιορίσει τις ενέργειες του Ιράν, τώρα στρέφεται σε μία πολιτική απομόνωσης του, προώθησης της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάτι το οποίο σημαίνει αλλαγή καθεστώτος, και απαίτηση για την πλήρη αναστολή των πυρηνικών του εργασιών, ακόμα και αν αυτό προϋποθέτει στρατιωτική επέμβαση. Καταλυτικός παράγοντας σε αυτή την αλλαγή πολιτικής υπήρξε η 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Τον Ιανουάριο του 2002, αμέσως μετά την εισβολή στο Αφγανιστάν, ο πρόεδρος Bush κατέταξε το Ιράν στον «άξονα του κακού» στο μήνυμά του "State of Union"¹²⁵, ενώ τάχθηκε ξεκάθαρα υπέρ της αλλαγής καθεστώτος στη χώρα.¹²⁶

Ένας ακόμα βασικός παράγοντας της πολιτικής αυτής ήταν η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών θεσμών, σε μία χώρα που οι βασικές ελευθερίες ήταν και παραμένουν σημαντικά περιορισμένες. Το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ στην προσπάθειά του αυτή, χρηματοδότησε αντικαθεστωτικές ομάδες του Ιράν, για πόλεμο φθοράς κατά της ηγεσίας του. Τελικά το σχέδιο για αλλαγή καθεστώτος εγκαταλείφθηκε, αφού οι αντικαθεστωτικές ομάδες δεν συγκέντρωναν τις απαραίτητες δυνάμεις για την πραγματοποίηση αυτού του στόχου. Προσπαθούν να σταματήσουν το πυρηνικό του πρόγραμμα και το κατηγορούν για συνεργασία με τρομοκρατικές οργανώσεις. Φυσικά δεν μπορούν να επιτεθούν με στρατιωτικές δυνάμεις, αφού ήδη απασχολούν μεγάλο αριθμό δυνάμεων στο Ιράκ, αλλά αντί αυτού απαιτούν την επιβολή από το Συμβούλιο Ασφαλείας κυρώσεων, απαίτηση για την οποία έρχονται αντιμέτωπες με τη Ρωσία και την Κίνα, οι οποίες συνεργάζονται με το Ιράν. Οι ΗΠΑ δεν έχουν αποκλείσει το ενδεχόμενο αεροπορικών βομβαρδισμών των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν. Το Ιράν όμως και αυτό από την πλευρά του παραβιάζει συνεχώς την Nuclear Non Proliferation Treaty, όντως χρηματοδοτεί τρομοκρατικές οργανώσεις προκαλώντας αστάθεια στη Μέση Ανατολή, και ιδιαίτερα μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον πρόεδρο Mahmud Ahmadinejad, αρνείται κατηγορηματικά να παύσει το πυρηνικό του πρόγραμμα.

¹²⁵ "He shall from time to time give to Congress information of the State of the Union and recommend to their Consideration such measures as he shall judge necessary and expedient," Article II, Sec. 3, U.S. Constitution

¹²⁶ "...our nation hopes one day to be the closest of friends with a free and democratic Iran."

Σε μία Μέση Ανατολή που βράζει στους ρυθμούς του πολέμου, ο ΟΗΕ προσπαθεί να εξομαλύνει την κατάσταση και προτρέπει τα εμπλεκόμενα κράτη να σέβονται τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις σχετικές συμφωνίες, είτε αυτό σημαίνει σεβασμός των κεφαλαίων περί πολέμου από τις ΗΠΑ, είτε μη παραβίαση της Nuclear Non Proliferation Treaty από το Ιράν. Τέλος, ο γεωγραφικός χώρος της αμερικανικής αυτοκρατορίας άλλαξε επανειλημμένα στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα¹²⁷. Στην αρχή ήταν μια ημισφαιρική αυτοκρατορία που εκτεινόταν ανατολικά στην Καραϊβική, νότια στην Κεντρική Αμερική και δυτικά στον Ειρηνικό. Στα μέσα του αιώνα είχε επεκτείνει την επιρροή της στην Ευρώπη, και στο μεγαλύτερο διάστημα του ψυχρού πολέμου η ασφάλεια της Δυτικής Ευρώπης έδειχνε να την ενδιαφέρει περισσότερο από την Ασία ή την Καραϊβική. Ωστόσο με τον καιρό η Μέση Ανατολή έφτασε να αποτελεί το κεντρικό σημείο γύρω από το οποίο περιστρεφόταν η αμερικανική στρατηγική, και αυτό εξαιτίας του Ισραήλ, του πετρελαίου, και της τρομοκρατίας. Έτσι με το τέλος του Ψυχρού πολέμου προσφέρθηκαν στην ανανεωμένη Αμερικανική στρατιωτική δύναμη πολλές ευκαιρίες εναντίον των επικίνδυνων εκείνων κρατών που θα απειλούσαν το Ισραήλ θα διέθεταν πετρέλαιο και θα υποστήριζαν την τρομοκρατία. Οι ΗΠΑ λοιπόν δεν μπορούσαν να το αποφύγουν και έτσι το ερώτημα πλέον ήταν αν θα το έκαναν μόνες τους ή σε συνεργασία με τους παραδοσιακούς συμμάχους τους. Συμπερασματικά, οι προεδρίες George Bush πατρός και Bill Clinton κλήθηκαν να διαμορφώσουν το ευρύτερο μεταψυχροπολεμικό πλαίσιο της αμερικανικής στρατηγικής, αλλά και να λάβουν σημαντικές αποφάσεις για το μέλλον της αμερικανικής παγκόσμιας υπεροχής και γενικότερα για το διεθνές σύστημα. Και οι δυο ακολούθησαν το ρεύμα του φιλελεύθερου διεθνισμού/ιδεαλισμού που προέκυπτε από τη ένωση στοιχείων της ουίλσονιανής και της χαμίλτονιανής παράδοσης. Στην πολιτική τους κατευθύνθηκαν προς τις πολυμερείς διαδικασίες διαπραγμάτευσης των μεγάλων διεθνών ζητημάτων, ενώ προτίμησαν να κεφαλαιοποιήσουν την αμερικανική στρατιωτική και οικονομική ισχύ σε διπλωματικές ενέργειες για την υλοποίηση των στρατηγικών τους στόχων. Έτσι υποστήριξαν την διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την εξέλιξη της προς την πολιτική ενοποίηση και την κοινή άμυνα. Ωστόσο για να εξυπηρετήσουν τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ εκμεταλλεύτηκαν το τέλος του Ψυχρού πολέμου και την ήπια επιβολή των στρατηγικών τους επιλογών επί της ΕΕ, μέσω της προώθησης του NATO ως απαραίτητου θεσμού για την ευρωπαϊκή άμυνα. Από την άλλη ο υιός Bush

¹²⁷ Niall Ferguson 'Κολοσσός η Άνοδος και η πτώση της Αμερικανικής Αυτοκρατορίας' εκδόσεις Παπαζήση σελ:252-253

αποδεχόμενος την έντονη εισροή των τζακσονικών παραδοχών στην κυβέρνησή του και χωρίς να μεταβάλλει ουσιαστικά τις αρχές και τους στόχους της αμερικανικής εξωτερικής του πολιτικής προτίμησε την αλλαγή μέσων. Στράφηκε προς τη μονομερή δράση για την υλοποίηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής υπονομεύοντας έτσι τις πολυμερείς διαδικασίες διεθνούς συνεργασίας και τους διεθνείς θεσμούς. Για πρώτη φορά αμερικανική κυβέρνηση απέσυρε την αφοσίωσή της από την ευρωπαϊκή ενότητα, έθεσε σε δεύτερη μοίρα την παραδοσιακή Ατλαντική Συμμαχία και οδήγησε τις ευρωατλαντικές σχέσεις σε ψυχρότητα.

Επίλογος

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ Σήμερα

Συνοψίζοντας ορισμένα από τα πιο σημαντικά συμπεράσματα στα οποία μας οδήγησε η παρούσα ανάλυση καταλήγουμε στο ότι η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. και η πτώση του τείχους του Βερολίνου σηματοδότησαν μία εντελώς νέα εποχή για την Ευρώπη, τις σχέσεις της με τη μόνη εναπομείνισσα υπερδύναμη, αλλά και για τον κόσμο γενικότερα. Η μονοπολική δομή θέτει το διεθνές σύστημα σε μια διαρκή αναζήτηση ισορροπίας. Καμία δύναμη δεν είναι προς το παρόν σε θέση να εξισορροπήσει την αμερικανική ισχύ. Σύμφωνα όμως με το Waltz¹²⁸, τα μονοπολικά συστήματα είναι τα λιγότερο ανθεκτικά στο χρόνο, καθ' ότι τρίτα κράτη επιζητούν την αύξηση της ισχύος τους είτε από μόνα τους, είτε μέσω συμμαχιών, ούτως ώστε να επαναφέρουν τη διεθνή κατανομή ισχύος σε ισορροπία.

Για την επιτυχή άσκηση μιας μακροχρόνιας ηγεμονίας στη διεθνή πολιτική βασικός κανόνας είναι ότι ο ασκών την ηγεμονία πρέπει να μοιράζει τα οφέλη στην ηγεμονική του σφαίρα¹²⁹. Έτσι οι ΗΠΑ δημιούργησαν ένα ανοικτό διεθνές οικονομικό

¹²⁸ Waltz Kenneth, "Structural Realism after Cold War", op. cit. σ σ. 24-25.

¹²⁹ Adam Watson 'The Evolution of International Society'

σύστημα που έφερε ευημερία στα κράτη που συμμετείχαν. Οι ΗΠΑ λοιπόν αναζητούν την ισορροπία της ελεύθερης αγοράς και της διακρατικής διαχείρισης των βραχυπρόθεσμων ασταθειών. Επίσης επιδιώκουν τη συμμετοχή του Τρίτου Κόσμου στην επιτυχία του ανοικτού συστήματος και την διατήρηση του ανοικτού διεθνούς οικονομικού συστήματος. Βέβαια, αξίζει να προσθέσουμε την έλλειψη συστρίψωσης των μεγάλων δυνάμεων ενάντια στις ΗΠΑ και τη συνεχιζόμενη συνοχή της Δύσης παρά την μεγάλη κρίση που πέρασε η Ατλαντική Συμμαχία κατά την εισβολή στο Ιράκ το 2003¹³⁰. «Οι ΗΠΑ είναι σήμερα αυτό που ήταν η Βρετανία κατά τη διάρκεια της πρώτης παγκοσμιοποίησης: η άγκυρα της φιλελεύθερης παγκόσμιας τάξης»¹³¹. Αποτελούν λοιπόν τον 'ηγεμονικό σταθεροποιητή' σύμφωνα με τον Gilpin και τον Krasner αφού, «μια ηγεμονική δύναμη είναι απαραίτητη για τη λειτουργία του ανοικτού διεθνούς οικονομικού συστήματος ως διαχειριστής έκτατων κρίσεων αλλά και ως πολιτικός ηγέτης που θα επιβάλλει τα σχετικά διεθνή καθεστώτα και τους κανόνες τους στα άλλα κράτη¹³²». Προωθώντας έτσι το ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα οι ΗΠΑ αξιοποίησαν την οικονομική υπεροχή τους και το ναυτικό τους και παράλληλα εξάπλωσαν διεθνώς την φιλελεύθερη ιδεολογία για να έχουν την διεθνή νομιμοποίηση της αμερικανικής ηγεμονίας. Έτσι η χαμιλτονική αυτή στρατηγική εδραίωσε την ηγεμονική τους επιρροή διεθνώς χωρίς να χρειαστεί να προσφύγουν σε έντονη χρήση στρατιωτικής ισχύος. Ωστόσο μια σημαντική διαφορά της σημερινής παγκοσμιοποίησης από εκείνη του 17^{ου} αιώνα είναι η ανάδυση περιφερειακών οικονομικών 'μπλόκ' για παράδειγμα την ΕΕ αλλά και την NAFTA στη Βόρεια Αμερική, την APEC (Asia-pacific Economic Cooperation) στον Ειρηνικό και τη Mercosur στη Λατινική Αμερική. Το ερώτημα που τίθεται τώρα, είναι αν η Αμερική θα αναμιχθεί στις

¹³⁰ Ποσοστά όσων έχουν θετική γνώμη για τις ΗΠΑ σε δημοσκοπήσεις. Τον Μάρτιο του 2003 όταν ξεκίνησε η εισβολή στο Ιράκ υπήρξε έξαρση του αντιαμερικανισμού.

	2000	Μάρτιος 2003	Μάρτιος 2004
Μεγάλη Βρετανία	82	48	58
Γαλλία	62	31	37
Γερμανία	78	25	38

¹³¹ Αναφέρεται στο TIME 29.1.2007 σελ.60

¹³² Krasner 'State Power and the Structure of International trade' Gilpin 'Political Economy of international Relations' page:72-80

διεθνείς εξελίξεις με γνώμονα τα στενά εθνικά της συμφέροντα με τρόπο μονομερή ή θα ακολουθήσει μια πολιτική πολυμερούς συνεργασίας για την επίλυση των διεθνών προβλημάτων.

Σε επίπεδο πολιτικής δράσης, η δεκαετία του '90 χαρακτηρίζεται από την επικράτηση ιδεολογικών παραδοχών Ουίλσονιανής και Χαμιλτονιανής φύσεως στους διαμορφωτές της αμερικανικής πολιτικής, αλλά και στον ίδιο τον Λευκό Οίκο τόσο επί την προεδρία του πατρός Bush. Ο πατέρας Bush βασίστηκε στην ενίσχυση της αμερικανικής υπεροπλίας με έναν αυξανόμενο εξοπλιστικό προϋπολογισμό αποσκοπώντας στην περαιτέρω εδραίωση της αμερικανικής ηγεμονίας με όρους στρατιωτικής ισχύος¹³³. Αλλά κυρίως επί Clinton, όπου για την ισχυροποίηση των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων ήταν απαραίτητοι οι πολυμερές διεθνής οργανισμοί και η ακολουθία μιας φιλελεύθερης στρατηγικής στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Έχουμε λοιπόν, την διάδοση των αμερικανικών αξιών, στον παρεμβατισμό και την πολυμερή συνεργασία για τη δημιουργία μιας νέας παγκόσμιας τάξης. Ο Clinton έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική διπλωματία. Για παράδειγμα η συμφωνία για την ελεύθερη ζώνη εμπορικών συναλλαγών με τον Καναδά και το Μεξικό το 1993, η επικύρωση της συνθήκης για την ίδρυση των οικονομικών συναλλαγών με τις χώρες της ανατολικής Ασίας, καθώς και η καλλιέργεια στενότερων σχέσεων με την Κίνα και τη Ρωσία αποτελούν παραδείγματα αυτής της πολιτικής. Βέβαια αξιοσημείωτο είναι και το δόγμα των στρατιωτικών επεμβάσεων σε εστίες κρίσεων που αφορά τις λεγόμενες «ανθρωπιστικές επεμβάσεις» προκαλεί το ενδιαφέρον για τη σχέση μεταξύ του σεβασμού της αρχής της εθνικής κυριαρχίας και τη διασφάλιση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹³⁴. Σε αυτό το ιδεαλιστικό πλαίσιο εντάχθηκαν και οι αμερικανικοί χειρισμοί σχετικά με τις ευρωατλαντικές σχέσεις. Παράλληλα όμως ακολουθείτο και η στρατηγική ελέγχου της πολιτικής εννοποίησης, με στόχο τη διασφάλιση μιας χαλαρά ενοποιημένης ΕΕ. Αντίθετα, η χιλιετία συνοδεύτηκε από σαρωτικές αλλαγές στα μέσα επίτευξης των στόχων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και στην αντιμετώπιση των ευρωπαϊών συμμάχων. Με την είσοδο του υιού Bush στο Λευκό Οίκο, επικράτησε η τζακσονική σχολή σκέψης. Η εξωτερική πολιτική του ισχυρίζεται ότι ήταν με γνώμονα το εθνικό συμφέρον της χώρας. Έτσι προώθησε την πυραυλική άμυνα στα ζητήματα της εθνικής ασφάλειας. Το

¹³³ Παναγιώτης Ρουμελιώτης 'Παγκόσμια διακυβέρνηση ή ηγεμονική παγκοσμιοποίηση' σελ:395

¹³⁴ Το ίδιο σελ:396

γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη μεταστροφή από την πολυμερή συνεργασία στη μονομερή δράση και στην άμεση και εκτεταμένη χρήση της αμερικανικής στρατιωτικής ισχύος για την επίτευξη των εθνικών στόχων. Όπως ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003 που έγινε χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας ή τη συμμαχική σφραγίδα του NATO και παρά τις έντονες αντιδράσεις της Γαλλίας και της Γερμανίας και προκάλεσε έντονη διχόνοια στους κόλπους της ΕΕ αφού οδήγησε τις ευρωπαϊκτικές σχέσεις στη μεγαλύτερη κρίση της ιστορίας τους.

Επιπλέον η στροφή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική σηματοδοτείται και από το δόγμα Bush που διακηρύσσει έναν πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, «...καμία διάκριση μεταξύ των τρομοκρατών και των χωρών που υποθάλπουν την τρομοκρατία». Το δόγμα αυτό τους επιτρέπει να βάζουν στο στόχαστρο κράτη που αποτελούν σύμφωνα με τη δήλωση του προέδρου στο Αμερικανικό Κογκρέσο τον άξονα του κακού. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Γερμανού υπουργού εξωτερικών Φίσερ, πως «η συμμαχία κατά της τρομοκρατίας δεν πρέπει να εκλαμβάνεται (από τους Αμερικανούς) σαν μια ανοιχτή επιταγή για στρατιωτικές επεμβάσεις, ιδιαίτερα σε μονομερείς επεμβάσεις. Οι σύμμαχοι (στο συνασπισμό κατά της τρομοκρατίας) δεν είναι απλοί σύμμαχοι»¹³⁵. Το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου προσέβαλλε την εσωτερική ασφάλεια της Αμερικής έπληξε τα σύμβολα της οικονομικής και στρατιωτικής ηγεμονίας της και κλόνισε την αυτοπεποίθηση της αμερικανικής κοινωνίας. Μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο ρυθμιστικός ρόλος του κράτους απαξιώθηκε και η απελευθέρωση των αγορών αύξησε τους συστημικούς κινδύνους. Θα πρέπει λοιπόν να αναζητήσουν μια νέα κατεύθυνση και διακυβέρνηση της παγκοσμιοποίησης. Σήμερα μπορούμε να μιλάμε για την ύπαρξη του ελλείμματος της πολιτικής (βούλησης) και όχι για το τέλος της ιστορίας ή την σύγκρουση των πολιτισμών. Επιπλέον σύμφωνα με την ρεαλιστική σχολή η ιδεολογία ασκεί περιορισμένη επιρροή στη συμπεριφορά των κρατών αφού ενεργούν με γνώμονα τα εθνικά τους συμφέροντα και πρωτίστως την ασφάλειά τους. Ωστόσο ευνοεί την προώθηση της διεθνούς τάξης εφόσον η ιδεολογική ομοιογένεια βοηθάει τα κράτη να συναινούν ευκολότερα έχοντας τις ίδιες ή τουλάχιστον όμοιες εσωτερικές αξίες.

Η διεθνής εικόνα των ΗΠΑ σήμερα χαρακτηρίζεται από την θετική αντιμετώπιση της προεδρίας του Μπαράκ Ομπάμα καθώς πρόκειται για έναν χαρισματικό νέο σε ηλικία πρόεδρο έχοντας βέβαια και τον πλεονέκτημα της κοινωνικής συμβολικής του

¹³⁵Economist, 13/-19/4/2002

φυλετικής ταυτότητας. Ο νέος Πρόεδρος έθεσε ως προτεραιότητά του την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ενεργειακή αυτονομία της χώρας. Ακόμη έκανε λόγο για μια κοινωνική αλλαγή σύμφωνα και με το προεκλογικό του σύνθημα «Change we need».

Εν ολίγης, ωστόσο εξαιτίας της ανισορροπίας ισχύος μεταξύ των ΗΠΑ και του υπόλοιπου κόσμου αυτή η θετική εικόνα θα έχει ημερομηνία λήξης. Είναι το τμήμα της ισχύος το οποίο καταβάλλεται από τους Αμερικανούς, είτε ενεργούν «αποτρεπτικά», είτε «προληπτικά», είτε «μονομερώς», είτε «πολυμερώς»¹³⁶. Η Ουάσινγκτον παραμένει ο παγκόσμιος εξισορροπιστής καθώς καμία άλλη δύναμη ή συνδυασμός δυνάμεων δεν μπορεί σήμερα να την υποκαταστήσει. Αντίθετα αξίζει να αναφερθούμε στη σύνοδο της ομάδας των G20 στο Πίτσμπουργκ της Πενσιλβανίας που πραγματοποιήθηκε προκειμένου να συζητήσουν πιθανά μέτρα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Οι ΗΠΑ στις 24-25 Σεπτεμβρίου συμφώνησαν στο ότι «Πρέπει να θέσουμε τις βάσεις της μεταρρύθμισης ώστε να βεβαιώσουμε ότι μια παγκόσμια κρίση, όπως αυτή εδώ, δεν θα συμβεί ξανά»¹³⁷. Η σύνοδος των ηγετών πλέον της ομάδας των G20 τον Απρίλιο κατέληξε στην ανακοίνωση σχεδίου διάσωσης ύψους 1,1 τρισεκατομμυρίων δολαρίων με στόχο την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας. Εκτός αυτού οι παγκόσμιοι ηγέτες συμφώνησαν στη θέσπιση αυστηρότερης οικονομικής πολιτικής και στην επιβολή κυρώσεων για τους φορολογικούς παραδείσους. Η Σύνοδος αυτή έφερε στο διεθνοπολιτικό προσκήνιο εκκολλαπτόμενους οικονομικούς κολοσσούς, όπως η Κίνα και η Ινδία, αποτελώντας μια σημαντική εξέλιξη. Παρά ταύτα, όμως οι ΗΠΑ ουδόλως φάνηκαν διατεθειμένες να απεκδυθούν την καθοριστική επιρροή τους στους διεθνείς χρηματοοικονομικούς μηχανισμούς ενώ η αναδιοργάνωση του ΔΝΤ, προκειμένου να αντανakλά πιστότερα τις νέες παγκόσμιες οικονομικές πραγματικότητες παραμένει μελλοντικό ζητούμενο. Τέλος, οι κινεζικές νύξεις για την αντικατάσταση του δολαρίου ως αποθεματικού νομίσματος δεν ευδοκίμησαν.

¹³⁶ <http://www.diplomatikoperiskopio.com>

¹³⁷ Αναφέρει το επίσημο ανακοινωθέν της Συνόδου

Βιβλιογραφία:

Ελληνική Βιβλιογραφία :

- Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Εκδόσεις Ποιότητα
- Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Η Διεθνής Πολιτική Στον 21^ο Αιώνα Εκδόσεις Ποιότητα
- Κ. Αρβανιτόπουλος, Π.Ήφαιστος, Ευρωατλαντικές Σχέσεις, Εκδόσεις Ποιότητα
- Π.Ήφαιστος, Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική. Από την Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πετρωμένο του Έθνους, Οδυσσέας, Αθήνα 1994
- Martin Wight, Διεθνής Θεωρία, Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης, Εκδόσεις Ποιότητα
- Nial Ferguson, Κολοσσός η Άνοδος και η Πτώση της Αμερικανικής Αυτοκρατορίας Εκδόσεις Παπαζήση
- Henry A. Kissinger, Διπλωματία Εκδόσεις Λιβάνη
- Παναγιώτης Ρουμελιώτης, Παγκόσμια διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση Εκδόσεις Λιβάνη

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

- Louis Hartz: 'The liberal Tradition in America' Harvest 1991
- Walter Russell Mead: 'Special Providence, American Foreign Policy And How it Changed the World' The Century Foundation 2001

- Henry Kissinger: 'Nuclear Weapons And Foreign Policy' New York Harper & Brothers
- George Marshall: 'European Initiative to Economic Recovery' ομιλία στις εναρκτήριες εξετάσεις στο Harvard 5 Ιουνίου 1974
- Document: 'on American Foreign Relations' Paul E. Zinner by Happer & Brothers, 1959
- John Lewis Gaddis: 'Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy'
- Alison Graham and Zelikow Philip: 'Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis' New York Longman 1999
- George C. Herring America's Longest War: 'The United States and Vietnam 1950-1975'
- David. P. Calleo: 'The Imperious Economy, Cambridge, MA, Harvard U.P. 1982 Paul Kennedy'
- The Rise and Fall of Great Powers: 'Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000' New York, Random House 1987
- Robert Dallek: 'Partners in Power Nixon and Kissinger' New York Times Best Seller
- Henry Kissinger: 'The White House Years'
- Henry Kissinger: 'Years of Upheaval'
- Richard Nixon: 'The Memoirs of Richard Nixon'
- Harry S. Truman: 'Years of Trial and Hope 1946-1952' Memoris 27 June 1950
- Walter Isaacs, Kissinger: 'A Biography' New York, Simon & Schuster, 1992
- Stephen E. Ambrose, Nixon: 'Ruin and Recovery' 1973-1990 New York
- Christopher Andrew, For the President's Eyes Only: 'Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush'

- Stephen Skowronek: 'Politics Presidents Make'
- Dinesh D' Souza, Ronald Reagan: 'How an Ordinary Man Became an Extraordinary Leader'
- Helene Carrere dEncausse: 'The End of The Soviet Empire: The Triumph of the Nations' New York Basic Books 1993
- Michael Beschloss & Strobe Talbot: 'At the Highest Levels: The Inside Story of the end of the Cold War, New York Little Brown & Co 1993'
- Konrad H. Jarausch: 'The Bush to German Unity, Oxford U.P 1993'
- Abraham Brumberg: 'The Road to Minsk, New York Review 30.1.1992'
- John Lewis Gaddis: 'The USA and the Origins of the Cold War' Columbia University Press New York
- John Lewis Gaddis: 'The Cold War: A New History' Columbia University Press New York
- Samuel Huntington: 'American Politics: The Promise of Disharmony'
- Samuel Huntington: 'The Lonely Superpower'
- Raymond Aron: 'The Imperial Republic. The United States and the World'
- Zbigniew Brzezinski: 'The Grand Chessboard'
- Robert Art: 'Geopolitics Updated: The Strategy of Selective Engagement' International Security
- Walter Russell Mead: 'The Jacksonian Tradition and American Foreign Policy' The National Interest
- Mark A. Groombridge: 'Missing the Target: the failure of the Helms-Burton Act' Trade Briefing Paper No 12 Washington D.C. Cato Institute 2001
- John Mearsheimer: 'The Tragedy of Great Power Politics'
- Zelikow Philip, Rice Condoleezza: 'Germany Unified and Europe Transformed. A Study in Statecraft' U.S.A. : Harvard University Press, 1998

- Bill Clinton: 'My Life' Knopf
- Henry Kissinger: 'Does America Need a Foreign Policy?'
- Waltz Kenneth: 'Structural Realism after Cold War' op. cit.
- Adam Watson: 'The Evolution of International Society'
- Krasner: 'State Power and the Structure of International trade'
- Gilpin: 'Political Economy of International Relations'
- NSC-68: 'United States Objectives and Programs for National Security'

Ιστοσελίδες:

- <http://www.diplomatikoperiskopio.com>
- <http://www.whitehouse.gov/deptofhomeland/bil>
- <http://www.epic.org/privacy/terrorism/hr3162.html>
- <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>
- <http://www.reaganlibrary.com>
- <http://www.nixonlibrary.gov>
- www.JFKlibrary.org

Άρθρα:

- 'American Exceptionalism' by James Q. Wilson American Enterprise Institute for public Policy Research
- 'The Power and the Glory Myths of American Exceptionalism' by Howard Zinn
- 'The White House cabal' by Lawrence B. Wilkerson October 25, 2005
- 'He shall from time to time give to Congress information of the State of the Union and recommend to their Consideration such measures as he shall judge necessary and expedient.' Article II, Sec. 3, U.S. Constitution

- 'The American Tradition' by R. Hofstadter
- 'Globalization and American Power ' by Kenneth Waltz, The National Interest, Spring 2000
- 'Foreign Policy and the American Character' by Arthur Jr. Schlesinger, Foreign Affairs
- 'Remaking the World. Bush and the Neoconservatives' by Joshua Micah Marsall, Foreign Affairs November/December 2003
- 'Hegemony or Empire?' by Niall Ferguson, Foreign Affairs, September/October 2003
- 'Sharing Sovereignty: New Institutions for collapsed and failing states' by Stephen D. Krasner, International Security 29, 2004
- 'Imperial Liberalism' by Robert Cooper, The National Interest Spimng 2005
- 'Kissinger's Widson...and Advice' by John Mearsheimer, The National Interest, Fall 2001
- Harry Papasotiriou: 'The Kosovo war: Kosovar insurrection, Serbian retribution and NATO intervention' Journal of Strategic Studies
- 'American Foreign Policy' by C.W Kegley & Wotkopf E.R. ST. Martin's
- Marcia C. Kurop 'Al Qaedas Balkan Links' Wall Street Journal- Europe 1.11.2001
- Public papers of the Presidents of the United States, Ronald Reagan
- Public papers of the Presidents of the United States, John F. Kennedy 1962
- Public papers of the Presidents of the United States, Truman 1951
- Ronald Reagan interview 29 January 1981 New York Times
- 'A realistic security for the United States', by John Hulsman and Eric Hamilton, July 2003

- 'The end of History and the Last Man' by Francis Fukuyama 'After the End of History' May 2006, opendemocracy.net. 'After Neoconservatism' February 19, 2006
- 'The Delusion of Impartial Intervention' by Richard K. Betts, Foreign Affairs, 1994